

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE TAŞ KÖMÜRÜ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDE ÇALIŞAN
YER ALTI İŞÇİLERİNİN BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME
ALİŞKANLIKLARININ BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
A. Selman ÖZDEMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK

Ankara - 2006

Tablo 22. İşçilerin Kurumlarında Boş Zamanlarını Değerlendirmelerine Yardımcı Olacak Bir Birim Kurulmasına İlişkin Görüşleri.....	60
Tablo 23. İşçilerin Zonguldak İlindeki Boş Zaman Değerlendirme İmkânlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşleri.....	60
Tablo 24. İşçilerin Kurumlarında Düzenlenen ve Düzenlemesini İstedikleri Etkinlikler.....	61
Tablo 25. Yaşa Göre Kültür Sanat Faaliyetleri.....	62
Tablo 26. Yaşa Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler.....	63
Tablo 27. Yaşa Göre Eve Dayalı Aktiviteler.....	64
Tablo 28. Yaşa Göre Açık Hava Aktiviteleri.....	65
Tablo 29. Yaşa Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler.....	66
Tablo 30. Öğrenim Durumuna Göre Kültür Sanat Faaliyetleri.....	67
Tablo 31. Öğrenim Durumuna Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler.....	68
Tablo 32. Öğrenim Durumuna Göre Eve Dayalı Aktiviteler.....	70
Tablo 33. Öğrenim Durumuna Göre Açık Hava Aktiviteleri.....	71
Tablo 34. Öğrenim Durumuna Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler.....	72
Tablo 35. İşçilerin Yetiştığı Yere Göre Kültür Sanat Faaliyetleri.....	73
Tablo 36. İşçilerin Yetiştığı Yere Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler.....	74
Tablo 37. İşçilerin Yetiştığı Yere Göre Eve Dayalı Aktiviteler.....	75
Tablo 38. İşçilerin Yetiştığı Yere Göre Açık Hava Aktiviteleri.....	76
Tablo 39. İşçilerin Yetiştığı Yere Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler.....	77
Tablo 40. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Kültür Sanat Faaliyetleri.....	78
Tablo 41. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler.....	79
Tablo 42. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Eve Dayalı Aktiviteler.....	80
Tablo 43. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Açık Hava Aktiviteleri.....	81
Tablo 44. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler.....	82

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Farklı Ülkelerdeki Haftalık Çalışma Saatleri.....	35
Tablo 2. Müesseselere Göre Araştırmaya Katılan İşçi Sayıları.....	43
Tablo 3. İşçilerin Demografik Özellikleri.....	47
Tablo 4. İşçilerin Ekonomik Algıları ile İlgili Özellikleri.....	48
Tablo 5. İşçilerin Hastalık Durumları.....	48
Tablo 6. İşçilerinin Mesleki Unvan ve Kıdemlerine İlişkin Dağılımlar.....	49
Tablo 7. İşçilerin Boş Zamanlarını İstedikleri Şekilde Değerlendirebilmeleri İçin Tercih Ettikleri Vardiya Şekli.....	49
Tablo 8. Boş Zaman Değerlendirmede Bazı Tercih ve Alışkanlıklar.....	50
Tablo 9. Boş Zaman Etkinliklerine Katılmanın Çalışma Verimine Olan Etkisi Hakkında İşçilerin Görüşleri.....	51
Tablo 10. Çalışma Hayatına Başladıktan Sonra Boş Zaman Etkinliklerinde Yaşanan Değişimler.....	51
Tablo 11. İşçilerin Daha Fazla Boş Zaman İstekleri ve Boş Zamanlarını Değerlendirmede Zorlanma Durumları.....	52
Tablo 12. İşçilerin Boş Zamanlarını Kimlerle ve Nerede Geçirdikleri.....	53
Tablo 13. Boş Zamanlarını İstedikleri Gibi Değerlendirme Durumları.....	53
Tablo 14. İşçilerin Boş Zamanlarını İstedikleri Gibi Değerlendirememeye Sebepleri..	54
Tablo 15. İşçilerin Boş Zaman Değerlendirme Faaliyetlerine Katılmanın Kendilerine Sağladığı Faydalar Hakkında Görüşleri.....	54
Tablo 16. İşçilerin Yıllık İzinlerini Değerlendirme Biçimleri.....	55
Tablo 17. İşçilerin Kültür-Sanat Faaliyetlerine Katılma Durumları.....	55
Tablo 18. İşçilerin Sosyal-Gündelik Aktivitelere Katılma Durumları.....	56
Tablo 19. İşçilerin Eve Dayalı Aktivitelere Katılma Durumları.....	57
Tablo 20. İşçilerin Açık Hava Aktivitelere Katılma Durumları.....	58
Tablo 21. İşçilerin Boş Zamanlarında Sportif-Fiziksel Aktivitelere Katılma Durumları.....	59

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- BZD** : Boş Zaman Değerlendirme
- EKİTAŞ** : Ereğli Kömürleri İşletmesi Türkiye Anonim Şirketi
- ILO** : International Labour Organization
- MS** : Milattan Sonra
- MÖ** : Milattan Önce
- NIRA** : National Industrial Recreation Association
- SPSS** : Social Sciences Package Statistic System
- TKİ** : Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu
- TTK** : Türkiye Taş Kömürü Kurumu
- US** : United States
- WHO** : World Health Organization
- WLRA** : World Leisure and Recreation Association
- WTO** : World Tourism Organization

2.3. İş ve Boş Zaman İlişkisi	30
2.3.1. Çalışma Yaşamı ve Rekreasyon.....	31
2.3.2. Ülkemizde Çalışma Yaşamı ve Rekreasyon.....	33
2.3.3. Farklı Ülkelerde Çalışma Yaşamı ve Rekreasyon.....	34
2.3.4. Rekreasyonun Çalışma Verimine Etkisi.....	39
3. GEREÇ VE YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Tipi, Yapıldığı Yer ve Zamanı.....	42
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	42
3.3. Araştırmanın Değişkenleri.....	43
3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı.....	45
3.5. Verilerin Toplanması.....	45
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi.....	46
4. BULGULAR	47
4.1. Tanımlayıcı Bulgular.....	47
4.2. Karşılaştırmalı Bulgular.....	62
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	83
KAYNAKÇA	96
EKLER	106
1. Anket Formu.....	107
2. Ereğli Kömürleri İşletmesi Müessesesi Sosyal Bakım Müdürlüğü Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği.....	111
3. Yer Altı İşçilerinin Sanat Dalları.....	140
4. İşçilerin Hastalık Durumları.....	142
ÖZGEÇMİŞ	144

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Türkiye Taş Kömürü Kurumu	3
2.1.1. Kurum Tarihçesi.....	3
2.1.2. Kurum Tanıtımı.....	5
2.1.3. Kurum Çalışma Koşulları.....	6
2.2. Zaman, Boş zaman ve Rekreasyon	8
2.2.1. Boş Zaman Kavramının Farklı Tasvir ve Tanımlamaları.....	9
2.2.2. Tarihsel Süreçte Boş Zaman.....	11
2.2.2.1. İlkel Toplumlarda Boş Zaman.....	12
2.2.2.2. Antik Yunan’da Boş Zaman.....	13
2.2.2.3. Antik Roma’da Boş Zaman.....	14
2.2.2.4. Orta Çağda Boş Zaman.....	15
2.2.2.5. Rönesansta Boş Zaman.....	16
2.2.2.6. Endüstri Devriminde Boş Zaman.....	16
2.2.2.7. XX. Yüzyılda ve Günümüzde Boş Zaman.....	17
2.2.3. Boş Zamanın Temel Fonksiyonları.....	18
2.2.4. Boş Zamanları Değerlendirmenin Yararları.....	20
2.2.5. Boş Zaman Hakkı.....	22
2.2.6. Rekreasyonun Tanımı ve Anlamı.....	23
2.2.7. Türkiye’de Rekreasyon.....	25
2.2.8. Rekreasyonun Özellikleri.....	27
2.2.9. Rekreasyonun Sınıflandırılması.....	28

ÖNSÖZ

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin toplumları artık zamanın önemini kavramış, buna bağlı olarak yenilenmek ve dinlenmek için her bireyin kendisine ayırması gereken zaman dilimi olan boş zaman kullanımının önemi de artmıştır. İnsanların genel olarak yaşamdan zevk alması ve çalışma yaşamlarında verimin artması, boş zamanlarını olumlu ve diledikleri gibi değerlendirmeleri ile doğru orantılıdır. Bu doğrultuda, çalışan kesimin çalışma yaşamı ve çalışma dışı yaşam döngüsünde boş zaman kavramına yaklaşımları ve boş zaman değerlendirme alışkanlıkları, birçok bilimsel araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmada, Zonguldak ili taş kömürü ocaklarında yer altında çalışan işçilerin boş zaman değerlendirme alışkanlıkları incelenmiştir.

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince yardım ve desteklerini esirgemeyen, değerli bilgi ve birikimini ve zamanını benimle paylaşan, çok kıymetli hocam Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK'e, çalıştığım kurumda göreve başladığım ilk günden bu güne kadar gerek hayat ve iş tecrübesiyle, gerek akademik çalışma ve düşünceleriyle bana her zaman örnek olup yol gösteren sevgili ağabeyim ve hocam Okt. Dr. Mustafa GÜMÜŞ'e, Türkiye Taş Kömürü Kurumu ile ilgili her türlü bilgiye erişme aşamasında ve anketlerin işçilere uygulanması sırasında zamanını benimle paylaşan, tüm müesseselerle gerekli irtibatı sağlayan, Hentbol Federasyonu il temsilcisi Maden Mühendisi ağabeyim hizmet aşığı Birhan AKMAN'a, araştırma verilerinin analizinde zamanını, bilgisini, yardım ve önerilerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Sibel KIRAN ve Yrd. Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU'na, çalışmanın her aşamasında bilgi ve önerilerini benimle paylaşan değerli dostum H. Hakan KUDAK'a, çok değerli ağabeyim Mehmet Nuri ÇAKMAKÇI'ya, tüm yaşantım boyunca manevi desteklerini ve varlıklarını hep hissettiğim canımdan çok sevdiğim Annem, Babam ve Ağabeyime, tüm Türkiye Taş Kömürü Kurumu personeli ve mesai arkadaşlarıma sonsuz sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

SUMMARY

This research has been done to determine how underground mine workers who work in Turkey Hard Coal Institution General Headquarters at Zonguldak, spend their leisure time.

The research group consists of 7728 underground mine workers in Amasra, Armutçuk, Karadon, Kozlu and Üzülmez coal industries. Sample is composed of 612 underground mine workers who are chosen with the method of stratified random sampling.

The survey consisted of 29 questions. The data obtained was analysed using SPSS 11.01 computer program. The percentage distributions were evaluated through the use of average and standard deviations. The comparisons between different groups were evaluated by using chi-square, fisher's exact test and chi-square for trends tests. The data was evaluated at %95 confidence interval and 0.05 significance level.

According to the results of this research; the workers join leisure time activities once or twice a week. They spend their leisure time with family or friends, at home or outdoors. The workers prefer to spend their annual leaves at their villages or homes. The cultural activities the workers are most interested in movies, visits to historical sites and caves. In their social lives, the workers mainly do visits to their family or friends, gather in cafes. The workers also watch television, listen to music, read newspapers or magazines, spend time with their children, do garden work at home. The outdoor activities the workers are interested in include picnicking, visiting beaches, spending time in downtown and watching scenery. The sports activities the workers are interested in include soccer, fishing, swimming, hiking and hunting. Most workers voiced complaints about lack of proper facilities for their interests; their heavy workload effecting how well they use their leisure time and a general inadequacy on how their corporation organizes leisure time activities.

ÖZET

Bu araştırma, Zonguldak ili Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğü'nde çalışan yer altı işçilerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma evrenini, kuruma bağlı Amasra, Armutçuk, Karadon, Kozlu ve Üzülmüş Taş Kömürü İşletme Müesseselerinde çalışan toplam 7728 yer altı işçisi oluşturmaktadır. Müesseselere göre tabakalı örnekleme yöntemi, seçilen 612 yer altı işçisinden oluşmaktadır.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak 29 sorudan oluşan bir anket kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS 11.01 istatistik programında tanımlayıcı veriler için yüzde dağılımlar, ortalama ve standart sapma kullanılarak, gruplar arası karşılaştırmalarda ise ki-kare, fisher's exact test ve eğitimde ki-kare testleri kullanılarak, %95 güven aralığı ve 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; işçilerin boş zaman etkinliklerine genellikle haftada 1-2 kez katıldıkları, boş zamanlarını aileleri ve arkadaşlarıyla, evde ve açık havada değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Yıllık izinlerini köylerinde ya da evlerinde değerlendirmeyi tercih eden işçilerin boş zamanlarında daha çok; kültür sanat faaliyetlerinden sinema, tarihi alan ve mağara ziyareti ile ilgilendikleri, sosyal gündelik aktivitelerde arkadaş-akraba ziyareti yaptıkları ve kahvehaneye gittikleri, eve dayalı aktivitelerde televizyon seyretme, müzik dinleme, gazete-magazin okuma, çocuklarla oynama ve bahçe işleri ile ilgilendikleri, açık hava aktivitelerinden piknik yapmayı, plaja-sahile gitmeyi, şehirde gezinti yapmayı ve manzara seyretmeyi tercih ettikleri, sportif-fiziksel aktivitelerden ise futbol, balık tutma, yüzme, doğa yürüyüşü ve atıcılık-avcılık ile ilgilendikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında işçilerin, çevrelerinde tesis-mekân olmadığı ve çok yoruldukları için boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendiremedikleri, kurumlarının da boş zaman etkinlikleri düzenlemekte yetersiz kaldığını düşündükleri saptanmıştır.

Ali Selman ÖZDEMİR'in, "Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğünde Çalışan Yeraltı İşçilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Belirlenmesi" başlıklı tezi, 25.07.2006 tarihinde jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):

Üye :

Üye :

ÖZGEÇMİŞ

04.05.1980'de Ankara'da doğdu. İlköğrenimini Isparta Ülkü İlk Okulu'nda, Orta ve Lise Öğrenimini Alanya Ayşe Melâhat Erkin Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 1999 yılında Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 2003 yılında lisans eğitimini tamamlayarak aynı yıl Zonguldak ilinde öğretmenliğe başladı. 2004–2005 Öğretim yılı Güz döneminde Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı ve halen bu programda eğitimini sürdürmektedir.

A. Selman ÖZDEMİR

İŞÇİLERİN HASTALIK DURUMLARI

Hastalıklar	n	Hastalıklar	n
Akciğer rahatsızlığı	6	Kireçlenme	1
Anemi	1	Mantar	3
Astım	7	Mide rahatsızlığı	7
Bağırsak rahatsızlığı	1	Migren	3
Bel rahatsızlığı	26	Nefes darlığı	1
Boğaz rahatsızlığı	1	Nörolojik rahatsızlık	3
Boyun rahatsızlığı	3	Orta kulak iltihabı	1
Böbrek rahatsızlığı	11	Panik atak	1
Bronşit	7	Romatizma	20
Cilt hastalığı	1	Sedef	1
Depresyon	1	Sinüzit	2
Egzama	1	Solunum yetmezliği	1
Eklem rahatsızlığı	1	Şeker	6
Gastrit	7	Terleme rahatsızlığı	1
Hemoroit	3	Toz alerjisi	1
Kıl dönmesi	1	Ülser	7
Kolestrol	3	Varis	1
İşitme Kaybı	1	Yüksek tansiyon	10
Kalp rahatsızlığı	13	Zatürre	1
Karaciğer rahatsızlığı	1	Zehirli guatr	1

EK: 4

İŞÇİLERİN HASTALIK DURUMLARI

YER ALTI İŞÇİLERİNİN SANAT DALLARI

1. Vardiya Mühendisi (Maden)
2. Başmadenci
3. Madenci
4. Astmadenci
5. Nezaretçi (Elk. Mek.)
6. Vardiya Teknikeri (Maden)
7. Vardiya Teknikeri (Elk.Mek.)
8. Pano Ayak Üretim İşçisi
9. Hazırlık İşçisi
10. Maden Topograf Yardımcısı
11. Barutçu
12. Tarama ve Söküm İşçisi
13. Bakım Onarım İşçisi
14. Nakliyat İşçisi
15. Kuyu Vinç İşçisi
16. Sinyal İşçisi
17. Mekanizasyon ve Pres İşçisi
18. Elektrik ve Elektronik İşçisi
19. Motor Lokomotif Tamircisi
20. Bakımcılık (Kuyu)
21. Sondaj İşçisi
22. İşyeri Sağlık Görevlisi
23. Yer altı Hizmet İşçisi
24. Tulumba İşçisi

EK: 3

YER ALTI İŞÇİLERİNİN SANAT DALLARI

EK: 2**EREĞLİ KÖMÜRLERİ İŞLETMESİ MÜESSESESİ
SOSYAL BAKIM MÜDÜRLÜĞÜ KURULUŞ
GÖREV VE ÇALIŞMA ESASLARI YÖNETMELİĞİ**

20) BOŞ ZAMANLARINIZI **DAHA ÇOK NERELERDE** GEÇİRİRSİNİZ? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ()Evimde ()Açık hava, park, sahil vb. ()Bar-Disko-Kulüp ()Cafe-Çay Bahçesi
 ()Arkadaş-Akraba evi ()Dernek/Vakıf Lokalleri ()Çarşı-Pazar ()Sportif Tesisler
 ()Kahvehane ()Alışveriş Merkezleri ()Sosyal Kulüpler ()Diğer (Belirtiniz).....

21) YILLIK İZİNİNİZİ **NASIL** DEĞERLENDİRİRSİNİZ?

- ()Evde geçiririm ()Köyümde geçiririm ()Kendime/Akrabalarım a ait bir yazlıkta
 ()Memlekete giderim ()Otelde/Pansiyonda tatil yaparım ()İşyerime/Sendikaya vs. ait bir kampta
 ()Diğer(Belirtiniz).....

22) BOŞ ZAMANLARINIZI **İSTEDİĞİNİZ GİBİ** DEĞERLENDİREBİLİYOR MUSUNUZ?

- ()Evet ()Hayır ()Kısmen

23) BOŞ ZAMANLARINIZI İSTEDİĞİNİZ GİBİ **DEĞERLENDİREMENİZİN SEBEPLERİ** NELERDİR? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ()Çevremde tesis-mekân yok ()Maddi durumum müsait değil ()Eşlik edecek arkadaşım yok
 ()Danışabileceğim kimse yok ()Bulduğum çevre uygun değil ()Ulaşım sorunum var
 ()Böyle bir alışkanlığım yok ()Çok yoruluyorum ()Diğer (Belirtiniz).....

24) BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRMENİN SİZE **NE GİBİ FAYDALARI** OLUYOR? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ()Dinleniyorum ()Çevrem genişliyor ()Arkadaşlarımla beraber oluyorum
 ()Eğleniyorum ()Sağlığımı koruyorum ()Eğitici ve yararlı buluyorum
 ()Stresten kurtuluyorum ()Kendime olan güvenim artıyor ()Zamanı daha verimli kullanıyorum
 ()Rahatlıyorum ()Kötü alışkanlıklardan uzaklaşıyorum ()Diğer(Belirtiniz).....

D. İŞ YERİNİZ VE ZONGULDAK İLE İLGİLİ SORULAR

25) KURUMUNUZDA BOŞ ZAMANLARINIZ İLE İLGİLİ SİZE YARDIMCI OLABİLECEK BİR **BİRİM** OLMASINI İSTERMİYDİNİZ? ()İsterim ()İstemem ()Fark etmez

26) KURUMUNUZDA BÖYLE BİR BİRİM BULUNSA **NE SIKLIKLA** YARARLANIRSINIZ ?

- ()Ara sıra yararlanırım ()Her zaman yararlanırım ()Yararlanmam

27) SİZCE ZONGULDAK'TA BULUNAN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME İMKÂN LARI **YETERLİ Mİ?**

- ()Yeterli ()Kısmen Yeterli ()Yetersiz

28) KURUMUNUZDA SİZİN İÇİN **DÜZENLENENEN** BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİ BELİRTİNİZ. (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ()Hiçbir etkinlik düzenlenmemektedir ()Kır Gezileri-Piknikler ()Eğitim Amaçlı Seminerler
 ()Eğlence ve Gösteriler ()Tarihi ve Turistik Geziler ()Sportif Faaliyetler-Turnuvalar
 ()Yemekli toplantılar ()Diğer (Belirtiniz).....

29) KURUMUNUZDA YAPILMAYAN ANCAK **YAPILMASINI İSTEDİĞİNİZ** ETKİNLİKLERİ BELİRTİNİZ. (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

- ()Yemekli toplantılar ()Kır Gezileri-Piknikler ()Eğitim Amaçlı Seminerler
 ()Eğlence ve Gösteriler ()Tarihi ve Turistik Geziler ()Sportif Faaliyetler-Turnuvalar
 ()Diğer.....

C. BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME ALIŞKANLIKLARI İLE İLGİLİ SORULAR

9) BOŞ ZAMANLARINIZDA AŞAĞIDAKİ FAALİYETLERDEN **HANGİLERİNE** KATILIRSINIZ? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

Kültür/ Sanat Faaliyetleri	Sosyal/Gündelik Aktiviteler		Eve Dayalı Aktiviteler		Açık Hava Aktiviteleri	Sportif/Fiziksel Aktiviteler	
	Dernek/Vakıf Lokalleri ()	Kahvehane()	Televizyon Seyretme ()	Gazete/Magazin Okuma ()		Piknik Yapma ()	Futbol ()
Konser ()	Cafe/Çay Bahçesi ()	Maça Gitme ()	Müzik Dinleme ()	Radyo Dinleme ()	Plaja-Sahile Gitme ()	Voleybol ()	Basketbol ()
Tiyatro ()	Restoran/ Lokanta ()	Alışveriş ()	Kitap Okuma ()	Çocuklarla Oynama ()	Şehirde Gezinti ()	Balık Tutma ()	Yüzme ()
Fotoğraf Çekme ()	Gece Kulüpleri/ Disko/Bar ()	Arkadaş/Akraba Ziyareti ()	Bahçe ile İlgilenme ()	İnternet ()	Manzara Seyretme ()	Koşu ()	Doğa Yürüyüşü ()
Kütüphane()	Festival ()	Lunapark ()	Tavla-Okey- Satranç vs. ()	Yemek Pişirme ()	Park-Bahçe Gezintisi ()	Masa Tenisi ()	Hentbol ()
Müze ()	Kısa Yürüyüş ()	Fuar ()	Araba Tamiratu/ Bakımı ()	Ev Tamiratu/ Bakımı ()	Kır Gezisi ()	Atıcılık/ Avcılık ()	Dövüş Sporları ()
Mağara Ziyareti ()	Kısa Süreli Seyahatler ()	Dini Aktiviteler ()	Marangozluk/ Ahşap İşleri ()	Elek./Elektronik İşleri ()	Kamp Yapma ()	Dalgıçlık ()	Bisiklet ()
Tarihi Alan Ziyareti ()	Araba Kullanma ()	Motosiklet Kullanma ()	Bilgisayar Oyunları ()		Uçurtma Uçurma ()	Dağcılık ()	Kano/Bot ()
Enstrüman Çalma ()	Çeşitli Sohbet Toplantıları ()	Sosyal Kulüpler ()	Telefon Sohbeti ()			Ata Binme ()	Bowling ()
Sergi ()	At Yarışları ()	Müzayede ()	Evcil Hayvanla İlgilenme ()			Dart ()	Kayak ()
Sanat Kursları ()	Evcil Hayvan Gezdirme ()		Koleksiyonculuk ()			Jimnastik ()	Golf ()
Yazı Yazma ()	Gönüllü Çalışmalar ()		Hiçbir şey Yapmama ()			Tenis ()	Yoga ()

10) İŞ, ULAŞIM, BESLENME, TEMİZLİK, UYKU VS. DIŞINDA **GÜNDE ORTALAMA KAC SAAT** BOŞ ZAMANINIZ KALMAKTADIR? (LÜTFEN TEK SEÇENEK İŞARETLEYİNİZ)

()Hiç Kalmamaktadır Günde...()1 ()2 ()3 ()4 ()5 ()6...Saat Kalmaktadır

11) BOŞ ZAMANLARINIZI **EN ÇOK HAFTANIN HANGİ BÖLÜMÜNDE** DEĞERLENDİRİRSİNİZ? (LÜTFEN TEK SEÇENEK İŞARETLEYİNİZ) ()Hafta içi ()Hafta sonu ()Hafta içi ve Hafta sonu

12) BOŞ ZAMANLARINIZI GÜNÜN HANGİ SAATLERİNDE KULLANMAYI **TERCİH EDERSİNİZ?** (LÜTFEN TEK SEÇENEK İŞARETLEYİNİZ) ()Sabah ()Öğlen ()Akşam Üstü ()Akşam ()Gece

13) BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNİ **NE SIKLIKLA** YAPARSINIZ? (LÜTFEN TEK SEÇENEK İŞARETLEYİNİZ)

()Her gün ()Haftada 3-4 kez ()Haftada 1-2 kez ()İki Haftada Bir

()Ayda Bir ()Yılda 1-2 kez ()Hiç katılmam

14) BOŞ ZAMANLARINIZI DEĞERLENDİRMEK İÇİN **ORTALAMA OLARAK AYDA KAC LİRA** HARCARSINIZ?

()Hiç ()50-100 YTL ()100-150 YTL ()150-200 YTL ()200 YTL ve üzeri

15) BOŞ ZAMAN FAALİYETLERİNE KATILMAK **ÇALIŞMA VERİMİNİZİ NASIL** ETKİLER?

()Çalışma Verimini Artırır ()Çalışma Verimini Düşürür ()Hiçbir etkisi yoktur

16) İŞE BAŞLADIKTAN SONRA BOŞ ZAMAN ALIŞKANLIKLARINIZDA **DEĞİŞME** OLDU MU?

()Etkinliklere katılımım arttı ()Etkinliklere katılımım azaldı ()Hiçbir değişiklik olmadı

17) DAHA FAZLA BOŞ ZAMANA SAHİP OLMAK **İSTER MİSİNİZ?** ()İsterim ()İstemem ()Fark etmez

18) BOŞ ZAMANLARINIZDA YAPACAK BİR ŞEYLER BULMADA **ZORLANIYOR MUSUNUZ?**

()Zorlanıyorum ()Bazen Zorlanıyorum ()Zorlanmıyorum

19) BOŞ ZAMANLARINIZI **DAHA ÇOK KİMLERLE** BERABER GEÇİRMEKTESİNİZ? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ)

()Anlaştığım bir arkadaşım ()Anlaştığım arkadaşlarımla ()Ailemle

()Akrabalarımla ()Yalnız başıma ()Diğer (Belirtiniz).....

**TÜRKİYE TAŞ KÖMÜRÜ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YER ALTI ÇALIŞANLARININ
BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME ALIŞKANLIKLARI
ANKET SORULARI**

Değerli Çalışanlar

Bu anket, sizlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını belirlemek üzere hazırlanmıştır. Elde edilecek sonuçlar, bilimsel amaç dışında herhangi bir amaç için kullanılmayacaktır. Araştırmaya katılanlardan isim ve adres gibi bilgiler istenmemektedir. Lütfen anket formuna bu gibi bilgiler yazmayınız ve soruları parantezlerin içine "X" işareti koyarak cevaplayınız.

Katılımınız için teşekkür ederiz. Saygılarımla

A. Selman ÖZDEMİR

A. KİŞİSEL BİLGİLERİNİZ İLE İLGİLİ SORULAR

- 1) DOĞUM TARİHİNİZ (YIL OLARAK):..... MEDENİ HALİNİZ:.....
 ÇOCUĞUNUZ VAR MI? ()Yok (Varsa sayısını belirtiniz):.....
 ÖĞRENİM DURUMUNUZ: ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise veya dengi okul ()Ön lisans ()Üniversite
- 2) YAŞAMINIZIN **BÜYÜK COĞUNLUĞUNU** NEREDE GEÇİRDİNİZ?
 ()Büyükşehir ()Şehir ()İlçe ()Kasaba ()Köy ()Yurtdışı
- 3) EKONOMİK DURUMUNUZU **NASIL** DEĞERLENDİRİYORSUNUZ?
 ()Çok kötü ()Kötü ()Orta ()İyi ()Çok iyi
- 4) HEKİM TARAFINDAN BELİRLENMİŞ **HERHANGİ BİR HASTALIĞINIZ** VAR MI? ()YOK
 ()Romatizma ()Şeker ()Kalp ()Yüksek tansiyon
 Diğer (Varsa lütfen belirtiniz):.....

B. ÇALIŞMA KOŞULLARINIZ İLE İLGİLİ SORULAR

- 5) **KAC YILDIR** BU KURUMDA ÇALIŞMAKTASINIZ? BELİRTİNİZ :
- 6) BOŞ ZAMANLARINIZI DİLEDİĞİNİZ BİÇİMDE DEĞERLENDİREBİLMENİZ İÇİN SİZE **EN UYGUN VARDİYA SEKLİ** HANGİSİDİR? ()08:00-16:00 ()16:00-00:00 ()00:00-08:00
- 7) KURUMUNUZDAKİ **UNVANINIZ** NEDİR? ()İşçi ()Usta ()Uzman ()Nezaretçi
- 8) **SANAT DALINIZI** İŞARETLEYİNİZ.

101-Vardiya Mühendisi(Maden) ()	121 Başmadenci ()	122 Madenci ()	123 Astmadenci ()	161Nezaretçi (Elk. Mek.) ()	191-Vardiya Teknikeri(Maden) ()
196-Vardiya Teknikeri(Elk.Mek.) ()	201-PanoAyak Üretim İşçisi ()	301-Hazırlık İşçisi ()	302-Maden Topoğraf Yrd. ()	303 Barutçu ()	401-Tarama ve Söküm İşçisi ()
402-Bakım Onarım İşçisi ()	501-Nakliyat İşçisi ()	506-Kuyu Vinç İşçisi ()	507 Sinyal İşçisi ()	610-Mek. ve Pres İşçisi ()	621-Elektrik ve Elektronik İşçisi ()
640-Motor Lok. Tamircisi ()	641 Bakımcılık(Kuyu) ()	727 Sondaj İşçisi ()	731-İşyeri Sağlık Gör. ()	771-Yer altı Hizmet İşçisi ()	779-Tulumba İşçisi ()

EK: 1

ANKET FORMU

EKLER

1. Anket Formu
2. Ereğli Kömürleri  şletmesi Müessesesi Sosyal Bakım Müdürlüğü Kuruluş
Görev ve  alışma Esasları Yönetmeliği
3. Yer altı  şleri Sanat Dalları
4.  şilerin Hastalık Durumları

WILSON, T.B. (1979). **An Introduction to Industrial Recreation: Employee Activities and Services**. Dubuque, Iowa: WMC Brown Company Publishers.

W.H.O. study group report. (1993). “*Aging And Working Capacity*”. **WHO technical report series: 835**, Geneva: WHO.

W.L.R.A. (2001). “*International Position Statement on Leisure Education and Youth at Risk*”. **Leisure Sciences**, 23: 201–207.

W.T.O. Changes in Leisure Time: The Impact on Tourism (1999). İstanbul: (Çev: Ahmet Bahadır Ahıska), Edt: Ece ÇÖKLÜ, Nesa Bayın Yayın.

www.adalet.gov.tr, 20.04.2006.

www.calisma.gov.tr, 08.02.2006.

www.tbmm.gov.tr, 21.05.2006.

www.ttk.gov.tr, 20.03.2006.

www.ilo.org, 09.04.2006.

TOPTAN, Tahsin. **Yüz yüze görüşme**. TTK Fen Tetkik ve Verimlilik Daire Başkanlığı Baş Uzmanı. 21.03.2006.

TORKILDSEN, G. (1999). **Leisure and Recreation Management**. London, UK: Spon Pres.

TUNÇEL, E.F. (1999). **Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarında Sporun Yeri (İzmir İli Örneği)**. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yönetimi Bilimleri Programı.

U.S. Department of Health and Human Services. (1999). **Promoting Physical Activity a Guide for Community Action**. Champaign, Illinois: Human Kinetics.

YETİŞ, Ü. (2000). **Kamu Kuruluşlarında Çalışan Devlet Memurlarının Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Alışkanlıkları (Tügsaş Örneği)**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

ZELINSKI, E.J. (2004). **The Joy of Not Working**. (Çev: Dara Çolakoğlu), İstanbul: Boyner Yayınları.

ZORBA, E. (2000). **Fiziksel Uygunluk**. Ankara: Neyir Matbaası.

ZORBA, E. (2001). **Kamu Personelinin Rekreatif Eğilimleri (Muğla İli Örneği)**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

ZORBA, E. (2002). “*Türkiye’de Rekreasyona Bakış, Gelişimi ve Beklentiler*”. 7. **Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi**. Antalya, TÜRKİYE.

SAVAŞKAN, B. (1993). **Zonguldak Maden Kömürü Havzası Tarihçesi**. Zonguldak: İlk adım Matbaası.

SEZGİN, S. (1987). **Türk Toplumunun Rekreasyon Alışkanlıkları: İstanbul Örneği**. Doktora Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SCOOT, M. (1997). **Zaman Yönetimi**. İstanbul: (Çev: Aslı Çelik), Rota Yayınları.

SIEGENTHALER, K.L. (1997). "*Health Benefits of Leisure.*" **Parks&Recreation**. Vol. 32, Issue 1, 24-29.

SMITH, J. (1998). **Daha İyi Nasıl...Zaman Yönetimi**. İstanbul: (Çev: Ali Çimen), Timaş Yayınları.

SNIR, R. HARPAZ, I. (2002). "*Work-Leisure Relations: Leisure Orientation and the Meaning of Work.*" **Journal of Leisure Research**. Vol. 34, No. 2, 178-203.

SPSS Release 11.01. Customer Number: 114094, Zonguldak, TÜRKİYE.

STEBBINS, R.A. (2005). "*Choice and Experiential Definitions of Leisure*". **Leisure Sciences**. 27: 349-352.

SÜMER, R. (1990). **Türkiye’de Spor Yönetiminin Tarihsel Gelişimi ve Sporda Demokrasi**. Ankara: Şafak Matbaası.

TEZCAN, M. (1993). **Boş Zamanlar Sosyolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

TILLMAN, K.G. (1996). **The Administration of Physical Education, Sport and Leisure Programs**. Boston: Allyn and Bacon.

ÖCAL, M. GÜNGÖR, G. GÖK, M.Ş. (1999). **Resimli Madencilik Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Eti Holding A.Ş. Genel Müdürlüğü Basımı. 2. Baskı.

ÖCALAN, M. (2003). “*Kredi Yurtlar Kurumu Yurtlarında Kalan Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerinin Bir Analizi*”. Ankara: **I. Gençlik Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**. s. 156-162.

ÖZKÖKELİ, N. (1998). **Ankara Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü Birim Elemanlarının Boş Zamanları Üzerine Bir Araştırma**. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

ÖZTELLİ, C. (1976). “*Osmanlılarda Spor*”. **Geleneksel Türk Sporları Semineri**. Ankara: Konya Turizm Derneği Yayını. Güven Matbaası. 47-50.

ÖZTÜRK, F. (1998). **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**. Ankara: Bağırğan Yayınevi.

PARKER, S. (1971). **The Future of Work and Leisure**. U.S.A.

PULUR, A. (2003). “*Kredi Yurtlar Kurumu’na Bağlı Yurtlarda Kalan Yüksek Öğrenim Gençliğinin Yurtlarda Yapılan Spor Faaliyetlerine Olan Eğilimlerinin Araştırılması (Ankara Örneği)*”. Ankara: **Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı**. s. 389-395.

ROBERTS, M. HARRIS, G.T. (1989). “*Wellness at Work: how corporations help employees fight stress and stay healthy*”. **Psychology Today**. May: V:23, N:5, 54-58.

RUSSELL, R.V. (1996). **Pastimes-The Context of Contemporary Leisure**. Dubuque, IA, USA: Brown&Benchmark Publishers.

KIRAN, S. ve başk. (2004). “*Vardiya Çalışması*”. **Sağlık Boyutuyla Ergonomi**. Edt: Çağatay GÜLER. Ankara: Palme Yayıncılık. 599-614.

KONGAR, E. (1998). **21. Yüzyılda Türkiye: 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**. İstanbul: Remzi Kitapevi. 19. Basım.

KÖKNEL, Ö. (1997). **İnsanı Anlamak**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

KÖKTAŞ, Ş. K. (2004). **Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 3. Baskı.

KRAUS, R. (1998). **Recreation and Leisure in Modern Society**. Sudbury, Mass Boston: Jones and Bartlett Publishers.

METE, B. AĞAOĞLU, S.A. (2003). “*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Kampüsü Akademik ve İdari Personelin Rekreatif Aktivitelere Katılım ve Bakış Açılarının İncelenmesi*”. Ankara: **Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı**. 421-426.

MITCHELL, R. J. (2000). “*Evaluation of an 8 hour Versus a 12 Hour Shift Roster on Employees at a Power Station*”. **Applied Ergonomics**. V: 31, Issue:1, 83-93.

MOOD, D. MUSKER, F.F. RİNK, J.E. (1999). **Sports and Recreational Activities**. Dubuque-IA, USA: McGraw-Hill Companies. Twelfth Edition.

OKUMUŞ, Y. (2002). **Kocaeli İlinde Bulunan Farklı Sanayi Kuruluşlarında Çalışan Bireylerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Tercihlerinin İncelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

Oxford University. (2000). **Advanced Leisure & Recreation**. London: Oxford University Press, Cambridge Training and Development Ltd.

HARRIS, D. (2005). **Key Concepts in Leisure Studies**. London, GBR: Sage Publications.

HAVITZ, M.E. (2004). **Diverse Worlds of Unemployed Adults: Consequences of Leisure Lifestyles and Well-Being**. Waterloo, ON, CAN: Wilfrid Laurier University Pres.

HEMINGWAY, J.L. (1996). "*Emancipating Leisure: The Recovery of Freedom in Leisure*". **Journal of Leisure Research**. Vol. 28, No. 1, 27-43.

HEMINGWAY, J.L. (1988). "*Leisure and Civility: Reflections on a Greek Ideal*". **Leisure Sciences**. Vol.10, 179-191.

JENSEN, C. NAYLOR, J. (1999). **Recreation and Leisure Careers**. Lincolnwood, IL, USA: NTC, Contemporary Publishing Company.

KARAKÜÇÜK, S. (1999). **Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme**. Ankara: Bağırğan Yayınevi. 3. Basım.

KAYA, İsmet. **Yüz yüze görüşme**. TTK Araştırma Planlama Koordinasyon Daire Başkanlığı Yazılım Geliştirme Şube Müdürü. 20-21.03.2006.

KAYA, S. (2003). **Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi ve Etkinliklerin Sosyalleşmeye Etkisi**. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

KESİM, Ü. (2003). **Türkiye’de İşyerlerinde Rekreasyon Uygulamaları**. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.

ERKİN, E. (1999). **Dört Maden Kentinin Değişim Öyküsü**. İstanbul: Rapid Print Ltd. Şti.

FİŞEK, K. (1998). **Spor Yönetimi**. Ankara: Bağırhan Yayınevi, 2. Baskı.

FOULQUİE, P. (1994). **Pedagoji Sözlüğü**. İstanbul: (Çev: Cenap Karakaya), Sosyal Yayınlar.

GARTNER, W. C. (2000). **Trends in Outdoor Recreation, Leisure and Tourism**. Cambridge, MA, USA: Cabi Publishing.

GEDİK, N. (1985). “Gençliğin Boş Zaman Değerlendirme Sorunları”. **Türk Hemşireler Dergisi**: XXXV, 2: 33-38.

GILLET, B. (1975). **Spor Tarihi**. İstanbul: (Çev: Mustafa Durak), Gelişim Yayınları.

GÖKMEN, H. ve başk.(1985). **Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri ve Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri**. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

GRAFANAKI, S. (2005). “*Sources of Renewal: A qualitative study on the experience and role of leisure in the life of counsellors and psychologists*”. **Counselling Psychology Quarterly**. March: 18 (1), 31-40.

HANDY, C. (1995). **The Empty Raincoat**. UK: Random House Business. 1st Edition.

HANLEY, C.M. (1999). **Constraints to Physical Activity in Shift Workers**. B.P.E and Rec. University of New Brunswick, In the Graduate Academic Unit of Kinesiology, Master of Science.

COLEMAN, D. (1993). "Leisure Based Social Support, Leisure Dispositions and Health". **Journal of Leisure Research** XXV, 4: 350-361.

CORBIN, H.D. (1970). **Recreation Leadership**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc. Third Edition.

CORDES, K. A. İBRAHİM, H. M. (1996). **Applications in Recreation&Leisure: For Today and the Future**. St. Louis, USA: Mosby Publishing.

CUNNINGHAM, J.B. (1989). "A Compressed shift schedule: Dealing with some of the problems of shift work". **Journal of Organizational Behavior**. Jul: Vol. 10, 231-245.

CURTİS, J.E. (1985). *Welcome to Tokyo Human Services and Landscape Beauty*. **Parks and Recreation**. 46-47.

CUSHMAN, G. (2005). **Free Time and Leisure Participation: International Perspectives**. Wallingford, Oxfordshire, UK: Cabi Publishing.

DAWKINS, P. SIMPSON, M. (1994). "Work, Leisure and the Competitiveness of Australian Industry." **International Journal of Manpower**. Vol. 15, No. 9/10, 38-76.

DEEM, R. (1988). **Work, Unemployment and Leisure**. Florence, KY, USA: Routledge.

DEMORANVİLLE, C. (1998). **Wellness at work**. Marketing Health Services.

ERKAL, M. E. (1996). **Sosyoloji**. İstanbul: Der Yayınları, 7. Baskı.

ERKAL, M. E. GÜVEN, Ö. AYAN, D. (1998). **Sosyolojik Açıdan Spor**. İstanbul: Der Yayınları, 3. Baskı.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi. (2000). İstanbul: Ana Yayıncılık Cilt: 22.

ANDERSON, N. (1998). **Work and Leisure.** Florence, KY: Routledge.

ANHALT, L. (1994). “*Worksite Health Promotion Programs*”. **Wellness Perspectives.** Vol.10, No.4, 13-26.

ASLAN, S. KARAKÜÇÜK, S. (1997). “*Devlet Yurtlarında Kalan Bayan Öğrencilerin Rekreasyonel Sorunları (Ankara Örneği)*”. Ankara: **Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi.** II, 3: 51-71.

BAMMEL, G. (1996). **Leisure & Human Behaviour.** Dubuque IA, USA: Brown & Benchmark Publishers, Third Edition.

BAŞARAN, Z. SARIMERT, F. (2004). “*Recreation Activities Of The Employees Who Are Working In İzmit City Municipality, The Reasons To Tend To These Activities And The Benefits Of Them To The Individual*”. **ICHPER.SD Europe Congress & The TSSA 8th International Sports Science Congress.** Antalya, Türkiye. s.141.

BOZKURT, V. (2000). **Püritanizmden Hedonizme Yeni Çalışma Etiği.** Bursa: Alesta Yayıncılık.

BROADHURST, R. (2001). **Managing Environments For Leisure and Recreation.** London, GBR: Routledge.

BULL, C. HOOSE, J. WEED, M. (2003). **An Introduction to Leisure Studies.** London: Pearson Education Limited.

BUSSER, J.A. (1990). **Programming for Employee Services and Recreation.** IL: Sagamore Publishing.

KAYNAKÇA

ABADAN, N. (1961). **Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri**. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

ADDINGTON, J.E. (1996). **%100 Düşünce Gücü**. (Çev: Birol Çetinkaya), İstanbul: Akaşa Yayınları.

AFYON, Y.A. HAZAR, F.C. SAYGIN, Ö. (2000). “*Öğretim Elemanları ve Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerinin Araştırılması*”. Ankara: **1. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi Bildirileri, 2. Cilt: Sporda Psiko-Sosyal Alanlar / Spor Yönetimi Bilimleri**. s. 161-168.

AKESEN, A. (1978). **Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek: Uludağ Milli Parkı)**. İstanbul: İ.Ü. Yayını.

AKMAN, Birhan. **Yüz yüze görüşme**. TTK Üzülmez Müessesesi İş Güvenliği Şube Müdürlüğü Maden Mühendisi. 20-21.03.2006.

ALESINA, A. GLAESER, E. SACERDOTE, B. (2005). “*Work and Leisure in the U.S. and Europe: Why So Different?*” **NBER Working Paper**. No. 11278. JEL No. J3, E0.

ALPMAN, C. (1972). **Eğitimin Bütünlüğü İçinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi**. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

ALTAN, Z. ve başk. (2005). **İşçi Profil Araştırması: Eskişehir Örneği**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Sonuç olarak: işçilerin yeterli boş zamana sahip oldukları, genel olarak boş zaman değerlendirilmenin öneminin ve kişiye olan katkılarının farkında oldukları, ancak boş zamanlarını daha çok eve dayalı pasif etkinliklerle değerlendirdikleri, bu durumun ise, çalışma koşullarının yarattığı yorgunluk ve yaşadıkları yer ile çalıştıkları kurumdaki boş zaman değerlendirme imkânlarının sınırlılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öneriler: Bu araştırma sonuçlarına göre şu öneriler ileri sürülebilir ;

1. Bu tip bilimsel araştırmaların değişik iş alanları üzerinde daha sık yapılmasının faydalı olabileceği
2. Boş zaman kavramı ve rekreasyonla ilgili bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının çalışan kesim üzerinde yapılmasının faydalı olabileceği
3. Çalışanların verimlerini arttırmaya yönelik kurumları tarafından rekreasyonla ilgili çeşitli plan, proje ve yatırımların yapılmasının faydalı olabileceği.

yetişenlere oranla daha sık sinemaya, tiyatroya ve sergiye gitme alışkanlıklarının olduğu saptanmıştır.

İşçilerin yetiştiği yere göre sosyal-gündelik aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında çeşitli sohbet toplantıları yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde çeşitli sohbet toplantılarına katılma, kentsel alanda yetişenlere oranla daha fazladır (Tablo 36). Çeşitli sohbet ve toplantılara katılmanın kırsal alanda yetişenlerde daha yaygın olmasının temel sebebi olarak, kırsalın sunduğu sosyal, kültürel ve sportif imkânların, alternatiflerin kısıtlı olması ve insanların buna bağlı olarak ikili iletişim ve komşuluk ilişkilerinin daha sıkı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İşçilerin yetiştiği yere göre eve dayalı aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında televizyon seyretme ve gazete-magazin okuma yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kentsel alanda yetişenlerin kırsal alanda yetişenlere oranla daha fazla televizyon seyretmekte ve gazete-magazin okumakta oldukları tespit edilmiştir (Tablo 37).

İşçilerin yetiştiği yere göre açık hava aktiviteleri ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında şehirde gezinti yapma yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde şehirde gezinti yapma, kentsel alanda yetişenlere oranla daha düşüktür (Tablo 38).

İşçilerin yetiştiği yere göre sportif-fiziksel aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında futbol, atıcılık-avcılık ve basketbol yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (Tablo 39). Buna göre kentsel alanda yetişenler kırsal alanda yetişenlere oranla futbol ve basketbolla daha fazla ilgilenmekte, elde edilen bulgular beklenen sonuçlarla örtüşmektedir. Kırsal alanda yetişenler ise kentsel alanda yetişenlere oranla atıcılık-avcılık ile daha çok ilgilenmekte, kırsalın sunduğu imkânlar bu sonucu anlamlı kılmaktadır.

eğitim seviyesi arttikça m¼zik dinleme, kitap okuma, araba tamiratı-bakımı, bilgisayar oyunları, gazete-magazin okuma, çocuklarla oynama ve internet kullanım sıklığı artmaktadır (Tablo 32).

Veriler incelendiğinde eğitim durumuna bağlı olarak m¼zik dinleme, kitap okuma, araba tamiratı-bakımı, bilgisayar oyunları, gazete-magazin okuma, çocuklarla oynama ve internet kullanımında artış gör¼lm¼ş olup, beklenen sonuçlarla örtüşmektedir. Koleksiyonculuk ve yemek pişirmede eğitim durumuna bağlı bir artış olmaması, bu aktivitelerin birisinin temel bir ihtiyaç olmasından, bir diğerinin de yine ilgi ve zevk alanı ile ilgili olmasından kaynaklandığı düşün¼lmektedir.

Öğrenim durumuna göre açık hava aktivitelerine katılım ile ilgili veriler incelendiğinde, plaja-sahile gitme, şehirde gezinti yapma ve manzara seyretme yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi arttikça plaja-sahile gitme ve şehirde gezinti yapma sıklığı artmaktadır (Tablo 33).

Öğrenim durumuna göre sportif-fiziksel aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, futbol, masa tenisi, halk oyunları, basketbol ve doğa yürüyüşü yönünde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi arttikça masa tenisi, basketbol ve doğa yürüyüşü yapma sıklığı artmaktadır (Tablo 34).

Masa tenisi, basketbol ve doğa yürüyüşü, eğitim durumuna bağlı olarak artmakta ve beklenen sonuçlarla örtüşmektedir. Futbolun bunun dışında kalması, toplum içinde en popüler ve yaygın ve aynı zamanda aktif olarak yapmak için ulaşılabilmesi en kolay aktivite özelliği taşımasından kaynaklanmaktadır.

İşçilerin yetiştiği yere göre kültür sanat faaliyetleri ile ilgili veriler incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanda yetişen gruplar arasında sinemaya gitme, tiyatroya gitme ve sergiye gitme yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 35). Buna göre kentsel alanda yetişenlerin kırsal alanda

Yaşa göre açık hava aktivitelerine katılma ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında kamp yapma yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre 40 yaş üstü grup, 40 yaş altı gruba oranla daha fazla kamp yapmaktadır (Tablo 28).

Yaşa göre sportif-fiziksel aktivitelere katılma ile ilgili veriler incelendiğinde, 40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında futbol ve doğa yürüyüşü yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (Tablo 29). Sonuçlar beklentilerle örtüşmekte, 40 yaş altı grup popüler ve aktif katılımı kolay futbolla daha çok ilgilenirken, 40 yaş üstü grup daha çok doğa yürüyüşü yapmaktadır.

Öğrenim durumuna göre kültür sanat faaliyetleri ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında sinemaya gitme, fotoğraf çekme ve sergiye gitme yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi arttıkça sinemaya gitme sıklığı artmaktadır (Tablo 30).

Sinema ve sergiye gitme eğitim durumuna bağlı olarak beklendik şekilde artış göstermekte iken, fotoğraf çekme eğitim durumuna göre artış göstermemekte, bu sonuç da eğitim durumu ile artması beklenen aktivite çeşitliliği ve oranı ile çelişmektedir. Bu durumun, kişilerin ilgi ve zevklerinin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarında temel unsurlar olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğrenim durumuna göre sosyal-gündelik aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde ise, dernek-vakıf lokallerine gitme, kısa yürüyüşler yapma ve lunaparka gitme yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, eğitim seviyesi yükseldikçe, dernek-vakıf lokallerine gitme ve kısa yürüyüşler yapma sıklığı artmaktadır (Tablo 31).

Öğrenim durumuna göre eve dayalı aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında müzik dinleme, kitap okuma, araba tamirata-bakımı, bilgisayar oyunları, koleksiyonculuk, gazete-magazin okuma, çocuklarla oynama, internet ve yemek pişirme yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre

üzerine yapmış olduğu çalışmada yine benzer bir soruda %64.82 ile “hayır” cevabına ulaşmıştır. Literatür bilgileri çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda, işçilerin kurumlarında düzenlenmesini istedikleri etkinliklerle ilgili sonuçlar incelendiğinde, en çok eğitim amaçlı seminerler %53.4, tarihi-turistik geziler %44.3 ve sportif faaliyet-turnuvalar %35.3 istedikleri tespit edilmiştir (Tablo 24). Okumuş (2002: 51), sanayi çalışanlarının iş yerinde düzenlenmesini istediği aktiviteleri, sosyal faaliyetler %38.27, kültürel faaliyetler %32.13 ve sportif faaliyetler %26.05 olarak saptamıştır. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmamız sonuçlarına göre işçilerin kurumlarında öncelikli olarak eğitim amaçlı seminerler düzenlenmesini istemelerinin, her an hayati tehlike ile karşı karşıya çalışmalarından dolayı iş kazalarından korunmak, güvenlik ve mesleki bilgilerini artırmak istemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

40 yaş altı ve 40 yaş üstü çalışanların kültür sanat faaliyetlerine katılma durumları ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında sinemaya gitme yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre 40 yaş altı grupta sinemaya gitme sıklığı, 40 yaş üstü gruba göre daha fazladır (Tablo 25).

40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında sosyal gündelik aktivitelere katılımında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Buna göre 40 yaş altı grupta dernek-vakıf lokallerine gitme, kısa yürüyüşler yapma, evcil hayvan gezdirme ve alışveriş yapma daha sık iken, kahvehaneye gitme sıklığı 40 yaş üstü grupta daha fazladır (Tablo 26).

Yaşa göre eve dayalı aktivitelere katılımında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Buna göre 40 yaş altı grupta bilgisayar oyunları oynama ve çocuklarla oynama daha sık iken, 40 yaş üstü grupta bahçe ile ilgilenme, evcil hayvan bakımı ve hiç bir şey yapmama daha fazladır (Tablo 27).

seyretmeyi %69.2, Aslan ve Karaküçük (1997: 58) ise %38.8 olarak saptamıştır. Literatür bilgileri çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda işçilerin açık hava aktivitelerinden en çok piknik yapmayı %52.8, ardından plaja-sahile gitmeyi %27.9 tercih ettikleri tespit edilmiştir (Tablo 20). Öcalan (2003: 158) öğrenciler arasında yaptığı çalışmada pikniğe gitmeyi %25.7 olarak tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermemektedir. Çalışmamız sonuçlarına göre, Türk toplumunun alışkanlıkları arasında en yaygın açık hava aktivitelerinden biri olması ve bunun yanında Zonguldak ilinin sahip olduğu yeşil alan zenginliği, piknik yapma oranının temel sebepleri olarak düşünülmekte, Zonguldak'ın bir sahil kenti olması sebebiyle de plaja sahile gitmenin sık olmasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda işçilerin sportif-fiziksel aktivitelerden öncelikle futbol %30.1, balık tutma %22.7, yüzme %17.5, doğa yürüyüşü %15 ve atıcılık-avcılık %10.6 ile ilgilendikleri saptanmıştır (Tablo 21). Pulur (2003: 430) üniversite akademik ve idari personeli üzerinde yaptığı çalışmada futbolu %17.3, yüzmeyi %2.0, yürüyüşü %27.4 olarak tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermemektedir. Pulur'un (2003: 430) çalışma grubunun eğitim seviyesinin yüksek olması, çalışma sonuçlarının benzeşmemesinin kaynağı olarak düşünülmektedir.

Çalışmamız sonuçlarına göre futbolun aktif katılım için kolay ulaşılır ve toplum içinde en popüler sportif aktivite olması, balık tutma, yüzme, doğa yürüyüşü ve atıcılık-avcılığın ise, Zonguldak ilinin sahil kenti olmasından, yeşil alan ve bitki örtüsü gibi doğal zenginliklere sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda, işçilerin kurumlarında varsa düzenlenen etkinlikler ile ilgili soruya, işçilerin %72.2 oranında “hiçbir hiç bir etkinlik düzenlenmemekte” cevabını verdikleri tespit edilmiştir (Tablo 24). Kesim (2003: 66), özel sektör çalışanları üzerine yapmış olduğu çalışmada sorduğu buna benzer bir soruda %45.7 ile “hiçbiri” cevabına ulaşmış, Okumuş ise (2002: 50) farklı sanayi kollarında çalışan işçiler

saptanmıştır (Tablo 17). Kesim (2003: 49) çalışmasında etkinlikler arasında sinemaya gitmeyi %72.6, Aslan ve Karaküçük (1997: 60) ise %88.9 olarak tespit etmiştir. Literatür bilgileri çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Çalışmamız sonuçlarına göre, sinemanın kolay ulaşılan ve yaygın bir aktivite olması, Zonguldak ilinin mağaralar yönünden zengin bir il olması, bu aktivitelere katılımın sıklığının sebebi olarak düşünülmektedir.

Çalışmamızda işçilerin sosyal gündelik aktivitelerde birinci sırada arkadaş-akraba ziyareti yaptıkları %34.2 tespit edilmiştir (Tablo 18). Tunçel (1999: 60) öğretmenler üzerine yaptığı çalışmada arkadaş akraba ziyaretine gitmeyi %64.0, Özkökeli (1998: 109) Emniyet mensupları üzerine yapmış olduğu çalışmada %41.4, Başaran ve Sarımert ise (2004: 141) belediye çalışanlarının üzerine yapmış olduğu çalışmada %1.8 bulmuştur. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermekle birlikte farklılıklar da taşımaktadır. Araştırmamızda işçilerin sosyal gündelik aktivitelerde en çok arkadaş-akraba ziyareti yapmalarının, işçilerin %97.2'sinin evli olması ile bağlantılı olarak bu tür ziyaretlerin Türk toplumunda evli ailelerin genel alışkanlıkları arasında ön sıralarda yer almasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda işçilerin sosyal gündelik aktivitelerde ikinci sırada araba kullanma %32.2, üçüncü sırada ise kahvehaneye gitmeyi %31.9 tercih ettikleri saptanmıştır (Tablo 18). Tunçel (1999: 60) yaptığı araştırmada öğretmenlerin kahvehaneye gitme alışkanlığını %12.2 olarak tespit etmiştir. Sonuçların çalışmamızla paralellik göstermemesinin, Tunçel'in çalışmasında denek grubunun öğretmenlerden oluşması, bizim çalışmamızın ise işçiler üzerinde yapılmış olması ile birlikte işçilerin %94.1'inin ilk ve orta öğretim mezunu olması ve %70.4'ünün kırsal alanda yetişmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda eve dayalı aktivitelerde işçilerin en çok televizyon seyretmekte %69.9, müzik dinlemekte %35.9 ve gazete-magazin okumakta %35.3 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 19). Özkökeli (1998: 109) yaptığı araştırmada televizyon

sonuçlar çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermekle birlikte farklılıklar da taşımaktadır.

Çalışmamız sonuçlarına göre, işçilerin boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendirememelerinde, tesis mekân yokluğunu göstermelerinin temel sebebi, Zonguldak ilinin tesis mekân ve alternatif açısından genel olarak yetersiz bir il olduğunu düşünmelerinden (Tablo 23), aynı zamanda kurumlarının da bu doğrultuda bir yatırım yapmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızda işçilerin boş zamanlarını değerlendirmenin kendilerine sağladığı faydalar hakkında ne düşündükleri ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin daha çok bu tür aktivitelerle dinlendikleri %67.2, stres attıkları %49.7 ve eğlendikleri %33.3 tespit edilmiştir (Tablo 15). Kaya (2003: 180), ğrencilerin bu tür aktivitelerle en çok insanlarla kaynaştıklarını %41.7, Aslan ve Karaküçük (1997: 62) ise yine öğrencilerin bu etkinlikleri rahatlatıcı ve can sıkıntısından uzaklaştırıcı bulduklarını saptamışlardır. Çalışmamız sonuçlarının literatür bilgileri ile benzerlik göstermemesine sebep olarak, işçilerde ağır çalışma koşullarının yarattığı yorgunluğun öncelikli ihtiyaç olarak dinlenmeyi gerektirmesi ve işçilerin dinlendiklerini hissettikleri aktivitelerde yer almaları ve iş sonrasında katıldığı etkinliklerle eğlenmesi ve stres atmasının ağırlık kazanması olarak düşünülmektedir.

Araştırmamızda işçilerin yıllık izinlerini değerlendirme biçimleri ile ilgili veriler incelendiğinde, yıllık izinlerini en çok köylerinde %50.5 ve evlerinde %25.8 değerlendirdikleri saptanmıştır (Tablo 16). Altan ve arkadaşları (2005: 114) işçi profiliyle ilgili yapmış olduğu çalışmada, işçilerin yıllık izinlerini en çok evde %45.4 değerlendirdiklerini tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu durumun, işçilerin büyük çoğunluğunun kırsal alanda yetişmiş olması %70.4 ve bu doğrultuda kırsalla halen bağlarının devam etmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda işçilerin kültür sanat faaliyetlerinden daha çok sinema %19.3, tarihi alan ziyareti %14.1 ve mağara ziyareti %11.3 ile ilgilendikleri

kaynaklandığı düşünülmektedir. Bizim çalışmamızda ise işçilerin %59.6'sı 40 yaş altında ancak %97.2 evlidir. Aynı zamanda %70.4'ü kırsalda yetişen işçilerin çalışma şartları da göz önüne alındığında, boş zamanlarını daha çok dinlenerek evde ve aileleriyle geçirmek isteyecekleri sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmamızda işçilerin boş zamanlarını nerede değerlendirmeyi tercih ettikleri ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, işçilerin boş zamanlarını en çok evde %79.1 ve açık hava-park-sahilde %41.5 değerlendirmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir (Tablo 12). Özkökeli (1998: 110) Emniyet mensupları üzerine yaptığı çalışmada, katılımcıların boş zamanlarını öncelikle evde %61.8 değerlendirmeyi tercih ettiğini tespit etmiş, Afyon ise (2000: 164) öğretim elemanları ve öğretmenler üzerinde yaptığı çalışmada bu oranı %46.0 bulmuştur. Literatür bilgileri çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmamız sonuçlarına göre işçilerin boş zamanlarını daha çok evde geçirmeleri, yine boş zamanlarında öncelikle aileleri ile olmayı tercih etmeleri ile örtüşmekte, bu durumun, işçilerin gün içerisinde aşırı derecede yorulmalarından kaynaklandığı, bunun dışında işçilerin boş zamanlarını evden sonra en çok açık havada değerlendirmek istemelerinin temel sebebinin de, bütün gün kapalı ve karanlık bir ortamda, yer altında çalışan işçinin iş çıkışında açık bir alanda, açık hava park ve sahil gibi yerlerde bulunarak rahatlamak istemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda işçilerin boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendirememesi sebepleri ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin öncelikle çevrelerinde tesis-mekân yokluğunu %44.0 ve çok yorulduklarını %32.8 belirttikleri görülmektedir (Tablo 14). Kaya (2003: 183) araştırmasında yurtlarda etkinlik yapılmaması %27.6 ve lider-uzman kişi olmamasından %21.5, Kesim (2003: 68) çalışanların zamanının olmamasından %28.4, Okumuş (2002: 53) işçilerin gerekli ortamı bulamadıklarından %15.28, Aslan ve Karaküçük (1997: 57) ise yurtlarda istenilen tür etkinliklerin olmaması %49.0 ve araç-gereç malzeme olmamasından %32.3 kaynaklı boş zaman değerlendirme etkinliklerinin istenildiği şekilde yapılamadığını saptamıştır. Bu

istedikleri ile ilgili soruyu %70.2 oranında 08:00-16:00 vardiyası şeklinde cevaplamaları, gün içerisinde boş zaman değerlendirmek için akşam üstünü tercih etmeleri sonucunu desteklemektedir. Bunun yanında gece vardiyasının yorucu ve sosyal hayatı kısıtlayıcı özelliklere sahip olması (Kıran, 2004: 604; Hanley, 1999: 9-10; Cunningham, 1989: 231-245), işçilerin 08:00-16:00 vardiyasını tercih etmelerinde diğer bir önemli sebep olarak düşünülmektedir. İşçilerin yaklaşık olarak yarısının bu etkinliklere haftada 1-2 kez katılması, toplumsal alışkanlıklar doğrultusunda ortalama bir değer olmakla birlikte, ağır çalışma koşullarının verdiği yorgunluğun bu etkinliklere daha sık katılımı etkilediği düşünülmektedir.

Araştırmamızda, boş zaman etkinliklerine katılmanın çalışma verimi üzerinde oluşturduğu etki hakkında işçilerin düşünceleri ile ilgili veriler incelendiğinde, %47.1'inin boş zaman etkinliklerine katılmanın çalışma verimini arttıracaklarını düşündükleri görülmektedir (Tablo 9). Mete ve Ağaoğlu (2003: 424) yapmış olduğu çalışmada %71.2, Yetiş (2000: 44) %46.5, Kesim (2003: 52) %77.1, Zorba (2001: 25) %64.3, Okumuş ise (2002: 53) %71.6 ile boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılmanın çalışma verimini olumlu yönde etkileyeceği yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Literatür bilgileri çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda, çalışma hayatına başladıktan sonra boş zaman değerlendirme alışkanlıklarında yaşanan değişimler ile ilgili veriler incelendiğinde, çalışma hayatı ile birlikte etkinliklere katılımın azaldığı %47.9 saptanmıştır (Tablo 10). Zorba (2001: 26) araştırmasında bu oranı %36.1, Yetiş (2000: 46) ise %44.3 olarak tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmamızda, işçilerin boş zamanlarını daha çok aileleri ile %87.6 değerlendirmeyi tercih ettikleri saptanmıştır (Tablo 12). Kesim (2003: 51) özel sektör çalışanları üzerine yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların öncelikle arkadaşlarıyla beraber olmayı tercih ettiğini %58.8 tespit etmiştir. Sonuçlar çalışmamızla paralellik göstermemektedir. Bu durumun, Kesim'in (2003) çalışmasında yer alan katılımcıların %52.2'sinin bekâr ve %75.3'ünün 35 yaş altında olması, bu doğrultuda daha sosyal ve evden bağımsız bir yaşam tarzına sahip olabileceklerinden

Çalışmamızda, işçilerin günlük ortalama 3-4 saat boş zamanlarının kaldığı tespit edilmiştir (Tablo 8). Aslan ve Karaküçük (1997: 55), Yetiş (2000: 45), Okumuş (2002: 41), Başaran ve Sarımert (2004: 141) de yaptıkları çalışmalarda katılanların daha çok günlük 3-4 saat boş zamanlarının kaldığını saptamıştır. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda işçilerin boş zamanlarını değerlendirmek için öncelikle hafta sonunu %81.9 tercih ettikleri saptanmıştır (Tablo 8). Kaya (2003: 163) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin %52.3 ile ilk sırada hafta sonunu tercih ettiklerini tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamızda işçilerin boş zaman değerlendirmek için gün içerisinde daha çok akşam üstünü %54.3 tercih ettiği saptanmıştır (Tablo 8). Kesim (2003: 50) özel sektör çalışanları üzerine yaptığı araştırmada çalışanların daha çok akşam üstünü %59.5 tercih ettiğini tespit etmiştir. Bu sonuçlar çalışmamız sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmamızda işçilerin boş zaman etkinliklerine daha çok haftada 1-2 kez katıldığı %48.3 tespit edilmiştir (Tablo 8). Kaya (2003: 166) öğrenciler üzerinde yapmış olduğu çalışmada katılım sıklığını haftada 1-2 kez %25.1, Kesim (2003: 51) özel sektör çalışanları üzerinde yapmış olduğu çalışmada haftada 2-3 gün %36.2, Tunçel (1999: 62) öğretmenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada haftada 1 gün %42.4, Zorba (2001: 24) kamu personeli üzerinde yapmış olduğu çalışmada haftada 1 gün %54.8, Yetiş (2000: 46) ise devlet memurları üzerinde yapmış olduğu çalışmada haftada 1 gün %47.8 olarak saptamıştır. Literatür bilgileri çalışmamız sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çalışmamız sonuçlarına göre, işçilerin boş zamanlarını değerlendirmek için daha çok hafta sonunu tercih etmelerinin, hafta tatillerinin Pazar günü olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. İşçilerin gün içerisinde boş zaman değerlendirme için öncelikle akşamüstünü tercih ettikleri saptanmıştır. Yine işçilerin boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendirebilmeleri için hangi vardiyada çalışmak

ile, iş yerlerinin spor tesisleri inşa etme ve uzman bulundurma zorunluluğu olmasına rağmen, bu ve bu gibi yasa hükümleri, güçlü yaptırım uygulamaları ile desteklenmediği için Türkiye'deki bir çok işyerinde tesis ve antrenör-lider kaynakları mevcut değildir.

Rekreasyonla ilgili literatür bilgileri incelendiğinde, işçiler üzerine yapılmış araştırmaların az olduğu, yapılan araştırmaların genellikle yüksek öğrenim öğrencileri, öğretmenler ve üniversite çalışanları üzerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Araştırmaların genel sonucu olarak; kurumlar tarafından yeterli rekreatif ortamların sunulmadığı ve kurum personellerinin boş zamanların değerlendirilmesi konusunda ilgisiz kaldığı, bireylerin genellikle yeterli boş zamana sahip olmasına rağmen boş zaman etkinliklerine katılım düzeylerinde düşüklük olduğu, bunun nedenleri olarak da, yeterli tesis ve mekânların olmayışı veya onların işlevsel kullanılmaması, boş zaman etkinliklerini düzenleyecek uzman personelin olmayışı, ekonomik yetersizlik nedeniyle yeteri kadar faaliyete katılmadıkları, faaliyetlere genellikle evde, televizyon seyrederek veya gazete, dergi, kitap okuyarak pasif şekilde katıldıkları, boş zamanlarını değerlendirme konusunda yeterli bilgi ve bilince sahip olmadıkları ve istenilen tür etkinliklerin olmayışı görülmektedir.

Araştırmamız sonuçları incelendiğinde işçilerin; ortalama yaşı 37.7 ± 6.2 , 25 ve 51 yaşları arasında, %97.2'si evli ve ortalama 2 ± 1.1 çocuk sahibi, %94.1'i ilk ve orta öğretim mezunu (Tablo 3) ve kurumlarında ortalama 13 ± 6.8 yıl çalışma tecrübesi olduğu (Tablo 6) tespit edilmiştir.

Araştırmamızda işçilerin yetiştikleri yer ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, işçilerin %70.4 kırsal alanda yetiştikleri saptanmıştır (Tablo 3). Aslan ve Karaküçük (1997: 53) öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada kırsal alanda yetişenleri %19.0, Yetiş (2000: 41) ise devlet memurları üzerinde yaptığı araştırmada bu oranı %24.1 olarak saptamıştır. Araştırmaların farklı meslek gruplarında çalışan bireyler üzerinde yapılmış olması, sonuçların paralellik göstermemesine neden olarak düşünülmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Boş zaman özgür olunan zamandır. Özgürlük de insanın kendisini ifade etmesi ve gerçekleştirmesi için var olan en değerli anahtardır. Günümüzde insanların boş zamanlarında ne ile meşgul oldukları, sahip oldukları meslek ya da gördükleri eğitim kadar önemli, aynı zamanda sahip olunanlarla da paralel olması beklenen bir olgudur. İnsanlar, makineleşmiş dünyanın çarklarından ve sistematüğinden boş zamanla kurtularak nefes almakta, çalışma hayatının güçlükleriyle bu şekilde başa çıkmaya çalışmaktadırlar.

Tarihsel süreçte de toplumlar boş zamana sahip olmuş ve boş zamanlarını değerlendirmek için kendilerine çeşitli uğraşlar bulmuşlardır. Öyle ki, Antik Yunan'ın boş zamanı, günümüzde felsefe ve spor olarak ruhunu yaşatmakta, düşünceleri günümüze ulaşan filozoflar müfredatlarda yer alan ders kitaplarına konu olmakta, tarihin en büyük spor organizasyonu olan olimpiyatlar halen kitleleri kendisine hayran bırakmaktadır.

Toplumların tarihinde farklı zamanlarda sınıfsal ayrımlara boyun eğen boş zaman, günümüz modern dünyasında insanlık için bir "hak" niteliğindedir. İnsanların dinlenmek, eğlenmek, yeni gelen gün için kendilerini hazırlamak ve toplum içinde yararlı ve üretken bir kimlikle var olmak adına kendilerini geliştirmek için ihtiyaçları olan boş zaman, sosyalleşmenin, iş dışında sahip olunan uğraşlarla ek bir kimlik kazanmanın merkez noktasıdır.

Yapılan araştırmalar, çalışma hayatında boş zaman değerlendirmenin, yani rekreasyonun önemini ortaya koymaktadır. İş gücünün ve kalitesinin artması, çalışanların sağlıklı kalması, huzurlu bir iş ve aile ortamı için rekreasyon, tüm özel ve kamu kurumlarının programlarında yer alması gereken temel unsurlardan biridir.

Ancak ülkemizde, 1986 yılında yasalaşan "3289 sayılı Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun"un 26. maddesi

İşçilerin mesleki unvanlarına göre sportif-fiziksel aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, unvanlar arasında futbol ($p=0.047$), yüzme ($p=0.011$) ve doğa yürüyüşü ($p=0.000$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, futbolla ilgilenmede işçi grubu %30.6, usta grubu %37.9, uzman grubu %27.1, nezaretçi grubu %23.3, yüzme ile ilgilenmede işçi grubu %16.1, usta grubu %13.7, uzman grubu %27.1, nezaretçi grubu %14.3, doğa yürüyüşü ile ilgilenmede ise işçi grubu %9.3, usta grubu %11.1, uzman grubu %25.6, nezaretçi grubu %17.3 olarak saptanmıştır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 44).

Tablo 44. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler

Değişkenler	Mesleki Unvanı								P †
	İşçi		Usta		Uzman		Nezaretçi		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Futbol	59	30.6	58	37.9	36	27.1	31	23.3	0.047
Voleybol	9	4.7	3	2.0	5	3.8	3	2.3	0.467
Balık Tutma	38	19.7	33	21.6	40	30.1	28	21.1	0.143
Koşu	10	5.2	9	5.9	7	5.3	10	7.5	0.824
Masa Tenisi	9	4.7	6	3.9	8	6.0	2	1.5	0.296
Atıcılık-Avcılık	19	9.8	15	9.8	17	12.8	14	10.5	0.829
Dalgıçlık	6	3.1	3	2.0	0	0	1	0.8	0.135
Dağcılık	3	1.6	1	0.7	7	5.3	4	3.0	0.063
Ata Binme	4	2.1	2	1.3	7	5.3	4	3.0	0.199
Dart	1	0.5	2	1.3	1	0.8	0	0	0.582
Jimnastik	1	0.5	1	0.7	2	1.5	0	0	0.492
Tenis	2	1.0	0	0	2	1.5	0	0	0.284
Halk Oyunları	3	1.6	1	0.7	4	3.0	3	2.3	0.483
Basketbol	7	3.6	4	2.6	7	5.3	2	1.5	0.352
Yüzme	31	16.1	21	13.7	36	27.1	19	14.3	0.011
Bisiklet	13	6.7	12	7.8	10	7.5	5	3.8	0.507
Hentbol	2	1.0	2	1.3	1	0.8	0	0	0.643
Dövüş Sporları	4	2.1	4	2.6	5	3.8	3	2.3	0.807
Doğa Yürüyüşü	18	9.3	17	11.1	34	25.6	23	17.3	0.000
Kano-Bot	2	1.0	0	0	1	0.8	0	0	0.428
Bowling	2	1.0	3	2.0	0	0	0	0	0.189
Kayak	1	0.5	1	0.7	1	0.8	1	0.8	0.993
Golf	1	0.5	0	0	0	0	0	0	0.537
Yoga	2	1.0	0	0	1	0.8	0	0	0.428

† pearson ki-kare

İşçilerin mesleki unvanlarına göre açık hava aktiviteleri ile ilgili veriler incelendiğinde, unvanlar arasında plaja-sahile gitme ($p=0.010$) ile manzara seyretme ($p=0.017$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, plaja-sahile gitmede işçi grubu %23.3, usta grubu %22.9, uzman grubu %38.3, nezaretçi grubu %30.1, manzara seyretmede ise işçi grubu %19.2, usta grubu %13.7, uzman grubu %28.6, nezaretçi grubu ise %22.6 olarak saptanmıştır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 43).

Tablo 43. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Açık Hava Aktiviteleri

Değişkenler	Mesleki Unvanı								P [¶]
	İşçi		Usta		Uzman		Nezaretçi		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Piknik Yapma	94	48.7	73	47.7	79	59.4	77	57.9	0.086
Plaja, Sahile Gitme	45	23.3	35	22.9	51	38.3	40	30.1	0.010
Şehirde Gezinti	51	26.4	32	20.9	36	27.1	36	27.1	0.547
Manzara Seyretme	37	19.2	21	13.7	38	28.6	30	22.6	0.017
Park-Bahçe Gezisi	33	17.1	23	15.0	33	24.8	23	17.3	0.162
Kır Gezisi	31	16.1	23	15.0	26	19.5	33	24.8	0.133
Kamp Yapma	11	5.7	2	1.3	6	4.5	5	3.8	0.210
Uçurtma Uçurma	2	1.0	3	2.0	2	1.5	1	0.8	0.808

¶ pearson ki-kare

İşçilerin mesleki unvanlarına göre eve dayalı aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde ise, unvanlar arasında gazete-magazin okuma ($p=0.004$) ve ev tamirata-bakımı ($p=0.002$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, gazete-magazin okumada işçi grubu %25.4, usta grubu %37.9, uzman grubu %38.3, nezaretçi grubu ise %43.6, ev tamirata-bakımında işçi grubu %14.5, usta grubu %20.3, uzman grubu %30.8, nezaretçi grubu ise %27.8 olarak saptanmıştır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 42).

Tablo 42. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Eve Dayalı Aktiviteler

Değişkenler	Mesleki Unvanı								P ^ƒ
	İşçi		Usta		Uzman		Nezaretçi		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Televizyon Seyretme	127	65.8	102	66.7	98	73.7	101	75.9	0.138
Müzik Dinleme	61	31.6	55	35.9	56	42.1	48	36.1	0.287
Kitap Okuma	33	17.1	28	18.3	30	22.6	31	23.3	0.432
Bahçe ile İlgilenme	48	24.9	33	21.6	37	27.8	39	29.3	0.446
Tavla-Okey-Satranç vs.	16	8.3	15	9.8	18	13.5	19	14.3	0.265
Araba Tamiri-Bakımı	19	9.8	19	12.4	18	13.5	16	12.0	0.763
Marangozluk-Ahşap İşleri	11	5.7	3	2.0	8	6.0	10	7.5	0.175
Bilgisayar Oyunları	16	8.3	7	4.6	12	9.0	11	8.3	0.455
Telefon Sohbeti	7	3.6	5	3.3	6	4.5	10	7.5	0.303
Evcil Hayvan Bakımı	10	5.2	15	9.8	13	9.8	10	7.5	0.332
Koleksiyonculuk	3	1.6	2	1.3	1	0.8	0	0	0.530
Hiçbir şey Yapmama	1	0.5	1	0.7	0	0	3	2.3	0.191
Gazete-Magazin Okuma	49	25.4	58	37.9	51	38.3	58	43.6	0.004
Radio Dinleme	21	10.9	21	13.7	19	14.3	25	18.8	0.250
Çocuklarla Oynama	52	26.9	54	35.3	41	30.8	35	26.3	0.284
İnternet	12	6.2	13	8.5	10	7.5	19	14.3	0.076
Yemek Pişirme	8	4.1	6	3.9	7	5.3	6	4.5	0.950
Ev Tamirata-Bakımı	28	14.5	31	20.3	41	30.8	37	27.8	0.002
Elek.-Elektronik İşleri	13	6.7	8	5.2	10	7.5	7	5.3	0.816

ƒ pearson ki-kare

İşçilerin mesleki unvanlarına göre sosyal-gündelik aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, unvanlar arasında dernek-vakıf lokallerine gitme ($p=0.006$), kısa süreli seyahatlere çıkma ($p=0.026$), araba kullanma ($p=0.000$), evcil hayvan gezdirmeye ($p=0.029$), kahvehaneye gitme ($p=0.034$) ve arkadaş-akraba ziyaretinde bulunma ($p=0.016$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, dernek-vakıf lokallerine gitmede işçi %8.8, usta %8.5, uzman %14.3, nezaretçi grubu ise %20.3, kısa süreli seyahatlere çıkmada işçi %9.3, usta %6.5, uzman %17.3, nezaretçi grubu ise %12.0, araba kullanmada işçi %20.2, usta %31.4, uzman %45.9, nezaretçi grubu ise %36.8, evcil hayvan gezdirmeye işçi %1.0, usta %2.6, uzman %6.8, nezaretçi grubu %5.3, kahvehaneye gitmede işçi %24.4, usta %38.6, uzman %32.3, nezaretçi grubu ise %34.6, arkadaş-akraba ziyaretinde bulunmada ise işçi %29.0, usta %34.6, uzman %45.1 ve nezaretçi grubu ise %30.1 olarak belirlenmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 41).

Tablo 41. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler

Değişkenler	Mesleki Unvanı								P [†]
	İşçi		Usta		Uzman		Nezaretçi		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Dernek-Vakıf Lokalleri	17	8.8	13	8.5	19	14.3	27	20.3	0.006
Cafe-Çay Bahçesi	57	29.5	31	20.3	42	31.6	31	23.3	0.092
Restoran-Lokanta	7	3.6	11	7.2	10	7.5	12	9.0	0.227
Gece Kulüp.Disko-Bar	7	3.6	8	5.2	2	1.5	7	5.3	0.329
Festival	22	11.4	15	9.8	22	16.5	12	9.0	0.211
Kısa Yürüyüş	30	15.5	25	16.3	24	18.0	25	18.8	0.863
Kısa Süreli Seyahatler	18	9.3	10	6.5	23	17.3	16	12.0	0.026
Araba Kullanma	39	20.2	48	31.4	61	45.9	49	36.8	0.000
Çeşitli Sohbet-Toplantı	20	10.4	17	11.1	18	13.5	13	9.8	0.767
At Yarışları	4	2.1	3	2.0	7	5.3	2	1.5	0.188
Evcil Hayvan Gezdirme	2	1.0	4	2.6	9	6.8	7	5.3	0.029
Gönüllü Çalışmalar	14	7.3	16	10.5	22	16.5	15	11.3	0.071
Kahvehane	47	24.4	59	38.6	43	32.3	46	34.6	0.034
Maça Gitme	51	26.4	36	23.5	34	25.6	24	18.0	0.334
Alışveriş	36	18.7	29	19.0	33	24.8	36	27.1	0.195
Arkadaş-Akraba Ziyareti	56	29.0	53	34.6	60	45.1	40	30.1	0.016
Lunapark	13	6.7	12	7.8	8	6.0	4	3.0	0.363
Fuar	8	4.1	5	3.3	5	3.8	6	4.5	0.954
Dini Aktiviteler	16	8.3	20	13.1	24	18.0	17	12.8	0.076
Motosiklet Kullanma	5	2.6	4	2.6	7	5.3	2	1.5	0.306
Sosyal Kulüpler	4	2.1	1	0.7	5	3.8	3	2.3	0.345
Müzayede	1	0.5	0	0	3	2.3	0	0	0.066

† pearson ki-kare

İşçilerin mesleki unvanlarına göre kültür sanat faaliyetleri ile ilgili veriler incelendiğinde, unvanlar arasında tarihi alan ziyareti ($p=0.024$) yönünde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre işçi grubu %10.4, usta grubu %11.8, uzman grubu %21.8, nezaretçi grubu ise %14.3 sıklığında tarihi alan ziyaretinde bulunmaktadır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 40).

Tablo 40. İşçilerin Mesleki Unvanlarına Göre Kültür Sanat Faaliyetleri

Değişkenler	Mesleki Unvanı								P [¶]
	İşçi		Usta		Uzman		Nezaretçi		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Sinema	35	18.1	30	19.6	32	24.1	21	15.8	0.367
Konser	15	7.8	15	9.8	12	9.0	9	6.8	0.796
Tiyatro	11	5.7	6	3.9	8	6.0	7	5.3	0.854
Fotoğraf Çekme	15	7.8	9	5.9	15	11.3	9	6.8	0.362
Kütüphane	3	1.6	2	1.3	3	2.3	1	0.8	0.783
Müze	8	4.1	4	2.6	5	3.8	4	3.0	0.868
Mağara Ziyareti	26	13.5	10	6.5	17	12.8	16	12.0	0.192
Tarihi Alan Ziy.	20	10.4	18	11.8	29	21.8	19	14.3	0.024
Enstrüman Çalma	4	2.1	4	2.6	5	3.8	0	0	0.189
Sergi	6	3.1	2	1.3	0	0	5	3.8	0.112
Sanat Kursları	1	0.5	0	0	3	2.3	0	0	0.066
Yazı Yazma	3	1.6	7	4.6	4	3.0	7	5.3	0.253

¶ pearson ki-kare

İşçilerin yetiştiği yere göre sportif-fiziksel aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanda yetişen gruplar arasında futbol (fisher's $p=0.043$), atıcılık-avcılık (fisher's $p=0.044$) ve basketbol (fisher's $p=0.049$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde futbolla ilgilenme %27.6 iken, kentsel alanda yetişenlerde %35.9, kırsal alanda yetişenlerde atıcılık-avcılıkla ilgilenme %12.3 iken, kentsel alanda yetişenlerde %6.6, kırsal alanda yetişenlerde basketbol %2.3 iken, kentsel alanda yetişenlerde ise %5.5 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 39).

Tablo 39. İşçilerin Yetiştigi Yere Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler

Değişkenler	Yetiştigi Yer				P*
	Kırsal		Kentsel		
	n	%	n	%	
Futbol	119	27.6	65	35.9	0.043
Voleybol	13	3.0	7	3.9	0.621
Balık Tutma	98	22.7	41	22.7	0.999
Koşu	21	4.9	15	8.3	0.131
Masa Tenisi	18	4.2	7	3.9	0.999
Atıcılık-Avcılık	53	12.3	12	6.6	0.044
Dalgıçlık	7	1.6	3	1.7	0.999
Dağcılık	8	1.9	7	3.9	0.157
Ata Binme	14	3.2	3	1.7	0.419
Dart	3	0.7	1	0.6	0.999
Jimnastik	4	0.9	0	0	0.325
Tenis	3	0.7	1	0.6	0.999
Halk Oyunları	7	1.6	4	2.2	0.740
Basketbol	10	2.3	10	5.5	0.049
Yüzme	71	16.5	36	19.9	0.351
Bisiklet	31	7.2	9	5.0	0.373
Hentbol	4	0.9	1	0.6	0.999
Dövüş Sporları	11	2.6	5	2.8	0.999
Doğa Yürüyüşü	69	16.0	23	12.7	0.324
Kano-Bot	3	0.7	0	0	0.559
Bowling	4	0.9	1	0.6	0.999
Kayak	3	0.7	1	0.6	0.999
Golf	1	0.2	0	0	0.999
Yoga	2	0.5	1	0.6	0.999

*fisher's p

İşçilerin yetiştiği yere göre açık hava aktiviteleri ile ilgili veriler incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanda yetişen gruplar arasında şehirde gezinti yapma (fisher's $p=0.015$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde şehirde gezinti yapma %22.5 iken, kentsel alanda yetişenlerde %32.0 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 38).

Tablo 38. İşçilerin Yetiştği Yere Göre Açık Hava Aktiviteleri

Değişkenler	Yetiştği Yer				P*
	Kırsal		Kentsel		
	n	%	n	%	
Piknik Yapma	217	50.3	106	58.6	0.076
Plaja, Sahile Gitme	111	25.8	60	33.1	0.075
Şehirde Gezinti	97	22.5	58	32.0	0.015
Manzara Seyretme	87	20.2	39	21.5	0.743
Park-Bahçe Gezisi	82	19.0	30	16.6	0.495
Kır Gezisi	80	18.6	33	18.2	0.999
Kamp Yapma	18	4.2	6	3.3	0.820
Uçurtma Uçurma	6	1.4	2	1.1	0.999

*fisher's p

İşçilerin yetiştiği yere göre eve dayalı aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanda yetişen gruplar arasında televizyon seyretme (fisher's $p=0.009$) ve gazete-magazin okuma (fisher's $p=0.026$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde televizyon seyretme %66.8 iken, kentsel alanda yetişenlerde %77.3, kırsal alanda yetişenlerde gazete-magazin okuma %32.5 iken, kentsel alanda yetişenlerde ise %42.0 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 37).

Tablo 37. İşçilerin Yetiştği Yere Göre Eve Dayalı Aktiviteler

Değişkenler	Yetiştği Yer				
	Kırsal		Kentsel		P*
	n	%	n	%	
Televizyon Seyretme	288	66.8	140	77.3	0.009
Müzik Dinleme	155	36.0	65	35.9	0.999
Kitap Okuma	83	19.3	39	21.5	0.508
Bahçe ile İlgilenme	113	26.2	44	24.3	0.685
Tavla-Okey-Satranç vs.	43	10.0	25	13.8	0.204
Araba Tamiri-Bakımı	51	11.8	21	11.6	0.999
Marangozluk-Ahşap İşleri	19	4.4	13	7.2	0.167
Bilgisayar Oyunları	31	7.2	15	8.3	0.618
Telefon Sohbeti	18	4.2	10	5.5	0.525
Evcil Hayvan Bakımı	39	9.0	9	5.0	0.100
Koleksiyonculuk	4	0.9	2	1.1	0.999
Hiçbir şey Yapmama	2	0.5	3	1.7	0.157
Gazete-Magazin Okuma	140	32.5	76	42.0	0.026
Radyo Dinleme	60	13.9	26	14.4	0.899
Çocuklarla Oynama	126	29.2	56	30.9	0.699
İnternet	33	7.7	21	11.6	0.121
Yemek Pişirme	22	5.1	5	2.8	0.280
Ev Tamirata-Bakımı	87	20.2	50	27.6	0.055
Elek.-Elektronik İşleri	30	7.0	8	4.4	0.274

*fisher's p

İşçilerin yetiştiği yere göre sosyal-gündelik aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanda yetişen gruplar arasında çeşitli sohbet toplantıları (fisher's $p=0.049$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde çeşitli sohbet toplantılarına katılma %12.8 iken, kentsel alanda yetişenlerde ise %7.2 olarak belirlenmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 36).

Tablo 36. İşçilerin Yetiştği Yere Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler

Değişkenler	Yetiştği Yer				P*
	Kırsal		Kentsel		
	n	%	n	%	
Dernek-Vakıf Lokalleri	51	11.8	25	13.8	0.504
Cafe-Çay Bahçesi	106	24.6	55	30.4	0.159
Restoran-Lokanta	32	7.4	8	4.4	0.210
Gece Kulüp.Disko-Bar	19	4.4	5	2.8	0.494
Festival	52	12.1	19	10.5	0.679
Kısa Yürüyüş	67	15.5	37	20.4	0.157
Kısa Süreli Seyahatler	46	10.7	21	11.6	0.777
Araba Kullanma	140	32.5	57	31.5	0.850
Çeşitli Sohbet-Toplantı	55	12.8	13	7.2	0.049
At Yarışları	11	2.6	5	2.8	0.999
Evcil Hayvan Gezdirme	18	4.2	4	2.2	0.341
Gönüllü Çalışmalar	50	11.6	17	9.4	0.480
Kahvehane	140	32.5	55	30.4	0.636
Maça Gitme	96	22.3	49	27.1	0.212
Alışveriş	87	20.2	47	26.0	0.134
Arkadaş-Akraba Ziyareti	146	33.9	63	34.8	0.852
Lunapark	26	6.0	11	6.1	0.999
Fuar	17	3.9	7	3.9	0.999
Dini Aktiviteler	54	12.5	23	12.7	0.999
Motosiklet Kullanma	14	3.2	4	2.2	0.606
Sosyal Kulüpler	9	2.1	4	2.2	0.999
Müzayede	4	0.9	0	0	0.325

*fisher's p

İşçilerin yetiştiği yere göre kültür sanat faaliyetleri ile ilgili veriler incelendiğinde, kırsal ve kentsel alanda yetişen gruplar arasında sinemaya gitme (fisher's $p=0.018$), tiyatroya gitme (fisher's $p=0.015$) ve sergiye gitme (fisher's $p=0.026$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, kırsal alanda yetişenlerde sinemaya gitme %16.7 iken, kentsel alanda yetişenlerde %25.4, kırsal alanda yetişenlerde tiyatroya gitme %3.7 iken kentsel alanda yetişenlerde %8.8, kırsal alanda yetişenlerde sergiye gitme %1.2 iken, kentsel alanda yetişenlerde ise %4.4 olarak saptanmıştır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 35).

Tablo 35. İşçilerin Yetiştği Yere Göre Kültür Sanat Faaliyetleri

Değişkenler	Yetiştği Yer				
	Kırsal		Kentsel		P*
	n	%	n	%	
Sinema	72	16.7	46	25.4	0.018
Konser	36	8.4	15	8.3	0.999
Tiyatro	16	3.7	16	8.8	0.015
Fotoğraf Çekme	28	6.5	20	11.0	0.069
Kütüphane	7	1.6	2	1.1	0.999
Müze	16	3.7	5	2.8	0.635
Mağara Ziyareti	50	11.6	19	10.5	0.780
Tarihi Alan Ziy.	67	15.5	19	10.5	0.126
Enstrüman Çalma	9	2.1	4	2.2	0.999
Sergi	5	1.2	8	4.4	0.026
Sanat Kursları	4	0.9	0	0	0.325
Yazı Yazma	17	3.9	4	2.2	0.339

*fisher's p

Öğrenim durumuna göre sportif-fiziksel aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, futbol ($p=0.000$), masa tenisi, halk oyunları ($p=0.001$), basketbol ve doğa yürüyüşü yönünde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi arttıkça masa tenisi (eğimde ki-kare=11.089, $p=0.001$), basketbol (eğimde ki-kare=11.226, $p=0.001$) ve doğa yürüyüşü yapma (eğimde ki-kare=4.648, $p=0.031$) sıklığı artmaktadır. Futbolda ilköğretim %21.7, ortaöğretim %38.8, üniversite grubu %32.3, masa tenisinde ilköğretim %1.4, ortaöğretim %6.0, üniversite grubu %9.7, halk oyunlarında ilköğretim %1.4, ortaöğretim %1.1, üniversite grubu %9.7, basketbolda ilköğretim %1.0, ortaöğretim %5.0, üniversite grubu %9.7 ve doğa yürüyüşünde ilköğretim %12.5, ortaöğretim %15.7 ve üniversite grubu %29.0 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 34).

Tablo 34. Öğrenim Durumuna Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler

Değişkenler	Öğrenim Durumu						P †
	İlköğretim		Orta Ö.		Üniversite		
	n	%	n	%	n	%	
Futbol	64	21.7	109	38.8	10	32.3	0.000
Voleybol	7	2.4	12	4.3	1	3.2	0.443
Balık Tutma	64	21.7	67	23.8	6	19.4	0.751
Koşu	15	5.1	17	6.0	3	9.7	0.558 **
Masa Tenisi	4	1.4	17	6.0	3	9.7	0.001 **
Atıcılık-Avcılık	34	11.5	30	10.7	1	3.2	0.364
Dalgıçlık	3	1.0	7	2.5	0	0	0.290
Dağcılık	6	2.0	8	2.8	1	3.2	0.790
Ata Binme	10	3.4	6	2.1	0	0	0.413
Dart	1	0.3	3	1.1	0	0	0.501
Jimnastik	1	0.3	3	1.1	0	0	0.501
Tenis	1	0.3	3	1.1	0	0	0.501
Halk Oyunları	4	1.4	3	1.1	3	9.7	0.001
Basketbol	3	1.0	14	5.0	3	9.7	0.001 **
Yüzme	43	14.6	56	19.9	6	19.4	0.226
Bisiklet	20	6.8	18	6.4	2	6.5	0.983
Hentbol	2	0.7	3	1.1	0	0	0.764
Dövüş Sporları	8	2.7	8	2.8	0	0	0.639
Doğa Yürüyüşü	37	12.5	44	15.7	9	29.0	0.031 **
Kano-Bot	2	0.7	1	0.4	0	0	0.792
Bowling	3	1.0	2	0.7	0	0	0.804
Kayak	4	1.4	0	0	0	0	0.119
Golf	1	0.3	0	0	0	0	0.589
Yoga	2	0.7	1	0.4	0	0	0.792

**eğimde ki-kare; † pearson ki-kare

Öğrenim durumuna göre açık hava aktivitelerine katılım ile ilgili veriler incelendiğinde, plaja-sahile gitme, şehirde gezinti yapma ve manzara seyretme ($p=0.028$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi arttıkça plaja-sahile gitme (eğimde ki-kare=43.227, $p=0.000$) ve şehirde gezinti yapma (eğimde ki-kare=7.198, $p=0.007$) sıklığı artmaktadır. Plaja-sahile gitmede ilköğretim %16.3, ortaöğretim %37.4, üniversite grubu %54.8, şehirde gezinti yapmada ilköğretim %21.4, ortaöğretim %27.8, üniversite grubu %41.9 manzara seyretmede ise ilköğretim %16.3, ortaöğretim %25.3, üniversite grubu %22.6 olarak saptanmıştır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 33).

Tablo 33. Öğrenim Durumuna Göre Açık Hava Aktiviteleri

DEĞİŞKENLER	Öğrenim Durumu						P [†]
	İlköğretim		Orta Ö.		Üniversite		
	n	%	n	%	n	%	
Piknik Yapma	146	49.5	157	55.9	19	61.3	0.198 **
Plaja-Sahile Gitme	48	16.3	105	37.4	17	54.8	0.000 **
Şehirde Gezinti	63	21.4	78	27.8	13	41.9	0.007 **
Manzara Seyretme	48	16.3	71	25.3	7	22.6	0.028
Park-Bahçe Gezisi	51	17.3	56	19.9	3	9.7	0.325
Kır Gezisi	54	18.3	50	17.8	7	22.6	0.807
Kamp Yapma	12	4.1	9	3.2	2	6.5	0.628
Uçurtma Uçurma	5	1.7	3	1.1	0	0	0.647

**eğimde ki-kare; [†] pearson ki-kare

Tablo 32. Öğrenim Durumuna Göre Eve Dayalı Aktiviteler

DEĞİŞKENLER	Öğrenim Durumu						P ^ƒ
	İlköğretim		Orta Ö.		Üniversite		
	n	%	n	%	n	%	
Televizyon Seyretme	204	69.2	200	71.2	23	74.2	0.773 **
Müzik Dinleme	91	30.8	115	40.9	13	41.9	0.014 **
Kitap Okuma	51	17.3	55	19.6	15	48.4	0.004 **
Bahçe ile İlgilenme	73	24.7	73	26.0	10	32.3	0.654 **
Tavla-Okey-Satranç vs.	24	8.1	39	13.9	5	16.1	0.062 **
Araba Tamiri-Bakımı	21	7.1	44	15.7	6	19.4	0.001 **
Marangozluk-Ahşap İşleri	17	5.8	12	4.3	2	6.5	0.676
Bilgisayar Oyunları	8	2.7	30	10.7	8	25.8	0.000 **
Telefon Sohbeti	13	4.4	14	5.0	0	0	0.442
Evcil Hayvan Bakımı	22	7.5	24	8.5	2	6.5	0.849
Koleksiyonculuk	0	0	6	2.1	0	0	0.030
Hiçbir şey Yapmama	1	0.3	4	1.4	0	0	0.310
Gazete-Magazin Okuma	79	26.8	120	42.7	16	51.6	0.000 **
Radyo Dinleme	37	12.5	46	16.4	3	9.7	0.321
Çocuklarla Oynama	74	25.1	93	33.1	13	41.9	0.009 **
İnternet	7	2.4	36	12.8	10	32.3	0.000 **
Yemek Pişirme	20	6.8	7	2.5	0	0	0.021
Ev Tamirata-Bakımı	67	22.7	59	21.0	11	35.5	0.186
Elek.-Elektronik İşleri	15	5.1	20	7.1	3	9.7	0.435 **

**eğimde ki-kare; ^ƒ pearson ki-kare

Öğrenim durumuna göre eve dayalı aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde ise, gruplar arasında müzik dinleme, kitap okuma, araba tamirata-bakımı, bilgisayar oyunları, koleksiyonculuk ($p=0.030$), gazete-magazin okuma, çocuklarla oynama, internet ve yemek pişirme ($p=0.021$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Buna göre eğitim seviyesi arttıkça müzik dinleme (eğimde ki-kare=6.099, $p=0.014$), kitap okuma (eğimde ki-kare=8.188, $p=0.004$), araba tamirata-bakımı (eğimde ki-kare=11.542, $p=0.001$), bilgisayar oyunları (eğimde ki-kare=27.017, $p=0.000$), gazete-magazin okuma (eğimde ki-kare=19.237, $p=0.000$), çocuklarla oynama (eğimde ki-kare=6.772, $p=0.009$) ve internet kullanım (eğimde ki-kare=40.260, $p=0.000$) sıklığı artmaktadır.

Müzik dinlemede ilköğretim %30.8, ortaöğretim %40.9, üniversite grubu %41.9, kitap okumada ilköğretim %17.3, ortaöğretim %19.6, üniversite grubu %48.4, araba tamirata-bakımında ilköğretim %7.1, ortaöğretim %15.7, üniversite grubu %19.4, bilgisayar oyunlarında ilköğretim %2.7, ortaöğretim %10.7, üniversite grubu %25.8, koleksiyonculukta ilköğretim %0, ortaöğretim %2.1, üniversite grubu %0, gazete-magazin okumada ilköğretim %26.8, ortaöğretim %42.7, üniversite grubu %51.6, çocuklarla oynamada ilköğretim %25.1, ortaöğretim %33.1, üniversite grubu %41.9, internette ilköğretim %2.4, ortaöğretim %12.8, üniversite grubu %32.3, yemek pişirmede ise ilköğretim %6.8, ortaöğretim %2.5, üniversite grubu %0 olarak saptanmıştır. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 32).

Öğrenim durumuna göre sosyal-gündelik aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde ise, dernek-vakıf lokallerine gitme, kısa yürüyüşler yapma ve lunaparka gitme ($p=0.040$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, eğitim seviyesi yükseldikçe, dernek-vakıf lokallerine gitme (eğimde ki-kare=14.069, $p=0.000$) ve kısa yürüyüşler yapma (eğimde ki-kare=6.388, $p=0.011$) sıklığı artmaktadır. Dernek vakıf lokallerine gitmede ilköğretim %7.5, ortaöğretim %16.7, üniversite grubu ise %22.6 olarak saptanmıştır. Kısa yürüyüş yapmada ise ilköğretim %13.2, ortaöğretim %19.9, üniversite grubu ise %25.8 olarak belirlenmiştir. Bunun yanında lunaparka gitmede ilköğretim %4.4, ortaöğretim %8.5, üniversite grubu ise %0 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 31).

Tablo 31. Öğrenim Durumuna Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler

Değişkenler	Öğrenim Durumu						P [†]
	İlköğretim		Orta Öğretim		Üniversite		
	n	%	n	%	n	%	
Dernek-Vakıf Lokalleri	22	7.5	47	16.7	7	22.6	0.000 **
Cafe-Çay Bahçesi	71	24.1	81	28.8	9	29.0	0.411 **
Restoran-Lokanta	13	4.4	25	8.9	1	3.2	0.068
Gece Kulüp.Disko-Bar	11	3.7	13	4.6	0	0	0.438
Festival	27	9.2	38	13.5	4	12.9	0.246
Kısa Yürüyüş	39	13.2	56	19.9	8	25.8	0.011 **
Kısa Süreli Seyahatler	29	9.8	30	10.7	7	22.6	0.094 **
Araba Kullanma	84	28.5	100	35.6	13	41.9	0.097 **
Çeşitli Sohbet-Toplantı	28	9.5	37	13.2	3	9.7	0.362
At Yarışları	5	1.7	10	3.6	1	3.2	0.369
Evcil Hayvan Gezdirme	9	3.1	13	4.6	0	0	0.324
Gönüllü Çalışmalar	39	13.2	26	9.3	2	6.5	0.222
Kahvehane	96	32.5	90	32.0	8	25.8	0.746
Maça Gitme	59	20.0	77	27.4	7	22.6	0.111
Alışveriş	62	21.0	59	21.0	12	38.7	0.068
Arkadaş-Akraba Ziyareti	105	35.6	94	33.5	10	32.3	0.835
Lunapark	13	4.4	24	8.5	0	0	0.040
Fuar	14	4.7	8	2.8	1	3.2	0.484
Dini Aktiviteler	33	11.2	42	14.9	1	3.2	0.109
Motosiklet Kullanma	7	2.4	9	3.2	2	6.5	0.422 **
Sosyal Kulüpler	2	0.7	10	3.6	1	3.2	0.053
Müzayede	2	0.7	2	0.7	0	0	0.896

**eğimde ki-kare; [†] pearson ki-kare

Öğrenim durumuna göre kültür sanat faaliyetleri ile ilgili veriler incelendiğinde, gruplar arasında sinemaya gitme, fotoğraf çekme ($p=0.005$) ve sergiye gitme ($p=0.000$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre eğitim seviyesi arttıkça sinemaya gitme sıklığı artmaktadır (eğimde ki-kare=22.533, $p=0.000$). Sinemaya gitme, ilköğretim grubunda %11.5, ortaöğretim grubunda %26.3, üniversite grubunda ise %32.3 olarak tespit edilmiştir. Fotoğraf çekme, ilköğretim grubunda %4.7, ortaöğretim grubunda %11.7, üniversite grubunda ise %3.2 olarak saptanmıştır. Sergiye gitme ise, ilköğretim grubunda %2, ortaöğretim grubunda %1.1, üniversite grubunda ise %12.5 olarak belirlenmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 30).

Tablo 30. Öğrenim Durumuna Göre Kültür Sanat Faaliyetleri

Değişkenler	Öğrenim Durumu						P χ^2
	İlköğretim		Ortaöğretim		Üniversite		
	n	%	n	%	n	%	
Sinema	34	11.5	74	26.3	10	32.3	0.000 **
Konser	21	7.1	25	8.9	3	9.7	0.695 **
Tiyatro	11	3.7	16	5.7	4	12.9	0.073 **
Fotoğrafçılık	14	4.7	33	11.7	1	3.2	0.005
Kütüphane	5	1.7	4	1.4	0	0	0.754
Müze	9	3.1	8	2.8	2	6.5	0.547
Mağaracılık	30	10.2	35	12.5	3	9.7	0.660
Tarihi Alan	39	13.2	40	14.2	6	19.4	0.638 **
Enstrüman Çal.	6	2.0	7	2.5	0	0	0.651
Sergi	6	2.0	3	1.1	4	12.9	0.000
Sanat Kursları	3	1.0	1	0.4	0	0	0.555
Yazı Yazma	10	3.4	10	3.6	1	3.2	0.991

**eğimde ki-kare; χ^2 pearson ki-kare

Yaşa göre sportif-fiziksel aktivitelere katılma ile ilgili veriler incelendiğinde, 40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında futbol (fisher's p=0.000) ve doğa yürüyüşü (fisher's p=0.008) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre, futbolda 40 yaş altı grup %37.3 iken 40 yaş üstü grup %19.4, doğa yürüyüşünde ise 40 yaş altı grup %11.8 iken 40 yaş üstü grup %19.8 olarak belirlenmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 29).

Tablo 29. Yaşa Göre Sportif-Fiziksel Aktiviteler

Değişkenler	Yaş				P*
	40 Altı		40 Üstü		
	n	%	n	%	
Futbol	136	37.3	48	19.4	0.000
Voleybol	14	3.8	6	2.4	0.367
Balık Tutma	91	24.9	48	19.4	0.117
Koşu	17	4.7	19	7.7	0.160
Masa Tenisi	19	5.2	6	2.4	0.099
Atıcılık-Avcılık	44	12.1	21	8.5	0.182
Dalgıçlık	5	1.4	5	2.0	0.535
Dağcılık	8	2.2	7	2.8	0.606
Ata Binme	9	2.5	8	3.2	0.620
Dart	3	0.8	1	0.4	0.651
Jimnastik	1	0.3	3	1.2	0.308
Tenis	2	0.5	2	0.8	0.999
Halk Oyunları	6	1.6	5	2.0	0.763
Basketbol	16	4.4	4	1.6	0.066
Yüzme	65	17.8	42	17.0	0.829
Bisiklet	26	7.1	14	5.7	0.510
Hentbol	2	0.5	3	1.2	0.398
Dövüş Sporları	12	3.3	4	1.6	0.302
Doğa Yürüyüşü	43	11.8	49	19.8	0.008
Kano-Bot	2	0.5	1	0.4	0.999
Bowling	5	1.4	0	0	0.085
Kayak	2	0.5	2	0.8	0.999
Golf	1	0.3	0	0	0.999
Yoga	3	0.8	0	0	0.999

*fisher's p

Yaşa göre açık hava aktivitelerine katılma ile ilgili veriler incelendiğinde, 40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında kamp yapma (fisher's $p=0.010$) yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. 40 yaş altı grupta kamp yapma %2.2 iken, 40 yaş üstü grupta %6.5 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 28).

Tablo 28. Yaşa Göre Açık Hava Aktiviteleri

Değişkenler	Yaş				P*
	40 Altı		40 Üstü		
	n	%	n	%	
Piknik Yapma	185	50.7	138	55.9	0.217
Plaja-Sahile Gitme	109	29.9	62	25.1	0.233
Şehirde Gezinti	95	26.0	60	24.3	0.637
Manzara Seyretme	75	20.5	51	20.6	0.999
Park-Bahçe Gezisi	65	17.8	47	19.0	0.749
Kır Gezisi	63	17.3	50	20.2	0.396
Kamp Yapma	8	2.2	16	6.5	0.010
Uçurtma Uçurma	5	1.4	3	1.2	0.999

*fisher's p

Yaşa göre eve dayalı aktiviteler ile ilgili veriler incelendiğinde, 40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında bahçe ile ilgilenme (fisher's p=0.003), bilgisayar oyunları oynama (fisher's p=0.003), evcil hayvan bakımı (fisher's p=0.022), hiç bir şey yapmama (fisher's p=0.010), ve çocuklarla oynama (fisher's p=0.000) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre bahçe ile ilgilenme 40 yaş altında %21.4, 40 yaş üstünde %32.0, bilgisayar oyunları oynama 40 yaş altında %10.1, 40 yaş üstünde %3.6, evcil hayvan bakımı 40 yaş altında %5.8, 40 yaş üstünde %10.9, hiç bir şey yapmama 40 yaş altında %0, 40 yaş üstünde %2.0, çocuklarla oynama ise 40 yaş altında %36.4, 40 yaş üstünde ise %19.8 olarak tespit edilmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 27).

Tablo 27. Yaşa Göre Eve Dayalı Aktiviteler

Değişkenler	Yaş				P*
	40 Altı		40 Üstü		
	n	%	n	%	
Televizyon Seyretme	254	69.6	174	70.4	0.858
Müzik Dinleme	126	34.5	94	38.1	0.391
Kitap Okuma	67	18.4	55	22.3	0.257
Bahçe ile İlgilenme	78	21.4	79	32.0	0.003
Tavla-Okey-Satranç vs.	47	12.9	21	8.5	0.115
Araba Tamiri-Bakımı	50	13.7	22	8.9	0.075
Marangozluk-Ahşapİşl.	19	5.2	13	5.3	0.999
Bilgisayar Oyunları	37	10.1	9	3.6	0.003
Telefon Sohbeti	16	4.4	12	4.9	0.845
Evcil Hayvan Bakımı	21	5.8	27	10.9	0.022
Koleksiyonculuk	5	1.4	1	0.4	0.410
Hiçbir şey Yapmama	0	0	5	2.0	0.010
Gazete-MagazinOkuma	128	35.1	88	35.6	0.931
Radyo Dinleme	46	12.6	40	16.2	0.236
Çocuklarla Oynama	133	36.4	49	19.8	0.000
İnternet	39	10.7	15	6.1	0.058
Yemek Pişirme	12	3.3	15	6.1	0.111
Ev Tamiratu-Bakımı	72	19.7	65	26.3	0.061
Elek.-Elektronik İşleri	25	6.8	13	5.3	0.496

*fisher's p

40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında sosyal gündelik aktivitelere katılımda dernek-vakıf lokallerine gitme (fisher's p=0.000), kısa yürüyüşler yapma (fisher's p=0.006), evcil hayvan gezdirme (fisher's p=0.028), kahvehaneye gitme (fisher's p=0.017) ve alışveriş yapma (fisher's p=0.002) yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre dernek vakıf lokallerine gitme 40 yaş altında %8.5, 40 yaş üstünde %18.2, kısa yürüyüşler yapma 40 yaş altında %13.4, 40 yaş üstünde %22.3, evcil hayvan gezdirme 40 yaş altında %2.2, 40 yaş üstünde %5.7, kahvehaneye gitme 40 yaş altında %35.6, 40 yaş üstünde %26.3, alışveriş yapma ise 40 yaş altında %17.5, 40 yaş üstünde %28.3 olarak belirlenmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 26).

Tablo 26. Yaşa Göre Sosyal-Gündelik Aktiviteler

Değişkenler	Yaş				P*
	40 Altı		40 Üstü		
	n	%	n	%	
Dernek-Vakıf Lokalleri	31	8.5	45	18.2	0.000
Cafe-Çay Bahçesi	99	27.1	62	25.1	0.640
Restoran-Lokanta	24	6.6	16	6.5	0.999
Gece Kulüp.Disko-Bar	16	4.4	8	3.2	0.531
Festival	41	11.2	30	12.1	0.797
Kısa Yürüyüş	49	13.4	55	22.3	0.006
Kısa Süreli Seyahatler	36	9.9	31	12.6	0.295
Araba Kullanma	106	29.0	91	36.8	0.052
Çeşitli Sohbet-Toplantı	37	10.1	31	12.6	0.361
At Yarışları	10	2.7	6	2.4	0.999
Evcil Hayvan Gezdirme	8	2.2	14	5.7	0.028
Gönüllü Çalışmalar	34	9.3	33	13.4	0.146
Kahvehane	130	35.6	65	26.3	0.017
Maça Gitme	91	24.9	54	21.9	0.438
Alışveriş	64	17.5	70	28.3	0.002
Arkadaş-Akraba Ziyareti	125	34.2	84	34.0	0.999
Lunapark	27	7.4	10	4.0	0.119
Fuar	15	4.1	9	3.6	0.835
Dini Aktiviteler	44	12.1	33	13.4	0.710
Motosiklet Kullanma	11	3.0	7	2.8	0.999
Sosyal Kulüpler	5	1.4	8	3.2	0.153
Müzayede	2	0.5	2	0.8	0.999

*fisher's p

4.2. Karşılaştırmalı Bulgular

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yapmış olduğu yaşlı çalışan (40 yaş altı, 40 yaş ve üstü) saptamasına dayanarak (www.ilo.org; W.H.O. 1993: 3) oluşturduğumuz genç ve yaşlı çalışan ayırımına göre çalışanların %59.6'sının 40 yaş altında, %40.4'ünün de 40 yaş ve üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Yaşa göre kültür sanat faaliyetleri ile ilgili veriler incelendiğinde, 40 yaş altı grup ile 40 yaş üstü grup arasında sinemaya gitme yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (fisher's $p=0.005$). 40 yaş altı grupta sinemaya gitme sıklığı %23 iken, 40 yaş üstü grupta %13.8 olarak belirlenmiştir. Diğer etkinlikler yönünden gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Tablo 25).

Tablo 25. Yaşa Göre Kültür Sanat Faaliyetleri

Değişkenler	Yaş				P*
	40 Altı		40 Üstü		
	n	%	n	%	
Sinema	84	23.0	34	13.8	0.005
Konser	31	8.5	20	8.1	0.883
Tiyatro	19	5.2	13	5.3	0.999
Fotoğrafçılık	27	7.4	21	8.5	0.647
Kütüphane	6	1.6	3	1.2	0.746
Müze	15	4.1	6	2.4	0.366
Mağaracılık	39	10.7	30	12.1	0.604
Tarihi Alan	45	12.3	41	16.6	0.155
Enstrüman Çalma	7	1.9	6	2.4	0.777
Sergi	6	1.6	7	2.8	0.394
Sanat Kursları	1	0.3	3	1.2	0.308
Yazı Yazma	13	3.6	8	3.2	0.999

*fisher's p

İşçilerin kurumlarında düzenlenen ve düzenlenmesini istedikleri etkinliklerle ilgili sonuçlar incelendiğinde, işçilerin %72.2'si, kurumda hiçbir etkinlik düzenlenmediğini düşünürken, bir bölümü de çeşitli faaliyetlerin bulunduğunu düşünmektedir. Bunun yanında işçilerin kurumlarında sırasıyla en çok eğitim amaçlı seminerler, tarihi-turistik geziler, sportif faaliyet ve turnuvalar ve kır gezileri-piknikler düzenlenmesini istedikleri görülmektedir (Tablo 24).

Tablo 24. İşçilerin Kurumlarında Düzenlenen ve Düzenlenmesini İstedikleri Etkinlikler

DEĞİŞKENLER		n	%*
İşçilerin Kurumlarında Düzenlenen Etkinlikler	Hiçbir etkinlik düzenlenmemektedir	440	72.2
	Eğlence ve Gösteriler	20	3.3
	Yemekli Toplantılar	55	9.0
	Kır Gezileri-Piknikler	47	7.7
	Tarihi ve Turistik Geziler	32	5.2
	Eğitim Amaçlı Seminerler	43	7.0
	Sportif Faaliyetler-Turnuvalar	81	13.2
İşçilerin Kurumlarında Düzenlenmesini İsteddiği Etkinlikler	Eğlence ve Gösteriler	168	27.5
	Yemekli Toplantılar	177	28.9
	Kır Gezileri-Piknikler	197	32.2
	Tarihi ve Turistik Geziler	271	44.3
	Eğitim Amaçlı Seminerler	327	53.4
	Sportif Faaliyetler-Turnuvalar	216	35.3

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

İşçilerin kurumlarında boş zaman değerlendirmelerine yardımcı olacak bir birim kurulmasına ilişkin görüşleri ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin %73.5'i böyle bir birim istediklerini, %21.3'ü ise kurulup kurulmamasının fark etmeyeceğini belirttikleri görülmektedir. Böyle bir birim kurulursa bu birimden işçilerin %54.9'unun ara sıra, %37.7'sinin ise her zaman yararlanacakları tespit edilmiştir (Tablo 22).

Tablo 22. İşçilerin Kurumlarında Boş Zamanlarını Değerlendirmelerine Yardımcı Olacak Bir Birim Kurulmasına İlişkin Görüşleri

DEĞİŞKENLER		n	%
Birim İsteme Durumları	İsterim	446	73.5
	İstemem	32	5.3
	Fark etmez	129	21.3
Birimden Yararlanma Durumları	Ara sıra	332	54.9
	Her zaman	228	37.7
	Yararlanmam	45	7.4

İşçilerin Zonguldak ilindeki boş zaman değerlendirme imkânlarının yeterliliğine bakış açıları ile ilgili veriler incelendiğinde, %56.7'sinin imkânları yetersiz bulduğu, %32.7'sinin kısmen yeterli bulduğu, %10.6'sının ise yeterli bulduğu görülmektedir (Tablo 23).

Tablo 23. İşçilerin Zonguldak İlindeki Boş Zaman Değerlendirme İmkânlarının Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Değişkenler	n	%
Yeterli	64	10.6
Kısmen Yeterli	198	32.7
Yetersiz	343	56.7

İşçilerin sportif-fiziksel aktivitelerden öncelikle futbol, ardından balık tutma, yüzme, doğa yürüyüşü ve atıcılık-avcılık ile ilgilendikleri saptanmıştır. Sportif-fiziksel aktivitelere katılma durumları ile ilgili detaylı bulgular Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. İşçilerin Boş Zamanlarında Sportif-Fiziksel Aktivitelere Katılma Durumları

Değişkenler	n	%*
Futbol	184	30.1
Voleybol	20	3.3
Balık Tutma	139	22.7
Koşu	36	5.9
Masa Tenisi	25	4.1
Atıcılık-Avcılık	65	10.6
Dalgıçlık	10	1.6
Dağcılık	15	2.5
Ata Binme	17	2.8
Dart	4	0.7
Jimnastik	4	0.7
Tenis	4	0.7
Halk Oyunları	11	1.8
Basketbol	20	3.3
Yüzme	107	17.5
Bisiklet	40	6.5
Hentbol	5	0.8
Dövüş Sporları	16	2.6
Doğa Yürüyüşü	92	15.0
Kano-Bot	3	0.5
Bowling	5	0.8
Kayak	4	0.7
Golf	1	0.2
Yoga	3	0.5

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

İşçilerin açık hava aktivitelerinden en çok piknik yapmayı, ardından sırasıyla plaja-sahile gitmeyi, şehirde gezinti yapmayı ve manzara seyretmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir. Açık hava aktivitelerine katılma durumları ile ilgili detaylı bulgular Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. İşçilerin Açık Hava Aktivitelerine Katılma Durumları

Değişkenler	n	%*
Piknik Yapma	323	52,8
Plaja-Sahile Gitme	171	27,9
Şehirde Gezinti	155	25,3
Manzara Seyretme	126	20,6
Park-Bah Gezintisi	112	18,3
Kır Gezisi	113	18,5
Kamp Yapma	24	3,9
Uçurtma Uçurma	8	1,3

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

Eve dayalı aktivitelerde işçilerin en çok televizyon seyretmekte, ardından sırasıyla müzik dinlemekte, gazete-magazin okumakta, çocuklarla oynamakta, bahçe ile ilgilenmekte, ev tamirati bakımı yapmakta ve kitap okumakta oldukları belirlenmiştir. Eve dayalı aktivitelere katılma durumları ile ilgili detaylı bulgular Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. İşçilerin Eve Dayalı Aktivitelere Katılma Durumları

Değişkenler	n	%*
Televizyon Seyretme	428	69.9
Müzik Dinleme	220	35.9
Kitap Okuma	122	19.9
Bahçe ile İlgilenme	157	25.7
Tavla-Okey-Satranç vs.	68	11.1
Araba Tamiri-Bakımı	72	11.8
Marangozluk-Ahşap İşleri	32	5.2
Bilgisayar Oyunları	46	7.5
Telefon Sohbeti	28	4.6
Evcil Hayvan Bakımı	48	7.8
Koleksiyonculuk	6	1.0
Hiçbir şey Yapmama	5	0.8
Gazete-Magazin Okuma	216	35.3
Radyo Dinleme	86	14.1
Çocuklarla Oynama	182	29.7
İnternet	54	8.8
Yemek Pişirme	27	4.4
Ev Tamirati- Bakımı	137	22.4
Elek.-Elektronik İşleri	38	6.2

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

İşçilerin sosyal gündelik aktivitelerde daha çok arkadaş-akraba ziyareti, araba kullanma, kahvehaneye gitme, cafe-çay bahçesine gitme, maça gitme, alışveriş yapma ve kısa yürüyüşler yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Sosyal-Gündelik aktivitelere katılma durumları ile ilgili detaylı bulgular Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. İşçilerin Sosyal-Gündelik Aktivitelere Katılma Durumları

Değişkenler	n	%*
Dernek-Vakıf Lokalleri	76	12.4
Cafe-Çay Bahçesi	161	26.3
Restoran-Lokanta	40	6.5
Gece Kulüp.Disko-Bar	24	3.9
Festival	71	11.6
Kısa Yürüyüş	104	17.0
Kısa Süreli Seyahatler	67	10.9
Araba Kullanma	197	32.2
Çeşitli Sohbet Toplantıları	68	11.1
At Yarışları	16	2.6
Evcil Hayvan Gezdirme	22	3.6
Gönüllü Çalışmalar	67	10.9
Kahvehane	195	31.9
Maça Gitme	145	23.7
Alışveriş	134	21.9
Arkadaş-Akraba Ziy.	209	34.2
Lunapark	37	6.0
Fuar	24	3.9
Dini Aktiviteler	77	12.6
Motosiklet Kullanma	18	2.9
Sosyal Kulüpler	13	2.1
Müzayede	4	0.7

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

İşçilerin yıllık izinlerini değerlendirme biçimleri ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin yarısının %50.5 yazlık iznini köyünde, %25'inin evinde, %11.6'sının ise memleketinde değerlendirdiği görülmektedir (Tablo 16).

Tablo 16. İşçilerin Yıllık İzinlerini Değerlendirme Biçimleri

Değişkenler	n	%
Evde	156	25.8
Köyde	305	50.5
Kendime-Akrabalarımaya ait bir Yazlıkta	23	3.8
Memlekette	70	11.6
Otelde-Pansiyonda Tatil Yaparak	39	6.5
İşyerine-Sendikaya vs. ait bir Kampta	1	0.2
Diğer	10	1.7

İşçilerin kültür sanat faaliyetlerinden öncelikle sinema, ardından tarihi alan ve mağara ziyareti daha sonra da konser ve fotoğraf çekme ile ilgilendikleri saptanmıştır. Kültür sanat faaliyetlerine katılma durumları ile ilgili detaylı bulgular Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. İşçilerin Kültür-Sanat Faaliyetlerine Katılma Durumları

Değişkenler	n	%*
Sinema	118	19.3
Konser	51	8.3
Tiyatro	32	5.2
Fotoğraf Çekme	48	7.8
Kütüphane	9	1.5
Müze	21	3.4
Mağara Ziyareti	69	11.3
Tarihi Alan Ziyareti	86	14.1
Enstrüman Çalma	13	2.1
Sergi	13	2.1
Sanat Kursları	4	0.7
Yazı Yazma	21	3.4

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerlerdir

İşçilerin boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendirememeleri sebepleri ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin öncelikle çevrelerinde tesis-mekân yokluğunu, ardından çok yorulduklarını, daha sonra sırasıyla maddi durumlarının müsait olmadığını ve buldukları çevrenin uygun olmadığını belirttikleri görülmektedir (Tablo14).

Tablo 14. İşçilerin Boş Zamanlarını İstedikleri Gibi Değerlendirememeleri Sebepleri

Değişkenler	n	%*
Çevrede tesis-mekân yokluğu	269	44.0
Maddi durumunun müsait olmaması	158	25.8
Eşlik edecek arkadaşının olmaması	28	4.6
Danışabileceği kimsenin olmaması	30	4.9
Bulduğu çevrenin uygun olmaması	140	22.9
Ulaşım sorununun olması	52	8.5
Böyle bir alışkanlığının olmaması	71	11.6
Çok yorulması	201	32.8

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

Boş zamanlarını değerlendirmenin kendilerine sağladığı faydalar hakkında ne düşündükleri ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin daha çok bu tür aktivitelerle dinlendiklerini, stres attıklarını ve eğlendiklerini belirttikleri saptanmıştır (Tablo 15).

Tablo 15. İşçilerin Boş Zaman Değerlendirme Faaliyetlerine Katılmalarının Kendilerine Sağladığı Faydalar Hakkında Görüşleri

Değişkenler	n	%*
Dinleniyorum	411	67.2
Eğleniyorum	204	33.3
Stres Atıyorum	304	49.7
Rahatlıyorum	203	33.2
Çevrem genişliyor	140	22.9
Sağlığımı koruyorum	146	23.9
Kendime olan güvenim artıyor	131	21.4
Kötü alışkanlıklardan uzaklaşıyorum	159	26.0
Arkadaşlarımla beraber oluyorum	194	31.7
Eğitici ve yararlı buluyorum	106	17.3
Zamanı daha verimli kullanıyorum	110	18.0

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

İşçilerin boş zamanlarını daha çok aileleri ile, ardından sırasıyla arkadaş grubu, arkadaşı, akrabaları ve yalnız değerlendirmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Bunun yanında işçiler, boş zamanlarını yine daha çok evde, açık hava-park-sahil gibi mekânlarda, arkadaş-akraba evinde ve kahvehanede değerlendirmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. İşçilerin Boş Zamanlarını Kimlerle ve Nerede Geçirdikleri

DEĞİŞKENLER		n	%*
Boş Zamanlarını Kimlerle Geçirdikleri	Arkadaş	135	22.1
	Arkadaş Grubu	191	31.2
	Aile	536	87.6
	Akraba	129	21.1
	Yalnız	38	6.2
Boş Zamanlarını Nerede Geçirdikleri	Evde	484	79.1
	Açık hava-Park-Sahil	254	41.5
	Bar-Disko	24	3.9
	Cafe-Çay Bahçesi	101	16.5
	Arkadaş-Akraba Evi	152	24.8
	Dernek-Vakıf Lokali	57	9.3
	Çarşı-Pazar	102	16.7
	Sportif Tesisler	43	7.0
	Kahvehane	142	23.2
	Alışveriş Merkezleri	89	14.5
	Sosyal Kulüpler	35	5.7

*Her biri kendi içinde (n=612) alınan yüzde değerdir

İşçilerin boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendirebilme durumları ile ilgili veriler incelendiğinde, yaklaşık olarak yarısının %48.6 boş zamanlarını istedikleri gibi “kısmen değerlendirebildiklerini”, %26.9’u istedikleri gibi değerlendiremediklerini, %24.5’i ise istedikleri gibi değerlendirebildiklerini belirttikleri tespit edilmiştir (Tablo 13).

Tablo 13. Boş Zamanlarını İstedikleri Gibi Değerlendirme Durumları

Değişkenler	n	%
Değerlendirebiliyor	149	24.5
Değerlendiremiyor	164	26.9
Kısmen Değerlendirebiliyor	296	48.6

İşçilerin daha fazla boş zamana ihtiyaç duyma durumları ile boş zamanlarını doldurmada yaşadıkları güçlükler ile ilgili veriler incelendiğinde, işçilerin yarısından çoğunun %55.8 daha fazla boş zaman istedikleri, yine işçilerin yarısından fazlasının %54 boş zamanlarını doldurmada zorlanmadığı saptanmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. İşçilerin Daha Fazla Boş Zaman İstekleri ve Boş Zamanlarını Değerlendirmede Zorlanma Durumları

DEĞİŞKENLER		n	%
Daha Fazla Boş Zaman İstekleri	İsterim	336	55.8
	İstemem	92	15.3
	Fark Etmez	174	28.9
B.Z.D Zorlanma Durumları	Zorlanıyorum	79	13.0
	Bazen Zorlanıyorum	200	33.0
	Zorlanmıyorum	327	54.0

Boş zaman etkinliklerine katılmanın çalışma verimi üzerinde oluşturduğu etki hakkında işçilerin düşünceleri ile ilgili veriler incelendiğinde, %47.1'inin boş zaman etkinliklerine katılmanın çalışma verimini artıracığını, %43'ünün ise bu tür etkinliklerin çalışma verimi üzerinde hiçbir etkisi olmayacağını düşündükleri görülmektedir (Tablo 9).

Tablo 9. Boş Zaman Etkinliklerine Katılmanın Çalışma Verimine Olan Etkisi Hakkında İşçilerin Görüşleri

Değişkenler	n	%
Çalışma Verimini Artırır	286	47.1
Çalışma Verimini Düşürür	60	9.9
Etkilemez	261	43.0

İşçilerin yaklaşık olarak yarısı %47.9 çalışma hayatına başladıktan sonra boş zaman etkinliklerine katılımının azaldığını, %34'ü hiçbir değişiklik olmadığını, %18.1'i ise etkinliklere katılımının azaldığını belirtmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Çalışma Hayatına Başladıktan Sonra Boş Zaman Etkinliklerinde Yaşanan Değişimler

Değişkenler	n	%
Etkinliklere Katılımım Arttı	110	18.1
Etkinliklere Katılımım Azaldı	291	47.9
Hiçbir Değişiklik Olmadı	207	34.0

İşçilerin günlük ortalama $3,5 \pm 1.5$ saat boş zamanlarının kaldığı, boş zamanlarını değerlendirmek için daha çok hafta sonunu %81.9, gün içerisinde ise akşam üstünü %54.3 tercih ettiği, yaklaşık olarak yarısının %48.3 boş zaman etkinliklerine haftada 1-2 kez katıldığı, boş zaman etkinlikleri için de ayda en sık 101-150±1.1 YTL harcadıkları tespit edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Boş Zaman Değerlendirmede Bazı Tercih ve Alışkanlıklar

DEĞİŞKENLER		n	%
Günde Ortalama Kalan Boş Zamanları (Saat)	Hiç	42	6.9
	1	22	3.6
	2	78	12.7
	3	125	20.4
	4	194	31.7
	5	75	12.3
	6	72	11.8
	8	1	0.2
Haftanın Hangi Bölümünü Tercih Ettikleri	Hafta içi	14	2.3
	Hafta sonu	501	81.9
	Her ikisi	94	15.4
Günün Hangi Bölümünü Tercih Ettikleri	Sabah	33	5.4
	Öğlen	99	16.2
	Akşamüstü	332	54.3
	Akşam	126	20.6
	Gece	21	3.4
Boş Zaman Etkinliklerini Hangi Sıklıkla Yaptıkları	Hiç Katılmam	26	4.3
	Her Gün	30	5.0
	Haftada 1-2	293	48.3
	Haftada 3-4	73	12.0
	İki Haftada 1	109	18.0
	Ayda 1	48	7.9
	Yılda 1-2	27	4.5
Etkinlikler İçin Ortalama Ayda Harcadıkları Para Miktarı (YTL)	Hiç	20	3.3
	50-100	138	22.6
	101-150	169	27.7
	151-200	123	20.1
	201 ve üzeri	161	26.4

İşçilerin mesleki unvan ve çalışma yılları ile ilgili veriler incelendiğinde, çalışanların %31.5'inin işçi, %25'inin usta, %21.7'sinin uzman %21.7'sinin ise nezaretçi olduğu saptanmıştır (Tablo 6). Çalışma yılları ile ilgili sonuçlar incelendiğinde ise, araştırmaya katılan işçilerin yaklaşık olarak yarısının (%44) 5-10 yıl, %30.9'unun ise 15-20 yıl arasında çalışma tecrübesi olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. İşçilerinin Mesleki Unvan ve Kıdemlerine İlişkin Dağılımlar

Değişkenler		n	%
Mesleki Unvanları	İşçi	193	31.5
	Usta	153	25.0
	Uzman	133	21.7
	Nezaretçi	133	21.7
Mesleki Kıdemleri	1-5 Yıl	7	1.1
	6-10 Yıl	268	44
	11-15 Yıl	56	9.2
	16-20 Yıl	189	30.9
	21-25 Yıl	73	12
	26-30 Yıl	17	2.8

Boş zamanlarını diledikleri gibi değerlendirebilmek için işçilerin büyük çoğunluğunun (%70.2) 08:00-16:00 vardiyasını, bunun yanında %16'sının 16:00-00:00, %13.7'sinin ise 00:00-08:00 vardiyasını tercih ettiği görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. İşçilerin Boş Zamanlarını İstedikleri Şekilde Değerlendirebilmeleri İçin Tercih Ettikleri Vardiya Şekli

Vardiyalar	n	%
08:00-16:00	427	70.2
16:00-00:00	97	16.0
00:00-08:00	83	13.7

İşçilerin büyük çoğunluğunun ekonomik durumunu orta %66.6 ve iyi %26.7 bulduğu tespit edilmiştir. Tablo 4’de işçilerin ekonomik durumlarını nasıl değerlendirdikleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4. İşçilerin Ekonomik Algıları ile İlgili Özellikleri

Değişkenler	n	%
Çok Kötü	8	1.3
Kötü	24	3.9
Orta	407	66.6
İyi	163	26.7
Çok İyi	9	1.5

İşçilerin %28.4’ünün hekim tarafından belirlenmiş bir hastalığının olduğunu, %71.6’sının ise herhangi bir hastalığının olmadığı saptanmıştır (Tablo 5). Hekim tanıları sorgulandığında, işçiler genellikle solunum yolu, akciğer, bel, romatizma, kireçlenme, yüksek tansiyon, alerji, mantar, mide, cilt, böbrek, şeker ve panik atak gibi hastalıklarının olduğunu belirtmişlerdir (Ek 4).

Tablo 5. İşçilerin Hastalık Durumları

Değişkenler	n	%
Herhangi Bir Hastalığı Var	174	28.4
Herhangi Bir Hastalığı Yok	438	71.6

4. BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmamız, 25 ve 51 yaşları arasında ortalama yaşı 37.7 ± 6.2 olan %97.2'si evli ve ortalama 2 ± 1.1 çocuk sahibi, %94.1'i ilk ve orta öğretim mezunu, büyük çoğunluğu kırsal alanda yetişmiş %70.4 ve kurumlarında ortalama 13 ± 6.8 yıl çalışma tecrübesi olan 612 erkek yer altı işçisinden oluşmaktadır. İşçilerin demografik özellikleri ile detaylı bulgular Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. İşçilerin Demografik Özellikleri

DEĞİŞKENLER		n	%
Yaş	40 Yaş Altı	365	59.6
	40 Yaş Üstü	247	40.4
Medeni Durum	Bekâr	17	2.8
	Evli	595	97.2
Çocuk Sayısı	Hiç	26	4.2
	1	94	15.4
	2	260	42.5
	3	158	25.8
	4	56	9.2
	5	13	2.1
	6	2	0.3
	7	3	0.5
Öğrenim Durumu	İlkokul	295	48.2
	Ortaokul	112	18.3
	Lise	169	27.6
	Ön Lisans	18	2.9
	Üniversite	13	2.1
Yaşamın Çoğunu Nerede Geçirdiği	Büyükşehir	11	1.8
	Şehir	167	27.3
	İlçe	150	24.5
	Kasaba	71	11.6
	Köy	210	34.3
	Yurtdışı	3	0.5

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu aşamasında öncelikle doldurulan anketler kontrol edilmiş, eksik ve yanlış doldurulanlar değerlendirmeden çıkartılmıştır. Böylece toplam 612 anketin kullanılabilir olduğu belirlenmiştir. Geçerli anketlerden elde edilen veriler araştırmacı tarafından daha önceden hazırlanan veri tabanına bilgisayar ortamında aktararak değerlendirilmiştir (SPSS).

Tanımlayıcı veriler; yüzde dağılımlar, ortalama ve standart sapma olarak sunulmuştur. İstatistiksel analizler, %95 güven aralığı ve 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Gruplar arası karşılaştırmalarda “ki-kare, fisher’s exact test ve eğitimde ki-kare” analizleri kullanılmıştır.

3.4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Aracı

Değişkenler doğrultusunda, veri toplama aracı olarak yerli ve yabancı temel yayın ve kitaplardan ve konu ile ilgili ulaşılabilen literatürden yararlanılarak, araştırmacının görüşleri doğrultusunda bir anket formu (Ek 1) hazırlanmıştır (Karaküçük, 1999: 363-389; Torkildsen, 1999: 174-189; Cushman, 2005: 286). Bu araştırma için oluşturulan anket dört bölümden ve toplam 29 sorudan oluşmaktadır. Anketin birinci bölümü işçilerin kişisel bilgileri ile ilgili soruları, ikinci bölümü çalışma koşulları ile ilgili soruları, üçüncü bölümü boş zamanları değerlendirme alışkanlıkları ile ilgili soruları, dördüncü bölümü de işçilerin çalıştıkları kurumda ve yaşadıkları şehirde bulunan boş zaman değerlendirme imkân ve olanakları ile ilgili soruları içermektedir.

Soruların kapalı uçlu olmasına çalışılmış, ancak bazı soruların niteliği dikkate alınarak yarı açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Sorular hazırlandıktan sonra, anket ön çalışması yine maden ocaklarında yer altında çalışan 50 kişilik bir işçi grubunda uygulanarak sorular üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan anket, 2006 yılının Şubat, Mart ve Nisan aylarında Cumartesi ve Pazar günleri hariç haftanın beş günü, günün ikinci vardiyası olan 08:00-16:00 vardiyasının bitiş ve günün üçüncü vardiyası olan 16:00-24:00 vardiyasının başlangıç saatlerini kapsayan 15:00 ve 17:00 saatleri arasında, vardiyalarından çıkan ve vardiyalarına girmek için bekleyen işçilere, araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ile ilgili gerekli açıklamalar yapılarak, anket formu ile ilgili bilgi verilerek ve kendilerinin anketleri doldurmaları esnasında yanlarında bulunularak gönüllülük esaslarına göre uygulanmıştır. Anketlerin uygulanması ve toplanması aşamasında gizlilik ilkesine titizlikle uyulmuştur. Anketlerin uygulanması her işçi için ortalama 10-15 dakika sürmüştür.

Boş Zamana Ait Değişkenler:

- Boş Zaman İçin Vardiya Tercihi
- Boş Zamanlarını Değerlendirdikleri Etkinlik Türleri
 - Kültür-Sanat Faaliyetleri
 - Sosyal-Gündelik Aktiviteler
 - Eve Dayalı Aktiviteler
 - Açık Hava Aktiviteleri
 - Sportif-Fiziksel Aktiviteler
- Günde Ortalama Kalan Boş Zamanları
- Boş Zaman İçin Haftanın Tercih Edilen Bölümü
- Gün İçerisinde Boş Zaman İçin Tercih Edilen Saatler
- Boş Zaman Etkinliklerine Katılım Sıklıkları
- Boş Zaman Etkinlikleri İçin Harcadıkları Para
- Boş Zaman Etkinliklerine Katılmanın Çalışma Verimine Olan Etkisi İle İlgili Görüşleri
- Çalışma Hayatına Başladıktan Sonra Boş Zaman Etkinliklerine Katılımda Değişim Yaşama Durumları
- Boş Zaman İsteklerine Ait Görüşleri
- Boş Zamanlarını Doldurmada Zorlanma Durumları
- Boş Zamanlarını Kimlerle ve Nerede Geçirdikleri
- Yıllık İzinlerini Nasıl Değerlendirdikleri
- Boş Zamanlarını Değerlendirebilme Durumları ve Değerlendirememe Nedenleri
- Boş Zaman Etkinliklerinin Sağladığı Yararlara İlişkin Görüşleri

Çalıştıkları Kurum ve Zonguldak İle İlgili Görüşlerine İlişkin Değişkenler:

- Kurumlarında Boş Zamanları İçin Yardımcı Bir Birime Ait Görüşleri
- Zonguldak'ın Boş Zaman Değerlendirme İmkânlarına Ait Görüşleri
- Kurumlarında Düzenlenen ve Düzenlenmesini İstedikleri Etkinliklere Ait Görüşleri

Tablo 2. Müesseselere Göre Araştırmaya Katılan İşçi Sayıları

Müesseseler	Müesseselere Göre Yer altı İşçi Sayıları	Müesseselere Göre Ulaşılması Gereken En Az Sayı (%50 Prevalans ±5 Sapma ile)	Müesseselere Göre Hedeflenen Sayı (%50 Prevalans ±3 Sapma ile)	Müesseselere Göre Ulaşılan Sayı
Amasra	700	33	85	40
Armutçuk	915	43	111	86
Karadon	2853	135	346	207
Kozlu	1427	68	173	175
Üzülmez	1833	87	223	104
TOPLAM	7728	366	938	612

3.3. Araştırma Değişkenleri

Demografik Değişkenler;

- Yaş
- Medeni Durum
- Çocuk Sayısı
- Öğrenim Durumu
- Yaşamını En Çok Nerede Geçirdiği
- Ekonomik Algısı
- Hastalık Durumu

Çalışma Yaşamına Ait Değişkenler;

- Mesleki Unvanı
- Mesleki Kıdemi
- Sanat Dalı

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmamızın tipi, yapıldığı yer ve zamanı, evren ve örnekleme, değişkenleri, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi ile ilgili yapılan çalışmalar açıklanmış, veri toplama aracının hazırlanışı ve özellikleri belirtilmiştir.

3.1. Araştırmanın Tipi, Yapıldığı Yer ve Zamanı

Bu araştırma, kesitsel, tanımlayıcı ağırlıklıdır. Araştırmamız, Zonguldak ili Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğü'ne bağlı Kozlu, Karadon, Üzülmez, Armutçuk ve Amasra Taş Kömürü İşletme Müesseselerinde, 01.02.2006 ile 01.05.2006 tarihleri arasında uygulanmıştır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğü Zonguldak Maden Ocaklarına bağlı 5 farklı müessesede çalışan toplam 7728 yer altı işçisi oluşturmaktadır. Evreni temsil eden ulaşılması gereken en az sayı ise %95 güven aralığı %50 prevalans \pm 5 sapma ile 366 olarak saptanmıştır. Müesseselerin evren içindeki ağırlığı doğrudusunda tabakalama yapılarak örnek seçilmiş, %10 yedek kullanılmıştır. Ancak örnek seçimi tabakalı yapıldığı için prevalansın sapması 3'e düşürülerek 938 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden işçiler çalışmaya alınmıştır.

Yapılan araştırmalar, sağlıklı insanların günde ortalama 2000 kcal. iş enerjisi harcayarak çalışabileceğini göstermiştir. Ancak, bu lde verimliliğin devamlı olabilmesi için de, iş görenlerin sağlık ve fizyolojik kapasitelerinin korunması gerekmektedir. İş ortamındaki streslerin artması, insanların fiziksel ve ruhsal sağlıklarını tehdit etmekte ve iş gücü kayıplarına neden olmaktadır. Rekreasyon programlarına katılan kişiler, işlerinde daha iyi performans göstermekte ve işlerine daha çok katkıda bulunmaktadır. Böylece rekreasyon programları hem çalışanların yaptıkları işten memnun olmalarına, hem de iş üretimine miktar ve kalite olarak katkıda bulunmalarını sağlamaktadır (Zorba, 2000: 124-127).

1995 yılında Demoranville'in Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Coors firması ile ilgili yapmış olduğu çalışmada; çalışanların, fiziksel uygunluk programlarına katılımları ile daha az hastalandığı ve bunun sonucu firmanın bir yılda tıbbi harcamalarında 1.8 milyon dolar tasarruf sağladığı bildirilmektedir. Coors yetkililerine göre, 1 dolar yatırım karşılığı 2.38 dolar yatırım dönüşü elde edilmiştir (Demoranville, 1998: 16-17).

Ağır iş kollarında çalışan işçilerin, kendi ruh hallerine uygun ve zevkle yapabilecekleri bir rekreatif faaliyette, örneğin; yine beden gücüyle yapılan sportif bir oyunda dinlenebildikleri, moral güçlerini ykseltebildikleri, dolayısıyla verimlerini artırabildikleri bilinmektedir (Karakc, 1999: 97).

mümkün olabileceği belirtilmektedir. Aynı kuruluş yöneticileri, çalışanların sağlık düzeylerini olumlu anlamda destekleyecek uygulamaların ve koşulların sağlanmasını önermektedir. Bu öneriler arasında; işyerlerinde sağlık eğitimi vermek, koruyucu sağlık programlarını uygulamaya koymak, rekreasyon tesislerini kurmak ve geliştirmek gibi belli başlı uygulamalar bulunmaktadır. Söz konusu raporda; “2010 Ulusal Sağlık Desteği ve Hastalıkları Önleme Projesi” adı altında işyerlerinde çalışanlara yönelik fiziksel aktivite ve egzersiz programları arasında, öncelikli olarak, işyeri rekreasyon tesislerinin sayısında artış hedeflenmiştir. Bu artış 2010 yılına kadar 50-99 çalışanı olan işyerinde %20; 100-249 çalışanı olan işyerinde %35; 250-749 çalışanı olan işyerinde %50 ve 750 ve üstü çalışanı olan işyerinde %80 olarak öngörülmektedir (U.S. 1993: 181-192).

Amerikan Sağlıklı Yaşam Konseyi ve Kanada Sağlıklı Yaşam Konseyi, 1988 yılında müştereken yayınladıkları raporda, işyeri rekreasyon programlarının hedeflerini;

- Çalışanların moral düzeylerini güçlendirmek
- İşe devamsızlıkları önlemek
- İş tatminini artırmak
- Üretim kalitesini ve verimini artırmak
- İş yerini cazip hale getirmek
- İşten ayrılmaları minimum seviyeye indirmek
- İş yeri kazalarını azaltmak
- İş yeri tazminat taleplerini azaltmak
- İş yeri anlaşmazlıklarını çözmek
- Sağlık harcamalarını minimum seviyeye indirmek
- Çalışanlara stres ile mücadeleyi öğretmek
- Çalışanlar arasındaki ilişkileri güçlendirmek
- İşveren ile çalışanlar arasında uyum sağlamak
- Rekreasyon aktivitelerine çalışanların aile üyelerini de dahil etmek
- İşyerinin çevre halkı ile bütünleşmesini sağlamak; olarak belirlemiştir (Anhalt, 1994: 13-26).

geniş rollere sahiptirler. Ayrıca federal fonlar ve personel, hastane, hava kuvvetleri ve yoksul kent yörelerinde boş zaman hizmetleri için yardımcı olurlar. Bunun yanında kâr amacı gütmeyen çeşitli dernek ve kulüpler üyeleri için boş zaman hizmetleri sağlar. Golf, avcılık, balıkçılık, tenis, bahçecilik gibi aktiviteler bunlardan bazılarıdır. Diğer yanda ticari amaçlı boş zaman değerlendirme imkânları arasında, sinemalar, lunaparklar, sergi ve fuarlar, eğlence merkezleri gece kulüpleri bulunmaktadır (Tezcan, 1993: 187-190).

2.3.4. Rekreasyonun Çalışma Verimine Etkisi

Rekreasyon, uygun faaliyet seçimi yapmak ve organize bir programa katılmak şartıyla iyi bir lider önderliğindeki kişinin iş verimini artırmakta ya da başarısına olumlu katkı sağlamaktadır. Çalışma sahasında verim, kişinin tatminsizliğine, isteksizliğine, kuvvetten düşme hissine ve bütün bunların sonucu ortaya çıkan can sıkıntısına bağlı bir şekilde etkilenmektedir. Bu duygular genellikle uyarı noksanlığından meydana gelmektedir. İşte rekreasyon faaliyetleri, kişiye bu eksik olan uyarıların verilmesiyle özellikle can sıkıntısının azalmasını sağlamak ve iş verimi yükseltmektedir (Karaküçük, 1999: 96-97).

Çalışma yaşamında çalışanların davranışlarında olumlu değişiklikler beklentisi birçok işyerinin sorgulama alanı içindedir. İşyerleri, anket çalışmaları ile çalışanların gerçek anlamda ve ayrıntılı bir şekilde ne tür ihtiyaç ve istekleri olduğunu ortaya çıkartmaya çalışmaktadır (Kesim, 2003: 32).

Amerika Birleşik Devletleri Halk Sağlığı Hizmetleri'ne bağlı Sağlık Departmanı, 115 milyon insanın her gün çalışmakta olduğunu, 2010 yılı itibariyle bu sayının 141-153 milyona ulaşacağı ve bu insanların yaşamlarının üçte birini işyerlerinde geçirdiklerini belirtmektedir. Sağlıklı davranış alışkanlıklarının desteklenmesi ve işyerlerindeki spor-egzersiz aktivitelerinin artırılması ile birlikte; hastalıkların, işyeri kazalarına bağlı sakatlıkların ve erken ölümlerin önlenmesinin

bulunmaktadır. Örnek olarak Nissan firması, on bin çalışanı için, kendi çok amaçlı rekreasyon merkezinde, 15 ayrı spor egzersiz etkinliği, meslek içi eğitim kursları, konferanslar, evlenme ve doğum günü partileri ve çeşitli sosyal organizasyonlar gerçekleştirmektedir. Çalışanların bu hizmetlerden yararlanmak için ödeyecekleri ücretler, 20 ila 40 yıla yayılan bir süreyi kapsamaktadır (Curtis, 1985: 46-47).

Almanya’da; özellikle gençler sporun her türünde oldukça etkindirler. Açık hava etkinlik ve sporları Almanların en büyük zevkleridir. Geleneksel olarak ormanların korunması, kamplar, oteller ve küçük oteller çok yaygındır. Birçok spor ve oyunlar “takım” olarak yapılır. Tüm kış sporları ile birlikte futbol, yüzme, eskrim çok yaygın spor türleridir. Gönüllü spor kulüpleri çok yaygın olup, her farklı spor branşı federal spor örgütüne bağlıdır. Festival ve bayramlar, Almanların çok sevdiği müzik ve dansı doyasıya yaşadığı etkinliklerdir (Tezcan, 1993: 193-195; Zorba, 2002: 185- 194).

Fransa’da; 1958’de Eğitim Bakanlığı’na bağlı “Gençlik ve Spor Yüksek Sekreteryası” kurulmuştur. Fiziksel eğitim, çeşitli sporlar, açık hava etkinlikleri ve popüler eğitim bu kuruluş tarafından yönetilmektedir. Gönüllü kuruluşlar devletten ön plandadır. Endüstriyel firmalar ve birlikler tarafından, oyun alanları, toplantı salonları, boş zaman değerlendirme odaları, spor takımları ve kulüpleri, sanat, müzik, tiyatro ve sinema gibi alanlarda kültürel programlar düzenlenmektedir (Zorba, 2002: 185-194; Tezcan, 1993: 195-196).

İskandinav ülkelerinde; jimnastik, açık hava sporları ve yüzme çok popüler sporlardır. Finlilerde “sauna” ayrı bir kültür ve boş zaman etkinliğidir. İskandinav ülkelerinde folklor, müzik, edebiyat, sanat ve el sanatları büyük ilgi görür (Tezcan, 1993: 196; Zorba, 2002: 185-194).

Amerika’da ise; rekreasyonla ilgili kuruluşlar, federal hükümet, federe devlet, bölge yönetimi, kent yönetimi, belediyeler ve okullardır. Bu kurumlar boş zaman değerlendirme programları, eğitim hizmetleri ve olanakları sağlamak bakımından

işletmelerin faaliyetlerini çalışanlardan oluşan bir dernek veya kuruluş üstlenmektedir (Kraus, 1998: 164-175).

İngiltere’de rekreasyon; yerel yönetim ve rekreasyon merkezlerinde, kapalı ve açık alanda yapılmak üzere sınıflandırılmıştır. Açık havada spor, oyun alanları, golf sahaları ve stadyumlarda yapılmaktadır. Kapalı alanları ise; yüzme havuzları, spor salonları ve jimnastik salonları oluşturmaktadır. Açık havada yapılabilecek rekreasyonel etkinlikler için, kent parkları, limanlar, göller ve nehirler, kamp alanları, piknik yerleri, ulusal parklar, su sporları alanları düzenlenmiştir. Kültür, eğitim, turizm ve eğlenceye yönelik rekreasyonel etkinlikler için ise, tiyatrolar, müzeler, tarihi bölgelere geziler, özel ilgi alanlarına yönelik kitaplıklar, gezici kütüphaneler, gençlik ve yetişkin eğitim merkezleri, konser salonları, sanat galerileri, konferans salonları, iletişim merkezleri örgütlenerek, her kesimin kendine uygun bir etkinliğine katılmasına fırsat verilmiştir (Zorba, 2002: 185-194).

Rusya; geçmişinde rekreasyonu ekonomik planına ve toplumsal yönetimine alan başlıca ülkedir. 1930’lu yıllardan bu yana sosyal planlamalarında parklar, oyun alanları, spor alanları, konut oyun alanları, kamplar ve kapalı merkezler yer almıştır. Devlet denetiminde sayısız miktarda sanat, tiyatro, opera, bale, konser gibi kültürel etkinliklere sıkça yer verilir (Tezcan, 1993: 191-192) .

Japonya’da rekreasyon; geleneksel olarak ev, din, özel kulüpler ve ulusal şenlikler yoluyla sağlanır. II. Dünya savaşı sırasında örgütlü boş zaman değerlendirme hareketine önem verilmiş, 1932 yılında “Ulusal Boş Zaman Değerlendirme Kurumu” açılmış ve bu kurum, boş zaman değerlendirme imkanlarını geliştirmeye, park programını hazırlamaya, lider yetiştirmeye ve yayınlar yapılmasına çalışmıştır (Zorba, 2002: 185-194; Tezcan, 1993: 192-193). Japonya’daki bazı iş yerlerinde, “Çalışanlar İçin Hizmet” adı altında kurulmuş olan birimler çalışanlara okul yıllarından başlayarak, iş yaşamları boyunca, çok sayıda hizmet vermektedirler. Bu hizmetler arasında çeşitli rekreasyon programları, aile danışmanlığı, lisans üstü eğitim bursu, özel sigorta ve eğitim danışmanlığı

Bunun yanında ülkelerin çoğunda ücretli izin hakları yasal olarak düzenlenmekte ve çalışanların, süresi genellikle bir yıl olan asgari çalışma döneminin ardından ücretli izin olarak kullanabilecekleri gün veya hafta sayısı belirlenmektedir. Pek çok ülkede tatil hakları çalışılan yıl sayısına bağlı olarak artış göstermektedir. Bu uygulama, yıllık izin haklarının belirli bir maksimum süreye kadar her yıl bir gün artırılması veya belirli bir sürenin üzerinde çalışılması durumunda izin haklarının yine sınırı belirlenmiş maksimum süreye kadar 3, 4 veya 5 gün artırılması şeklinde gerçekleştirilmektedir (W.T.O. 1999: 122).

Günümüzde farklı ülkelerin yine kendilerine has boş zaman değerlendirme alışkanlıkları, uygulamaları ve programları bulunmaktadır. Özellikle çalışan kesim için geliştirilen programlar, “iş yeri rekreasyonu”, endüstriyel rekreasyon”, ya da “çalışanlar için rekreasyon” olarak adlandırılmaktadır. Bu programlar, iş yerinde çalışanların tüm kademelerine hizmet vermekte, dolayısıyla yöneticiler, alt kademeler, iş görenler ve ailelerine yönelik çeşitli rekreasyon etkinliklerini kapsamaktadır (U.S. 1999: 181-192).

İşyeri rekreasyon hareketinin başlangıcı olarak, 1854 yılında Peacedale imalat şirketi tarafından Peacedale Rhode Island şehrinin vatandaşları ile kendi çalışanları için kurulan kütüphane örnek gösterilmektedir (Kraus, 1998: 164-175).

Dünyada mevcut endüstriyel rekreasyon modelleri incelendiğinde, farklı uygulamalar görülmektedir. Bazılarında işletme, tüm rekreasyon programlarının sorumluluğunu üstlenmekte, tesisleri inşa ettirmekte, lider ve eğiticileri istihdam etmekte, rekreasyon etkinliklerini programlamakta ve kontrol etmektedir. Bir başka modelde tesislerin inşası işverenler tarafından gerçekleştirilmekte, ancak işletme ve çalışanlar, işbirliği içinde, programların uygulanışından sorumlu tutulmaktadır. Bir diğer uygulamada ise, rekreasyon programlarının yürütülmesinden çalışanlar sorumludur. Bazı işletmeler ise, rekreasyon programlarını kendi tesislerinden uzaktaki mekanlarda yürütmeyi tercih etmektedirler. Bu tür bir tercihte, çalışanlara ulaşım ve aktivitelere katılım masrafları, kısmen ya da tamamen ödenmekte,

sürdürülmekte, bu durum ise boş zaman kullanımını pek çok şekilde etkilemektedir (W.T.O. 1999: 121).

Ülkelerin çoğundaki haftalık çalışma saatlerinin geleneksel düzenleme biçimi artık yerini daha esnek düzenleme biçimlerine bırakmıştır. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinde kabul edilen haftalık 48 saat olan düzenleme, bu sürenin çok sayıda haftanın ortalaması alınarak belirlenmesine olanak vermektedir. Pek çok ülkedeki, günün 24 saat, haftanın 7 gün kabul edildiği toplum olma yönündeki gelişmeler, çoğu kişinin geceleri ve hafta sonları da çalışmalarını beraberinde getirmiştir. Normal haftalık çalışma saatleri (fazla mesai hariç yasal olarak belirlenmiş süre), çeşitli ülkeler arasında farklılıklar göstermektedir. Farklı ülkelerin haftalık ortalama çalışma saatleri ile ilgili bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Farklı Ülkelerdeki Haftalık Çalışma Saatleri

ÜLKELER	Haftalık Çalışma Saatleri
İtalya	48
Hollanda	48
Malezya	48
İngiltere	48
Güney Afrika	46
Türkiye	45
İsviçre	45
Brezilya	44
Güney Kore	44
Singapur	44
Kanada	40
A.B.D	40
Çin	40
Japonya	40
Avusturya	40
Almanya	40
İsveç	40
Fransa	39
Avustralya	39

(W.T.O. 1999: 121-122; Dawkins, Simpson,

1994: 52-53; Alesina, Glaeser, Sacerdote, 2005: 44).

Ülkemizde, çalışma saatlerinin düzenlenmesinin yanında, boş zaman değerlendirme ve rekreasyonu toplumun her kesimine ulaştırmak için de çeşitli yatırımlar ve kanuni düzenlemeler yapılmıştır. Özellikle rekreatif faaliyetlerin önemli bir ayağını oluşturan sporla ilgili çalışmaları yürüten Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ve buna bağlı federasyonlar, 1961 Anayasası temel alınarak 1963 yılından itibaren yürürlüğe giren kalkınma planları, rekreasyon ve boş zaman değerlendirme kavramının gelişmesi için yapılan atılımlardır. Özellikle 1985 yılından itibaren geçerlilik kazanan plânlarda, belediyeler, semtler ve köylerde rekreasyon ve spor alanlarının yaygınlaştırılması, medyada rekreasyon ve sporun geliştirilmesine yönelik yayınların teşvik edilmesi, üniversitelerin beden eğitimi ve spor yüksek okullarında rekreasyon bölümlerinin açılması, toplumun her kesimi tarafından faydalanmaya açık çok amaçlı rekreasyon tesislerinin kurulmasından söz edilmektedir (Kesim, 2003: 11-13).

Bununla birlikte, çalışanların boş zaman hizmetlerine yaptırım getiren hususlar, 1938 yılında kabul edilen 3530 sayılı “Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü Kanun ve Tüzüğü”nün 21. Maddesi ile 1986 yılında yasalanan 3289 sayılı “Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun”da belirtilmiştir. Buna göre 3289 sayılı yasanın 26. maddesi ile, iş yerlerinin spor tesisleri inşa etme ve uzman bulundurma zorunluluğu olmasına rağmen, bu ve bu gibi yasa hükümleri, güçlü yaptırım uygulamaları ile desteklenmediği için, Türkiye’deki bir çok işyerinde tesis ve antrenör-lider kaynakları mevcut değildir (Kesim, 2003: 14).

2.3.3. Farklı Ülkelerde Çalışma Yaşamı ve Rekreasyon

Çoğu ülkede çalışma saatlerini düzenlemek oldukça karmaşık bir hal almıştır ve bu süreler daha çok şirket ve sektör bazındaki ihtiyaçlara göre düzenlenmektedir. Hükümetlerin işsizliği azaltmak için yaratmaya çalıştığı sürekli artan istihdam ise ancak üretkenliğin ve verimin artması ile oluşacak ekonomik gelişme yoluyla sağlanabilir. Bu yüzden, rekabeti artıran daha esnek çalışma saatleri uygulamaları

bulunmaktadır. Bu girişimlerin, çalışanların ruhsal ve fiziksel gelişimlerinde olumlu değişiklikler ortaya koyduğu görülmektedir (Busser, 1990: 39-56).

2.3.2. Ülkemizde Çalışma Yaşamı ve Rekreasyon

19. yüzyılda dışa bağımlı Osmanlı ekonomisinin gelişmesiyle işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Osmanlı imparatorluğu'nda iş yaşamı, Mecelle tarafından düzenlenmiştir. Oysa, dinsel bir yasa olan Mecelle'de, işçi ve işveren ilişkilerini kapsayan önlemler yer almamıştır. Çalışma düzenini oluşturmak amacıyla çıkarılan ilk yasa 1865 tarihli'dir. 100 maddeden oluşan ve "Dilaver Paşa Nizamnamesi" adını taşıyan bu yasa, işçilere toplumsal sigorta sağlamaktan çok, üretimin artırılmasını hedeflemiştir. Ardından 1869 tarihli "Maadin Nizamnamesi", angaryayı yasaklamış ve iş kazaları için sigorta getirmiştir. 1921 yılına gelindiğinde ise Ereğli havzası maden işçilerinin hukukuna mütedair çıkarılan kanunla, günlük çalışma süreleri 8 saat olarak belirlenmiştir (Kongar, 1998: 626).

1970'li yıllara kadar geçen süreçte kabul edilen hafta tatili, ücretli izin ve 1970'li yıllarda benimsenen iki günlük hafta sonu tatili, çalışanların daha fazla boş zamana sahip olması için yaşanan olumlu gelişmelerdendir (Okumuş, 2002: 28). Çalışma şartları ve dinlenme hakkı, 1982 Anayasası'nda şu şekildedir; "Dinlenmek çalışanların hakkıdır, ücretli hafta ve bayram tatili ile ücretli yıllık izin hakları ve şartları kanunla düzenlenir" (Madde 50) (www.adalet.gov.tr).

4857 Sayılı yenilenen İş Kanunu'nda yer alan çalışma saatleri ve yıllık izinler ise şöyledir: "Genel bakımdan çalışma süresi haftada en çok 45 saattir. Aksi kararlaştırılmamışsa bu süre, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine eşit ölçüde bölünerek uygulanır" (Madde 63); "İşyerinde, işe başladığı günden itibaren, deneme süresi de içinde olmak üzere, en az 1 yıl çalışmış olan işçilere yıllık izin verilir. İşçilere verilecek yıllık ücretli izin, hizmet süresi; 1 yıldan 5 yıla kadar (5 yıl dahil) olanlara 14 günden, 5 yıldan fazla 15 yıldan az olanlara 20 günden, 15 yıl (dahil) ve daha fazla olanlara 26 günden az olamaz" (Madde 53) (www.adalet.gov.tr).

içindeki iletişimi güçlendirmek için, günümüzde endüstriyel kuruluşlar çeşitli rekreasyon programları uygulamaktadırlar (Wilson, 1979: 131-140).

Çalışma yaşamında, kişiyi tasalandıran, gücendiren, kuşklara kapılmasına neden olan, gelecek için umut ve beklentileri tehdit eden, kırgınlık ve kavgalara sürükleyici iş yeri koşulları yanında, kişinin genel sağlık ve beden bütünlüğünü bozabilen iş yeri ortam ve koşulları, yapılan iş, işlem ve tüm uygulamalarda; bitkinlik, bezginlik ve yorgunluk gibi zorlamalara neden olan tüm faktörler, genelde psiko-somatik sorunlar şeklinde ifade edilen, organik ve ruhsal zedelenmelere neden olmaktadır (Zorba, 2000: 124-127).

Çalışanların sağlıklı, güçlü ve yüksek moralli olmaları, çalışma saatleri ve iş yeri koşulları gibi bir çok faktörün yanında, işyerlerindeki sağlık ve rekreasyon programlarına bağlıdır. Günümüzde, işyerlerinde sağlık destekli bir çok rekreasyon programı uygulanmaktadır. Bunlar arasında:

- Çeşitli egzersiz programları
- Bel ağrılarını giderme programları
- Obeziteyi engellemeye yönelik dengeli beslenme programları
- Sigarayı bırakma programları
- Alkol bağımlılığını önleme programları
- Stres ile baş etme uygulamaları
- Meditasyon programları
- Doğum öncesi ve sonrasında eğitim veren programlar örnek gösterilebilir (Roberts, 1989: 54-58).

Bunun yanında, işyeri rekreasyon ortamlarında, sayısız hizmet, program ve uygulama örnekleri mevcuttur. Bunlar arasında; yazılı ve görsel materyal yolu ile çalışanları bilgilendirme, eğitim seminerleri, egzersiz programlarına katılanları ödüllendirme, tıbbi kontrol ve sağlık testleri uygulamaları, doğum günü partileri, piknik organizasyonları, eğlence ve gösteriler, yemekli toplantılar gibi özel hizmetler

zamanlarını görkemli bir şekilde yaşamış, İngiliz aristokrasisi de fakirleri baskı altına alarak açığa çıkan boş zamanla bir kültür stoku haline gelmiştir (Torkildsen, 1999: 82).

Özellikle 19. yüzyıla kadar boş zaman değerlendirme uğraşları, yani rekreasyon, yeterli zamanı, parası ve dinlenme hakkı olan insanlarla sınırlı kalmıştır. O zamanlar sınırlı sayıda insanın ayrıcalığı olan bu etkinlikler, şimdi çoğunluk için bir hak durumundadır ve bu hakkın kullanımı da serbesttir (Öztürk, 1998: 91-94).

2.3.1. Çalışma Yaşamı ve Rekreasyon

Sanayi devriminden önce 12 saat ve daha uzun çalışma zamanları yaygınken, 20. yüzyılın başlarından itibaren haftada 6 gün ve günde 10 saatlik çalışma daha yaygın biçimde kabul edilmiştir. 1960'lardan itibaren de çoğu çalışma sistemi haftada 5 gün ve günde 8 saat biçiminde örgütlenmeye başlamıştır (Mitchell, 2000: 83-93). Günümüzde, çalışanların ve ailelerinin yaşam standartlarının ve refah düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla, iş yeri ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, çalışma saatlerinin azaltılması ve boş zamanın artırılması pek çok ülkenin sosyal hedefi olmuştur (W.T.O. 1999: 120).

Sanayileşen ülkelerde çalışma koşullarının farklılaşması ve teknolojik gelişmeler sonucu insanlar, daha kaliteli ve sağlıklı bir yaşam sürdürme arayışına girmişlerdir. Endüstriyel yapı büyüdükçe iş veren ile iş görenler arasındaki ilişkiler de doğal olarak açılmaya başlamıştır. Büyük ölçekli bir iş yerinde genel müdürün direktiflerinin bir alt düzeydeki yöneticiyi aşarak en alt seviyedeki iş görenlere ulaştığı görülmektedir. Bu durum, bazı iletişim sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan bilim ve teknoloji hızla geliştikçe, buna ilaveten toplu üretime geçildikçe, çalışanlar farklı işler yapmak yerine tek düze ve monotonlaşan görevleri gerçekleştirmeye başlamışlardır. Bu nedenle iş veriminde düşüşler görülmektedir. Çalışanları bu tür sıkıntı ve monotonluktan uzaklaştırmak ve işyeri

içinde, işyeri rekreasyonuna gösterilen önem, sanayileşmiş ülkelerde büyük önem taşımaktadır (Tillman, 1996: 397-399).

2.3. İş ve Boş Zaman İlişkisi

İş, çalışma zamanı içerisinde yerine getirilen, yaşamı kazanmak için başvurulan bir etkinliktir. Geçim sağlama, yaşam kazanma yoludur (Parker, 1971: 27). Tarihin ilk zamanlarından beri insanlar yaşayabilmek, yaşantılarını zenginleştirmek için çalışmak, bir iş yapmak zorunda kalmışlardır. İnsanın sahip olduğu işin kalitesi, onun tüm hayatını etkilemektedir (Snir, Harpaz, 2002: 182; Okumuş, 2002: 17).

Çalışma kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için, boş zaman kavramı ile aralarındaki farkın ortaya konması gerekmektedir. Çalışma, gerginlik, çaba, gayret ve zahmet içermektedir. Boş zaman ise, çabasız, rahat ve zevk vericidir. Çalışma, zorlama ve zorluklarla yapılırken, boş zaman zorlamasız ve var oluşu sürdürmek için zorunlu değildir (Köktaş, 2004: 4).

Çalışma bir amaca yönelik bir araç olarak görülürken, boş zaman kendi içinde bir amaç olarak kabul edilir. Çalışma, diğerleri için harcanan zamanken, boş zaman, insanın kendi zamanıdır. Çalışma, ödüllendirilir ama boş zaman kendi kendinin ödülüdür ve kendi kendini doyumsatır. Çalışma, sıklıkla rutindir. Öte yandan boş zaman bir özgürleşme ya da tatildir. Rutinden özgürleşmeye ve kendi içinde seçim yapmaya olanak sağlar (Bozkurt, 2000: 17).

Çalışma ve boş zaman konseptleri arasındaki ilişki, oldukça tartışılan bir konudur ve evrensel bir yargıya varılamamıştır. Ancak bilinmektedir ki, ister antik isterse modern olsun, toplumlar çalışma ve boş zaman arasında belirgin bir ayrım yapmışlardır. Tarih göstermektedir ki, boş zaman hayatını, yani rekreasyonu ancak yeterli vakti ve kendilerini gerektiğinde işten kurtarabilecek imkânlarla sahip olanlar yaşayabilmektedir. Yunan aristokrasisi, geniş kölelik sistemleri sayesinde boş

çıkılmaktadır. İnsanların her biri için ayrı ayrı amaçlar ve isteklerin bulunabileceği, buna paralel olarak da çok çeşitli rekreatif etkinliklerin olduğu düşünülürse, kesin bir gruplama veya çeşitlendirme yapmanın zorluğu da ortaya çıkmaktadır (Karaküçük, 1999: 74).

Rekreasyonu öncelikle aşağıdaki gibi sınıflamak mümkündür;

1. Amaçlarına göre rekreasyonun sınıflandırılması
 - a. Dinlenme
 - b. Kültürel
 - c. Toplumsal
 - d. Sportif
 - e. Turizm
 - f. Sanatsal
2. Çeşitli kriterlere göre rekreasyonun sınıflandırılması
 - a. Yaş faktörüne göre
 - b. Faaliyete katılanların sayısına göre
 - c. Zamana göre
 - d. Kullanılan mekâna göre
 - e. Sosyolojik muhtevaya göre.

Bunun yanında rekreasyon özel işlevleri dikkate alınarak belirli eylem ve durgunluk hallerine göre de sınıflandırılabilir. Buna göre; “ticari, sosyal, uluslararası, estetik, fiziksel ve orman rekreasyonu” bu sınıflandırmayı oluşturmaktadır (Akesen, 1978: 37). Bir diğer sınıflamada Simmons rekreasyonu, “kentsel ve kırsal” rekreasyon olarak belirlemiştir (Aktaran: Karaküçük, 1999). Farklı bir araştırmada rekreasyon, kişinin etkinliklere katılım tarzı göz önüne alınarak “sert veya yumuşak” (Abadan, 1961: 23), bir diğer araştırmacıya göre ise “aktif veya pasif” olarak sınıflandırılmıştır (Köknel, 1993: 350).

Son olarak rekreasyon; “kamu, ticari, özel, gönüllü, terapi, okul, silahlı kuvvetler ve iş yeri rekreasyonu” şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma

13. Rekreasyonun her kişiye göre bir amacı vardır.
14. Rekreasyonel faaliyetlerin katılımcıya kişisel ve toplumsal özellikler kazandırması beklenir.
15. Rekreasyon, toplumun geleneklerine, törelerine, ahlâki ve manevi değerlerine uygun olmalı ve sosyal değerlere ters düşmemelidir.
16. Rekreasyon, bir faaliyet yapılırken, ikinci veya daha fazla faaliyetlere de ilgi duyma veya gerçekleştirme imkânı verir.
17. Rekreasyon etkinlikleri, rekreasyonistler tarafından üstlenilir. Bu etkinlikler ve uğraşlar, başkası tarafından bir başkası için yerine getirilemez.
18. Rekreasyon eylemi, planlı veya plansız, beceri sahibi kişilerle veya beceri sahibi olmayan kişilerle ya da organize veya organize olmamış mekânlarda yapılabilmektedir.
19. Rekreasyon, rekreatif etkinliklere katılma sonucu ortaya çıkan bir deneyimdir (Torkildsen, 1999: 52; Tezcan, 1993: 27-31; Karaküçük, 1999: 66-67).

Günümüzde rekreasyon kavramı, daha çok toplumsal bakımdan kabullenilir ve katılımcıya çeşitli yararlar sağlayan etkinlikler olarak görülmektedir. Bu etkinliklerin ahlâksal, zihinsel ve fiziksel olarak inşa edilmiş, başkalarının haklarına saygılı, gönüllü olarak seçilmiş, zevk ve başarı duygusu oluşturan bir karakteri olması gerekliliğinden bahsedilmektedir. Rekreasyonun temel özelliklerinin bütünü incelendiğinde, kimi faaliyetlerin zannedildiği gibi bir rekreasyonel faaliyet olmadığı görülür. Günümüzde herkes boş zamanlarını akıllıca kullanamamaktadır (Tezcan, 1993: 28; Karaküçük, 1999: 73-74).

2.2.9. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyonun sınıflandırılması, rekreasyonun fonksiyonlarına veya çeşitli kriterlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Kişi, hangi amaç ve istek doğrultusunda bir rekreatif faaliyete katılmaya karar vermiş ise, buna uygun bir rekreasyon çeşidi ortaya

1989 yılında alan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, sosyo-kültürel ve sportif rekreasyon aktiviteleri yatırımları arasında sayılabilir (Kesim, 2003: 12).

2.2.8. Rekreasyonun Özellikleri

Çok çeşitlilik arz eden, kişilerin ilgi, dürtü, amaç ve katılım şekillerine ve daha birçok faktörlere göre değişik anlayışlar sergileyebilen rekreasyonun özellikleri konusunda, ortak bir noktaya ulaşma zorlukları bulunmaktadır. Ancak, rekreasyonun bir çok araştırmacı ve diğerleri tarafından kabul edilen bazı temel özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Bunlar, rekreasyonu diğer faaliyetlerden ve kavramlardan ayıran temel özelliklerdir. Buna göre, rekreasyonun temel özelliklerini şunlar oluşturmaktadır:

1. Rekreasyon faaliyetlerinin seçimi gönüllü olmalıdır.
2. Rekreasyon faaliyetleri özgürlük hissi verir.
3. Faaliyetlere devam ve iştirak etme zorunluluğu bulunmamalıdır.
4. Rekreasyon, boş zamanda yapılır.
5. Rekreasyon faaliyetleri, her yaştaki ve cinsteki insanların katılımına imkân verir.
6. Rekreasyon faaliyetlerinde inisiyatif, kişinin kendisine bırakılmalıdır.
7. Rekreasyonel faaliyetler, her türlü açık veya kapalı alanlar ile her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilmektedir.
8. Rekreasyon, bir faaliyeti gerektirir. Faaliyetler, fiziksel, zihinsel, ruhsal, toplumsal ya da bunlar içinden bazılarının kombinasyonu şeklinde olabilmektedir.
9. Rekreasyon, çok çeşitli faaliyetler, alternatifler içerir.
10. Rekreasyon, haz ve neşe sağlayan bir faaliyettir.
11. Rekreasyon, evrensel olarak uygulanmaktadır. Rekreasyonel faaliyetler, bütün insanlar için ortak bir lisan oluşturmaktadır.
12. Rekreasyon, kişinin kendisini ifade edebilme ve yaratıcı olabilmesine imkân sağlayıcı faaliyetleri içermelidir.

Selçuklu dönemine yaylalara çıkma, içme ve kaplıcalara gitme türü geleneklerin olduğu görülmektedir. Selçuklularda sürekli ve yalnızca boş zaman etkinlikleri düzenleyen örgütsel yapılar yoktu. Erkekler için geçerli olan ok, yay ve kılıç kullanmak, cesur, güçlü ve gayretli olmak anlamına gelmekteydi (Sezgin, 1987: 39).

Osmanlı döneminde, rekreasyon alışkanlıkları daha çok eğlence ağırlıklıdır. Kadınların, evlerde masal ve hikaye anlatma, saz çalma ve şarkı söyleme ile, erkeklerin ise kahveye gitme, yabancıların uğraştığı spor müsabakalarını izleme, bunun yanında avcılık, atıcılık gibi etkinliklerle ilgilenerek boş zamanlarını değerlendirdikleri görülmektedir. Aynı dönemde batılılaşma sürecine giren Türk toplumunun rekreasyon yaşamında değişimler görülmüştür. Avrupa'da moda olan bisiklet, rugby, kriket, polo, tenis, beyzbol ve hentbol, azınlıkların tercih ettiği spor branşları olmuştur. Bunun yanında tiyatrolar ve müzikli gazinolar da bu süreçte popüler olmaya başlamıştır (Aktaran: Karaküçük, 1999: 306-308).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte, Türk toplumunun rekreasyonel yaşantısında yeni bir dönemin başladığı kabul edilmektedir. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde her alanda gerçekleştirilen devrimler, yüzyıllardır oluşan geleneksel yaşam biçimlerine önemli derecede etki etmiştir. Artan bir hızla sanayileşme ve bunun sonucu ortaya çıkan kentleşme ise, çalışma ve çalışma dışı zamanın belirginleşmesine neden olmuştur. Tatil kavramının çalışan kesimle beraber toplumda yaygınlaşması, gelir düzeyinin yükselmesi, eğitim imkânlarının artması, ulaşım ve haberleşmedeki yenilikler, dışa açılma gibi nedenler, çalışma dışı zaman içinde boş zamanın kullanılması ve değerlendirilmesinin gerekliliği sonucunu ortaya koymuştur (Karaküçük, 1999: 311).

Cumhuriyetin ilanından sonra devlet, toplumun sanat, kültür ve spor yaşamını geliştirmek amacıyla önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. 1933 yılında kurulan Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü, 1936 yılında kurulan konservatuar, 1949 yılında kurulan Devlet Tiyatroları, Devlet Senfoni Orkestrası ile Devlet Opera ve Balesi ve son halini

bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak, ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denir.

2.2.7. Türkiye’de Rekreasyon

Toplumların yaşama biçimlerinin şekillenmesinde kendi kültürel gelişimi ile birlikte, etkileşim içerisinde bulunduğu diğer toplumların da etkisinin büyük olduğu bilinmektedir. Türkiye’de rekreasyonel yaşamı incelerken, toplumun tarihsel bir gelişim içerisinde sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve düşünsel değişimlerine ve bu değişimlerin yaşam biçimlerine olan etkilerini de dikkate almak gerekmektedir. Bu anlamda, Türk toplumunun yaşam biçimlerinin oluşumunda Anadolu öncesi Türk toplumlarının, Selçukluların, Bizans İmparatorluğu’nun, Osmanlı İmparatorluğu’nun, İslâmiyet’in ve batılı toplumların etkileri bulunmaktadır (Karaküçük, 1999: 305).

Anadolu öncesi Türk toplumlarında, insanlar kadın erkek ayrımı yapmadan tarım ve hayvancılıkla uğraşır, savaş hazırlıkları yaparlardı. Atıcılık, silah kullanma, savaş taktikleri gibi birçok etkinliklerle vakit geçirirlerdi. Çalışma saatleri dışında ise; savaş hazırlıkları oyuna dönüşür, özellikle at üzerinde birçok oyunlar oynarlardı (Aktaran: Karaküçük, 1999: 305). Bugün de Anadolu’nun birçok yerinde çok çetin kurallar içinde oynanan cirit, önce bir hayati zorunluluk, ardından bir savaş ve idman aracı olarak Eski Türklerde kutsal bir niteliği olan ok ve gerçekten bir spor zevki içinde uygulanan avcılık, bunlardan bazıları idi (Alpman, 1972: 32).

Selçuklu döneminde lonca zenaat örgütlerinin doğması ve ahilik geleneği, Türklerin rekreasyon yaşamına yön vermiştir. Lonca üyesi olan erkekler iş bitiminde yemekli toplantılarda bir araya gelirlerdi (Aktaran: Karaküçük, 1999: 305-306). Ahilik, Osmanlı döneminde köylere, hatta göçerlere kadar, spor ve şenlikleri götürmüştür. Güreşler, buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Ahilik teşkilatı, bu tür etkinliklerle bizzat ilgilenir, kendi tüzüklerine göre gençlerin sportmence yetişmesi için özen göstermiştir (Öztelli, 1976: 50).

dışındaki boş zamanında katıldığı faaliyetlerle ilgilidir. Boş zamanın günlük, hafta sonları, yıllık izinler ve daha uzun tatiller ile emeklilik gibi dönemlerinde birçok alanda yapılan ve çok çeşitliliği olan aktiviteler söz konusudur. Aktiviteler, insanların ayrı ayrı amaç ve istekleri doğrultusunda anlam kazanmaktadır. Bu özellik, rekreasyonun kesin bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Ancak, geniş bir perspektiften ve çeşitli yaklaşımlarla bazı tanımlar yapılmıştır (Karaküçük,1999: 55-56).

Rekreasyon, “yenilenme, yeniden yaratılma” anlamına gelen Latince “recreate” kelimesinden gelmektedir. Sözlük anlamına göre rekreasyon, “ruhsal ve manevi yönden yenilenme, yeniden doğuş” demektir. Rekreasyon, “çalışma ve günlük rutin işlerin sonrasında bir yenilenme yaşantısıdır” (Jensen, 1999: 2).

Rekreasyon, aktivitenin kendisi dışında bilinçli olarak herhangi bir çıkar veya karşılık gütmeyen, boş zamanlarımızda kendimizi akışına bıraktığımız, insanın gelişimi için birçok imkân içeren, manevi istek ve ihtiyaçlara cevap veren, baskı ve zorlama olmadan özgürce gerçekleştirilen aktivitelerdir (Anderson, 1998: 42).

Rekreasyon; psikolojik, zihinsel, ruhsal ve fiziksel olarak yenilenmeyi ifade eder ve katılanları zenginleştiren, dinlendiren, canlandıran, yaşamın güçlükleri ve sıradanlığı ile başa çıkmasını sağlayan bir olgudur (Jensen, 1999: 2). Rekreasyon aktiviteleri, katılanlarda memnuniyetle birlikte duygusal doyum meydana getirmektedir (Mood, Musker, Rink, 1999: 3). Gerçek rekreasyon, basit “zaman doldurma” uğraşlarından net bir şekilde sıyrılmıştır. Çünkü gerçek rekreasyon, katılımcıya nitelikli ve kaliteli yaşantılar sağlamaktadır (Jensen, 1999: 2).

Son olarak Karaküçük (1999: 59), kavramı şu şekilde tanımlamıştır; insanın yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan

aktarılması gibi temel işlevleri yerine getirir. Bu nedenle, kültür hakları denildiği zaman, eğitim hakları da doğrudan bu kapsam içinde yer almaktadır (Aktaran: Köktaş, 2004: 42).

Boş zaman değerlendirme de, toplumsal değerler aşılama, demokratik davranışlar kazandırma ve bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlayan özü ile eğitimin önemli bir türü olarak kültürel haklar içerisinde kabul edilmektedir. Günümüzde, insan hakları sözleşmelerinde bu hakların gereken yeri aldığı görülmektedir (Köktaş, 2004: 42).

“İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nin bu konudaki dayanak maddeleri şu şekildedir: “Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve belirli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır” (Madde 24); “Herkes, toplumun kültür yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir” (Madde 25) (www.tbmm.gov.tr).

Yine “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi”nde konu ile ilgili yer alan madde ise şöyledir; “Dinlenme, boş zaman ve makul çalışma süresi ve ücretli dönemsel tatillerle resmi tatillerde ücret verilmesini sağlayacak adil ve elverişli çalışma koşullarından herkesin yararlanma hakkı vardır” (Madde 7) (www.tbmm.gov.tr).

2.2.6. Rekreasyonun Tanımı ve Anlamı

İnsanlar, çeşitli büyüklük ve zamanlarda ortaya çıkan boş zamanlarında; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, ev dışında veya ev içinde, açık veya kapalı alanlarda ya da pasif-aktif şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır ve insanın çalışma saatleri

2.2.5. Boş Zaman Hakkı

1883 yılında Paul Lafargue “Tembellik Hakkı” adındaki broşürünü yazmadan önce boş zaman, bütün kötülüklerin anası ve kaynağı olarak görülmüştür. Bunun yanında eski zamanlarda bir azınlığın boş zamana sahip olabilmesi, büyük bir çoğunluğun emeği sayesinde gerçekleşmekteydi (Tezcan, 1993: 13). Köle emeği demek, köle sahibinin boş zamanı demekti (Fişek, 1998: 16). Oysaki bugün boş zaman, evrensel bir insan hakkı durumuna gelmiştir (Tezcan, 1993: 14).

Çağımızda, başta sanayileşmiş ülkeler olmak üzere, diğer gelişmekte olan ülkeler ve geleneksel toplumlarda boş zaman bilincinin geliştiği görülmektedir (Karaküçük,1999: 45). Boş zaman faaliyetlerinin yapılabilmesi, ülkelerin sosyal ve ekonomik gelişme seviyeleri ile ilgilidir (Erkal, Güven, Ayan, 1998: 141). Öncelikle, çalışan kesimin daha fazla boş zamana ve bu zamanlarını dilediğince özgür olarak kullanmak hakkına sahip olmak istedikleri bilinmektedir. İnsanlar, teknolojinin ve daha fazla üretimin kendilerine sağladığı boş zaman imkânlarının giderek artarak devam etmesini ve bu imkânlarını çeşitli etkinliklerle geliştirmelerini istemektedirler. Günümüz koşulları, öncelikle gelişmiş ülke insanlarına bu hakkı tanımaktadır (Karaküçük,1999: 45).

İnsan Hakları, Amerikalıların İngiliz sömürgesinden kurtulmak için verdiği mücadele sonrası “1776 Philadelphia Bildirisi” ile 1789 Fransız İhtilali’nin ardından “28 Ağustos 1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi” sonucunda şekillenmiştir. Buna göre; eşitlik, özgürlük ve kardeşlik idealleri üzerinde yükselen, insanın temel ve doğal hakları olan özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve zulme karşı direnme hakları olarak belirtilmiştir (Köktaş, 2004: 42).

Genel olarak insan hakları bir bütün olmakla birlikte, çeşitli alanlarda değişik türleri vardır. Toplumsal alanda sosyal haklar, politik alanda siyasal haklar, ekonomik alanda ekonomik haklar olduğu gibi, kültür alanında da kültürel haklar biçiminde düzenlenmektedir. Eğitimin de kültür kavramının bir ögesi olarak ele alınması gerekmektedir. Eğitim, kültürlerin aşılması, yaratılması, kuşaktan kuşağa

Boş zaman değerlendirmenin birey açısından sağladığı yararlar maddeler halinde aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bireye mutluluk ve kendini ifade etme imkânı verir
- Başarı duygusunu ve yaratıcılığı artırır
- Yeni deneyimler kazandırır
- Zihinsel güçlerin kullanımını ve duygusal deneyimleri artırır
- Arkadaşlık ilişkilerinin kurulmasını sağlar ve toplumsal çevreyi genişletir
- Mutlu, sağlıklı bireylerin topluma kazandırılmasına yardımcı olur
- Üretkenliği artırır (Grafanaki, 2005: 31-40; Gedik, 1985: 33-38; Gökmen ve başk., 1985: 17).

Boş zaman değerlendirmenin bir diğer yararı da ekonomik işlevidir. Kavramın bu işlevi, hem iş yatırımlarına yol açması hem de harcamalara neden olması ile açıklanmaktadır. Ülkelerin ekonomilerinde boş zaman değerlendirme için yapılan harcama ve yatırımlar önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle kapitalist ülkelerde eğlence amacıyla yapılan harcamalar oldukça büyüktür. Örneğin; büyük eğlence merkezleri, hem gelir elde etme hem de elde edilen gelirin harcanması için bir araçtır. Boş zamanları değerlendirmenin birey açısından ekonomik işlevi ise yine kişinin boş zamanlarını değerlendirme tercihi ile ilgilidir. Bazı insanlar boş zamanlarını ekonomik açıdan gelir sağlayacak bir uğraş ile değerlendirmektedirler. Boş zamanların bu şekilde değerlendirilmesi, “üretici boş zaman değerlendirme” olarak tanımlanır. Kişi, belirli bir işi olduğu halde, üretici olarak zamanını değerlendirerek bir gelir elde ediyorsa, yaptığı faaliyeti isteyerek seçmiş ve bunu yaparken de dinleniyorsa, hem kendi bütçesine hem de ülke ekonomisine katkıda bulunabilir. Buna örnek olarak, bayanların yaptıkları el işlerini satmaları ve bunun sonucunda elde ettikleri kazanç gösterilebilir (Tezcan, 1993: 42-43).

2.2.4. Boş Zamanları Değerlendirmenin Yararları

Corbin, boş zamanın yararlarını boş zaman merdiveni olarak adlandırdığı bir sınıflama ile göstermektedir. Bu sınıflama, toplumsallık, ilgilerin çeşitlendirilmesi, yapıcılık, gönüllü katılım, yaratıcılık, kendini anlatma, doyum, seçicilik, macera ve kendini gerçekleştirmeden oluşmaktadır (Aktaran: Köktaş, 2004: 12).

İnsanların dinlenme ve eğlenme gereksinimleri, boş zamanların değerlendirilmesi ile karşılanır. Böylece yaşama daha sıkı bağlanan birey mutlu olmaktadır. Toplumda temel amaçlardan birisi de sağlıklı kişilik geliştirilmesidir. Boş zamanlarını iyi değerlendiren birey, sağlıklı bir kişilik geliştirmiş olur. Bunların yanında boş zaman değerlendirme aktiviteleri bireyde yaratma zevki, arkadaşlık kurma, macera ve yeni deneyimler, başarı duygusu, fiziksel dayanıklılık, duygusal deneyim ve dinlenme gibi doyumlar oluşturmaktadır (Tezcan, 1993: 28-31).

Devamlı olarak öne sürülen, hayattaki zorluklarla başa çıkma faktörleri, belli kişilik yeteneklerini ve sosyal gücü göstermektedir. Boş zamanları değerlendirme, bu açıdan mücadele gücünün bir kaynağı olarak da düşünülebilir. İnsanların sağlıklı olmalarına katkıda bulunduğu inanan boş zaman değerlendirme, günlük stresi azalttığı gibi, fiziksel ve zihinsel sağlığın korunmasına da yardımcı olmaktadır (Coleman, 1993: 350-361).

Boş zaman etkinliklerine katılan bireylerin, katılmayanlara oranla daha sağlıklı oldukları geniş ölçüde kabul edilmiş bir gerçektir. Özellikle boş zamanlarda sportif etkinliklere aktif katılım gerçekleştirilmesi, fiziksel açıdan dayanıklılık sağlamaktadır. Boş zamanları değerlendirmenin sağlık alanına temel katkısı, hastalığın önlenmesi ile sağlıklı, sağlam ve mutlu insanlar yaratılmasına yardımcı olmaktadır (Siegenthaler, 1997: 26-28; Tezcan, 1993: 38).

zamanlarında dinlenme fonksiyonunu sadece fiziksel gücü yeniden elde etmek anlamında kullanmışlardır. Çalışan için boş zaman, sadece bir sonraki çalışma gününe fiziksel olarak hazırlanmayı ifade etmiştir (Karaküçük,1999: 48-49).

Günümüz sanayi toplumlarında, çalışma ve çalışma dışı süreleri düzene konulmuş çağdaş insan için ise dinlenme, bedensel ve ruhsal yönden yenilenmek için aktif veya pasif birçok boş zaman değerlendirme etkinliğinin gerçekleştirilmesini ifade etmektedir (Karaküçük,1999: 49). Güçlüklerle karşılaşılan bir günün sonunda bireyin televizyon seyretmesi, sinema, tiyatro, konser veya maça gitmesi, herhangi bir sportif etkinliğe katılması, evcil hayvanlarla ilgilenmesi veya bahçe işleri ile uğraşması ve bu gibi birçok aktivite, gün içinde biriken yorgunluktan uzaklaşmak adına yardımcı olmaktadır (Tezcan, 1993: 31).

Eğlenme fonksiyonu, boş zaman olgusunun temel taşlarından bir diğeridir. Eğlenmek, zamanı hoş bir şekilde geçirmek ve bunu bazen can sıkıntısından kurtulmak için değil, ayrıca, tasayı, merakı gidermek için yapmak anlamını da taşımaktadır (Foulquie, 1994: 142). Günümüzde insanlar ne kadar boş zaman etkinliğine katılırsa o kadar başarılı sayılmakta ve statüsü artmaktadır. Eğlenceye verilen önem günlük yaşamda da görülmektedir (Tezcan, 1993: 62). Smith (1991), ABD'deki gençlik eğlence programlarına ilişkin araştırmasında, toplu eğlenme etkinliklerinin, katılanların sağlıklı ve mutlu gelişmelerine katkıda bulunacak zevkli ve ilginç olanaklar sunduğu gibi, toplu yaşamı zenginleştirip gençleri yaşama hazırladığı üzerinde durmaktadır (Aktaran: Köktaş, 2004: 132).

Gelişim fonksiyonu, insan düşüncesini, günlük eylemlerin otomatizminden kurtaran, daha geniş sosyal katılıma zemin hazırlayan, insanın kişiliğini geliştirmesine ve göstermesine eğilimli, aynı zamanda çıkarıcı olmayan faaliyetleri içerir (Karaküçük,1999: 49). Gelişim fonksiyonu boş zamanda; bilgi almak ya da vermek ve bir kültürü geliştirmek ihtiyacının ağır bastığı uğraşlar ile aniden ortaya çıkan ya da örgütlenmiş gönüllü sosyal faaliyetlere katılma ihtiyacının ağır bastığı etkinlikler olarak da kendisini göstermektedir (Aktaran: Karaküçük, 1999: 49-50).

20. yüzyıl başında özellikle Amerika Birleşik Devletleri'ndeki büyük endüstri kuruluşları, çalışanlar için rekreasyon programları düzenlemeye başlamıştır. Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde 1948 yılında "Ulusal Endüstri Rekreasyon Derneği" (NIRA) kurulmuştur. 1960 yılında işyerlerinde yapılandırılan rekreasyon programları, çalışanların eğitim seviyelerinin yükseltmeyi ve farklı ilgi alanlarına yönelik boş zaman aktivite seçenekleri sunmayı amaçlamıştır. 1970'li yıllarda fiziksel uygunluk (fitnes) fikri ortaya çıkmış, birçok ülkede fiziksel uygunluk ve aerobik egzersiz programları yaygınlaşmaya başlamıştır (Anhalt, 1994: 13-26).

Günümüzde haftalık çalışma süresi 40 saatlere düşmüştür. Sanayi toplumlarında haftalık çalışma saatlerinin 35 hatta 30 saatlere çekilmesi tartışılmaktadır. Bu şekilde çalışanlardan daha fazla verim alınacağı düşünülmektedir (Anhalt, 1994: 13-26). Rekreasyon gün geçtikçe büyüyüp gelişmektedir. Fakat daha önemlisi, sadece sosyal refaktan ziyade, gençler için eğitim kadar oyuna duyulan ihtiyaç ve boş zamandan keyif almak amaçlanmaktadır. Bu yüzyıl boyunca yerel parklar, eğlence merkezleri, sinemalar ve gösteri sporlarındaki gelişmeler, boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının yenilenmesini sağlamıştır. Günümüzde teknoloji, birçok boş zaman aktivitesinde devrim yaratmıştır (Torkildsen, 1999: 72-73).

2.2.3. Boş Zamanın Temel Fonksiyonları

Boş zamanın üç temel fonksiyonundan bahsedilmektedir. "3 D" olarak da adlandırılan bu fonksiyonlar; dinlenme veya kendini bırakma (delessement), eğlenme (divertissement) ve kendini geliştirme veya gelişim (development)'dir (Aktaran: Karaküçük, 1999: 48).

Dinlenme fonksiyonu, boş zamanı en fazla karakterize eden ve farklı algılamalarla, çalışma hayatı tarihi boyunca değerlendirilen bir temel fonksiyondur. Dinlenme, yeniden elde etme veya iş sonrası stres ve yorgunluk atma ile bedensel aşınmaları ve sinir gerilimlerini ortadan kaldıran bir fonksiyon üstlenmiştir. Çalışma saatlerinin 12-15 saat olduğu sanayi devriminin ilk dönemlerinde, işçiler boş

formlarının kademeli olarak gelişmesine imkân sağlayacak yeni teknolojiler doğmuştur (Bull, Hoose, Weed, 2003: 6).

1800'lerin ortalarından 1900'lere kadar değişim hareketlenmeleri belirlemiştir. Reformcular, genel refah hakkında derin kaygı duymaya başlamış, kent hayatının sağlıklı egzersiz ve oyun alanları ile ilgili imkânlarının yoksunluğu sorgulanmaya başlanmıştır. Kent kiliseleri birçok durumda problemlerin yaşandığının farkına varmış, yavaş yavaş boş zamanı önemseyen bir karaktere bürünmüştür. Çalışan sınıf idealistik veya aydınlanma için olmasa da, kendilerine zaman ayırabilmek için boş zaman talep etmeye başlamıştır. İş ve boş zaman için yapılan talep, modern çalışma hayatına, kamu hayatına, gönüllülük sektörüne ve endüstriyel rekreasyona öncülük etmiştir (Torkildsen, 1999: 72).

2.2.2.7. XX. Yüzyılda ve Günümüzde Boş Zaman

20. yüzyılda insanlar daha çok hareket etmeye başlamış, boş zaman ve eğlence yaklaşımları değişmiştir. Çok sayıda insan için boş zaman değerlendirme programları geliştirilmiştir. 1854 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Rhode Island eyaleti Peacedale kentinde bir tekstil firması, bilinen ilk iş yeri boş zaman değerlendirme uygulamasını başlatmıştır. Firma, bulunduğu yöreye bir kütüphane inşa ettirmiş, kendi personelinin ve çevre halkının boş zamanlarını değerlendirmelerine yardımcı olmaya çalışmıştır (Anhalt, 1994: 13-26).

Bilim ve teknolojideki gelişmeler boş zaman kullanımını etkilemiş, otomobil, uçak gibi ulaşım araçları uzak mesafelerdeki parklara, sahillere, kamp yerlerine ve tatil bölgelerine gitmeyi kolaylaştırmıştır. Bunun yanında tarımda makineleşmenin gelişmesi, ev içi aletlerin makineleşmesi ve çalışma saatlerinin kısalması gibi birçok gelişme, insanların daha fazla boş zamana sahip olmasına imkân sağlamıştır (Tezcan, 1993: 55).

2.2.2.5. Rönesansta Boş Zaman

Rönesans, “yeniden doğuş” anlamına gelen bir Fransız sözcüğüdür. Bu süreçte, insanların ilgi alanları lisan, edebiyat ve sanattır. İnsan varlığını yücelten yeni bir felsefe akımı olan “hümanizm” üzerinde önemle durulmuştur. Bu dönemde bale, krallık ve soylu sınıf tarafından desteklenerek büyümüş, müzik, edebiyat ve drama gelişmiştir. Tiyatro ve opera salonları inşa edilmiş, aktörler, şarkıcılar, müzisyenler ve dansçılardan oluşan oyuncu gruplarına büyük ilgi gösterilmiştir. Varlıklı insanlar sanatın patronu haline gelmiş, dans, sergi, şölen ve maskeli balolar düzenlemişlerdir. Orta sınıf da üst sınıfı taklit etmeyi denemiş, aşırıya kaçmayan eğlenceler düzenlemiş, bahçe işleri ve avcılıkla uğraşmıştır (Russell,1996: 31).

Rönesans döneminde, her Avrupa şehrinde halk ve soylular tarafından aziz kimselerin günleri kutlanmıştır. Dini geçit törenleri bu kutlamalarda başrol oynamış, geçit törenini genellikle ziyafet takip etmiş, günün geriye kalan kısmında oyunlar oynanmış ve seyredilmiştir. Oyunların bazıları ilkel, kaba, bazıları ise zarif ve güzel nitelikte olmuştur (Cordes, İbrahim, 1996: 28).

2.2.2.6. Endüstri Devriminde Boş Zaman

18. ve 19. yüzyıllarda Endüstri devrimi köklü değişimlere öncülük etmiştir. Fabrikalarla birlikte şehirler büyümüş, nüfus, kasaba ve köylerden koparak şehirlere göç etmiştir. Kentsel nüfusun artması ile birlikte kalabalıklaşma, yoksulluk, suç, iş saatlerinin artması ve çocukların çalıştırılması gibi tümüyle boş zaman karşıtı bir yapı gelişmiştir (Torkildsen, 1999: 71).

Değişimler çok geniş alanlara yayılmış, hayatın birçok yönü etkilenmiş, bununla birlikte boş zaman üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Bu dönemde insanlar için çalışma kavramının doğası değişmiş, iş yerleri ve barınma koşulları kötüleşmiştir. Gelişmelerden toplumun yapısı da etkilenmiş, büyük bir kentsel endüstri çalışan sınıfı ve güçlü bir orta sınıf ortaya çıkmıştır. Diğer bir yanda zenginlik artmış, boş zaman

Boş zaman Romalılar için önemli bir konuydu fakat bu önem Yunanlıların boş zaman etikleri ile paralel değildi. Romalılar için boş zaman, çalışmak için güçlü olmak adına önemli idi. Spor, fiziksel kuvveti muhafaza ve savaş için yapılmaktaydı. Boş zaman, estetikten öte yararlı idi. Antik Roma’da köleler sadece çalıştırılmamış, eğlence için de kullanılmışlardır. Bu eğlenceleri müzik, dans, drama, spor, at arabası yarışları ve çeşitli gösteriler oluşturmuştur. Bu gösterilerde hayvanlar ve insanlar yer almış, profesyonel gladyatörler ölümüne dövüşmüşlerdir. M.S. 80’de inşa edilen Kolezyum, Roma’da hayatın merkezi haline gelmiş, bunu takiben büyük şehirlerde gimnazyum, park ve hamamlar inşa edilmiştir. Öyle ki, Maxiumus Sirki’nin 385 bin izleyiciye gösteri yapması, kitlesel boş zaman fikrinin yeni bir fenomen olmadığını göstermektedir (Torkildsen, 1999: 68).

2.2.2.4. Orta Çağda Boş Zaman

Orta Çağ, modern ve antik çağlar arasında yaklaşık M.S. 400’de Roma İmparatorluğu’nun son bulmasından M.S. 1500’lere kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Roma İmparatorluğu’nun son bulması ile oluşan krallıklar, şehirlerin önemini yitirmesine, bunu takiben yok olmasına zemin hazırlamıştır (Russell,1996: 29). Bununla birlikte Hristiyanlığın yayılması, boş zaman üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakmıştır. Katolik kilisesi hayatın amacının sonraki hayata hazırlanmak olduğunu belirtmiş, insanlar için sıkıcı, tekdüze, keder ve hüznü dolu bir hayat başlamıştır (Torkildsen, 1999: 68). Eğitim ve kültür aktiviteleri unutulmuş, mimarlık, heykeltıraşlık gibi Yunan ve Roma mirası sürece yenik düşmüştür (Russell,1996: 29).

Orta Çağda kitleler için boş zaman, kilisenin kutsal günlerinden ve “ortaçağın boş zaman alışverişi yapan marketlerinden” gelmekte idi. XIII. ve XIV. yüzyıllarda Avrupa ve Asya’dan gelen zengin tüccarlar için kurulan panayır ve fuarlar, bu alışverişin merkezi niteliğindedir. Panayırlarda; şarkıcılar, dansçılar, hokkabazlar, sihirbazlar, falcılar, dans eden ayılar, güreş, ok, at üzerinde mızrak dövüşü, köpek ve horoz dövüşü gibi aktiviteler ve kumar bulunmakta idi (Torkildsen, 1999: 69).

Antik Yunan'da dikkat edilmesi gereken temel unsur, uygarlıkların tarihinde ilk defa eğlence kavramının bu denli ciddi bir şekilde ele alınmasıdır. Antik Yunan'da boş zaman anlamına gelen “scholē” kelimesi, insanın serbest zamanını kendi kendine akıllıca kullanarak müzik, şiir, hitabet ve varlıkların doğasını sorgulama gibi arzuladığı bir şeylerle meşgul olması anlamındadır. Plato, bu amaç doğrultusunda, yazma, okuma, tartışma, düşünme ve eğlence formlarının yer aldığı “Akademi”yi kurmuştur. Antik Yunanda boş zaman, oyun ve spordaki fiziksel çaba kadar, entelektüelliğin sürdürülmesi anlamını da içermektedir. Günümüzde İngilizce okul anlamına gelen “school” kelimesi, Antik Yunan'da kullanılan “scholē” kelimesinden gelmektedir (Russell,1996: 18-19).

Antik Yunanlar hayatta dengeye, zihnin ve bedenin ortak gelişimine ve bir çeşit holistik ve ruhsal boş zamana inanmışlardır. Yunanlı için boş zaman hayatı, kompleks bir ideal ve kültürün temel ögesidir. Bilgi ve sağlığın geliştirilmesine önderlik eden erdemli seçim ve davranışların gerçek memnuniyete dönüşmesi ile ilgili bir konudur. Son olarak Antik Yunanlar için boş zaman, hafta sonu veya tatillerden ibaret değil, bir yaşam tarzıdır (Russell,1996: 20; Hemingway, 1988: 187-189).

2.2.2.3. Antik Roma'da Boş Zaman

Roma, M.Ö. 753 yılında İtalya'nın Latium bölgesinde küçük bir köy iken, M.Ö. V. yüzyılda bölgenin baskın gücü haline gelmiştir. Yunanlılarla yaptığı başarılı savaşlar, Roma'yı Akdeniz'in karşı koyulmaz gücü haline getirmiştir. Bu savaşlarda Romalılar tarafından esir alınan tutsaklar, büyük bir işçi gücüne dönüşerek üst sınıflara daha fazla boş zaman imkânı doğurmuş ve onlar da Yunan Olimpiyatlarına benzer oyunlar organize etmeye başlamışlardır. “Ludi Romani” adındaki halka açık oyunlara köylüler bile katılabiliştir. Zaman içinde yaşanan değişimlerle, milattan sonra ilk yüzyılda senede 50 gün olan tatiller, IV. yüzyılda 175 güne ulaşmıştır. Bu tatillerin 101 günü tiyatro gösterileri için, 64 günü at arabası yarışları için, 10 günü de gladyatör dövüşleri için kullanılmıştır (Cordes, İbrahim, 1996: 24).

aktivitesi içermekte, fakat bunlar öncelikle toplumun üst katmanlarına-soyly sınıfa, orduya ve dini liderlere hitap etmekteydi. Bu aktiviteler, at yarışı, güreş, boks, okçuluk, resim, dans, müzik, drama, avcılık, savaş ve mücadele provaları ile sık sık yapılan eğlencelerden oluşmakta idi. Bunların yanında içki ve kumar ise zaten toplum içinde alışılmış ve yaygın durumdaydı. Asur ve Babil medeniyetlerinde ayrıca kraliyet arazileri, parklar, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri ve geometrik şekillerde tasarlanmış büyük bahçeler bulunmakta idi (Torkildsen, 1999: 65).

2.2.2.2. Antik Yunan'da Boş Zaman

Eski Yunanlar, belki de dünyada ilk oyun oynayan insanlardır ve müzik, dans, drama ve yıllık festivallerin yer aldığı amfi tiyatrolar inşa ettirerek bunu önemli ölçülerde yapmışlardır. Antik Yunan'ın bıraktığı diğer önemli bir miras ise spordur (Russell,1996: 18).

Antik Yunanda Olimpiyat Oyunları 12 yüzyıldan çok, M.Ö. 884'den M.S. 394'e kadar, her dört yılda bir, yaz gündönümünden (21 Haziran) sonraki dolunayda -bunun aynı zamanda hasat ve bağbozumu arasında köylülerin bayramı olabileceği düşünülür- Elis'te Peloponnesos'un batı bölgesinde Kronion Dağı'nın yamacında kurulmuş olan Olympia'da yapılmıştır (Gillet, 1975: 31).

İlk 13 olimpiyat süresince oyunlarda sadece 180 metre koşu yarışı yapılmıştır. Yıllar içinde olimpiyatlara at yarışı, ağırlık kaldırma, boks, pentatlon, disk ve cirit atma, sürat koşuları, uzun atlama ve güreş gibi farklı formatlardaki yarışmalar da eklenmiştir. Yine güreş ve boks karışımı vahşi ve bazen öldürücü bir spor olan "pancratium" da M.Ö. 648'de oyunlara eklenmiştir. Romalılar, Yunanistan'ı fethettikten sonra oyunlar manevi değerini yitirmiş, yarışmacılar sadece para kazanmayı düşünmüştür. M.S. 394'de İmparator Theodosius, niteliğini kaybettiğinden oyunların son bulmasına karar vermiştir. Bu gelişmeden sonra 1500 yılın üzerinde Olimpiyat Oyunları yapılmamıştır (Russell,1996: 18).

kadar Hristiyan dünyasında boş zaman oldukça basit, ibadet ve düşünce ile karakterize olmuş, neticede tatile dönüşen kutsal günlerdeki festivallerden oluşmuştur. XVI. yüzyılda Rönesans, boş zamanın altın yılları olmuş, fakat bu sadece soylu sınıfı için geçerli kalmıştır. Sanat faaliyetleri insanlar için bir boş zaman aktivitesi olarak düşünülebilmektedir, fakat günümüzde tanınan birçok Rönesans sanatkarı, sanatını hünerle ele almış, ancak icraatları için uzun saatler çalışmalarına rağmen kötü ücretlerle mükâfatlandırılmışlardır. XVIII. yüzyılda başlayan Endüstri Devrimi, şu ana kadar dünyada bilinen en çalışmaya dönük toplumu yaratmıştır. 1850 yılı ile endüstri dünyasında işçiler, haftalık 72 saatlik çalışma sürelerinin gerekliliği ve doğallığına inanarak teşvik edilmişlerdir. Bu dönemde de, boş zamanın sağladığı imkânlardan sadece zengin ve aristokrat sınıfı yararlanabilmiştir (Bammel,1996: 6).

2.2.2.1. İlkel Toplumlarda Boş Zaman

Boş zaman, eski zamanlardan kalma bir düşüncedir. Kavram, en eski medeniyetlerden bu yana, elit tabaka ve sınıf ayrımı ile birlikte ele alınmıştır. Bununla birlikte muhtemelen boş zaman, primitif kültürlerde yaşamı idame ettirme ile güvenlik ve temel ihtiyaçlarla ilgili baskının ortadan kalkmasıyla veya öldürme sonrası yapılan törenlerle, ya da kötü hava koşullarının hâkim olduğu süreçlerde ortaya çıkmıştır (Torkildsen, 1999: 64).

Basit toplumlarda çalışma ve boş zaman arasındaki çizgi kesin hatlarıyla çizilememiştir. Boş zaman, gece ve gündüz gibi, iklim ve hasat gibi hayatın ritminin bir parçası niteliğindedir (Torkildsen, 1999: 64). Bu toplumlarda iş, gelenek ve eğlenceyle bütünleşen ve gerek duyulduğunda yapılan bir eylem olmuştur. Çalışma yaşamı, ilkel toplumlar için avlanma, tohum ekme ve hasat toplama gibi gerekliliklerin başarıya ulaşması için yapılan ayinlerin bir parçasıdır. Dualar, danslar, adaklar ve ziyafetler, iş dünyasının bir parçası olmuştur (Kraus,1998: 2-18).

Tarihsel süreç incelendiğinde, Mısır medeniyeti (yaklaşık olarak M.Ö. 2500'den Roma dönemine kadar) ile Asur ve Babil kültürleri birçok boş zaman

dile getirmiştir. Sade bir tanımla boş zaman, “yaşamdaki gereklilikleri elde etmek için gereken vaktin dışında kalan zamandır” (Zelinski, 2004: 2).

Boş zaman, “çalışma saatleri dışında kalan, kişisel tatmin oluşturması beklenen aktivite veya yaşantılara katılma durumudur” (Oxford, 2000: 7). Bir başka araştırmacıya göre, “kişinin serbest zamanı süresince, zorlama olmadan kendi isteği ile katıldığı, kişisel tatmin sağlayan, kendi yetenek ve becerilerini kullanabildiği, yaparken başarabildiği aktivitelerdir” (Stebbins, 2005: 350).

Son olarak, “Dünya Boş Zaman ve Rekreasyon Birliği”nin Ekim 1998’de Meksika’da düzenlediği “Uluslararası Boş Zaman Eğitimi ve Gençliğin Riskleri” adlı seminerde yapılan boş zaman tanımı ise şu şekildedir; Boş zaman, seçme şansı, yaratıcılık, hoşnutluk ve memnuniyet içeren ve kişisel doyumu artıran eğlencelere öncülük eden yararları ile insan hayatının özel bir alanıdır. Aktivite kavramının çoğunlukla fiziksel, buna ek olarak entelektüel, sosyal, estetik ve ruhsal özellikteki öğelerinin çok yönlü formlarını kapsamaktadır (W.L.R.A. 2001: 203).

2.2.2. Tarihsel Süreçte Boş Zaman

İnsanın boş zamanında ne tür bir aktivite ile meşgul olduğu en mühim meseledir.

Aristoteles

(Torkildsen,1999: 64)

Aristoteles ile diğer Yunan ve Roma yazarları tarafından yapılan boş zaman analizi, boş zamanın bilhassa endüstri devrimi sonrası oluşan modern bir fenomen olduğunu ortaya koymaktadır (Bammel, 1996: 6). Tarihsel süreçte boş zaman değerlendirme biçimi ve süresi, medeniyetlerin iklim, coğrafi koşulları ve kültürüne göre değişiklik göstermiştir (Tezcan, 1993: 48).

Antik Yunanda bir kaç Yunanlının boş zamana sahip olması ve boş zamandan keyif alması, çok sayıda insanın köleleştirilmesi temelleri üzerindedir. XIV. yüzyıla

sorumluluklar yerine getirildikten sonra kalan boş vakit” olarak tanımlanmaktadır (Torkildsen, 1999: 73; Hemingway, 1996: 27).

Boş zaman, disiplinler arası bir konudur. Öyle ki; boş zaman kişisel bir davranış formudur, bu durumda psikoloji ile ilişkilidir. Boş zaman, toplumun desteklemesi, katılımı ve teşvik etmesi ile meydana gelir, buna göre sosyoloji boş zaman incelemelerinde ana katılımcı olmalıdır. Boş zaman aktiviteleri, canlı organizmada ölçülebilir değişiklikler meydana getirdiğinden beri, biyoloji konu ile ilgili önem taşımaktadır. Felsefe, açıklık ve doğruluğu, kesinliği arayan disiplindir ve değer yargılarının kavranmasını sağlamak adına denemeler yapmaktadır. Bu durumda felsefe de boş zamanla ilgili bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Bammel, 1996: 6).

Boş zaman, devamlı yenilenen teknoloji sayesinde kazanılmış, hatta yeniden kazanılmış bir imkândır. Bu imkânın çeşitli şekillerde değerlendirilmesi, bireysel ve toplumsal faydalar sağlar. Boş zaman ile çalışma süresi kesin olarak ayırt edilebileceği gibi, her ikisini de birbirinden kesin çizgilerle ayırabilmek bazı hallerde zordur (Erkal, 1996: 324).

Boş zaman konseptinin çok geniş bir yelpazeye yayılan karşılığı vardır. Boş zaman çoğunlukla çalışmanın tersi olarak düşünülür, ancak bir insanın işi başka bir insanın boş zaman eğlencesi olabilir. Birçok aktivite hem boş zaman hem de çalışmanın özelliklerini bir arada barındırabilmektedir. Zorunluluklardan, mecburiyetlerden kurtulabilmek genellikle boş zamanın anahtar özelliğidir. Ancak birçok iş olmayan (non-work) aktiviteler, örneğin ev içi, sosyal, gönüllü ve ortak aktiviteler de belli mecburiyetler içermektedir. Kimileri boş zamanı rahatlama şansı olarak görmektedir. Fakat insanlar boş zamanlarını bazı hizmetlere, çalışmaya, kişisel gelişime, sıkı eğitime, disipline, ya da kitap yazmaya ayırabilmektedirler. Tanımlama ve anlama problemleri oldukça çoktur (Torkildsen, 1999: 73).

Boş zaman olgusunun insan hayatındaki yeri ve önemi ile ilgili Broadhurst (2001: 3), “boş zamanın yaşamımızın arta kalan değil, temel bir parçası olduğunu”

biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasına ayırdığı zaman birimleri arasında dengeyi iyi kurabilmesine bağlıdır (Karaküçük, 1999: 6).

Zamanı iyi kullanamamanın doğuracağı olumsuzlukların başında, insanların yaşam dengesini bozarak asıl yapmaları gereken işlere daha az zaman ayırmaları gelmektedir. Çoğunlukla, hayatımızın büyük bir bölümünü yapmamız gereken işler alır ve bundan dolayı ailemize, dostlarımıza ve hatta kendimize gerektiği kadar zaman ayıramaz, yeterince dinlenip eğlenemeyiz (Smith, 1998: 9).

Günümüzde kurum ve kuruluşlar, daha az sayıda ve daha çok çalışarak üretim sağlayacak personel yapısına yönelmektedir. İnsanların zamanı, yetenekleri karşılığında satın alınmaktadır. Çalışan insan zaman kazanmak için para harcamakta iken, işsiz insan zaman öldürmek için para harcamaktadır. Bu noktada oluşan paradoks ise, gelişmiş birçok ülkede zamanla mücadele amaçlı kurulmuş personel servislerinde bulunan; sağlık, eğitim, seyahat ve rekreasyon adına zengin hizmet menüsüne sahip birimler ile çözülmeye çalışılmaktadır (Handy, 1995: 48).

2.2.1. Boş Zaman Kavramının Farklı Tasvir ve Tanımlamaları

Boş zaman yoktur, boşa geçen zaman vardır.

Rabindranath Tagore

İnsanoğlunun öncelikli ihtiyaçlarından bir tanesi boş zaman ve bu zamanı psikolojik güç ve canlılık sağlayan aktivitelerle değerlendirmesidir.

1987 yılı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri

Perez de Cuellar'ın deklarasyonu (Cushman, 2005: 1).

İngilizce “leisure” kelimesi Latincedeki “licere” kelimesinden gelmektedir. “İzin verilmiş olmak” ya da “boş olmak” anlamındadır. Dilimizde, leisure kelimesinin birçok karmaşık anlam bağlantıları vardır. Genel olarak, “kısıtlamalardan özgürlüğe geçmek”, “seçme özgürlüğü-şansı”, “işten arta kalan vakit”, “zorunlu sosyal

2.2. Zaman, Boş Zaman ve Rekreasyon

Charles Handy'nin belirttiği gibi, "Bu çalkantılı hayatta öyle görünüyor ki, ne biz istediğimiz kadar zamana sahip olacağız, ne de hayat şartları bize istediğimiz kadar zaman ayırabilecek. Hayattaki etkinliğimiz arttıkça, yapacak işlerimizin sayısı da artacak ama buna paralel olarak vaktimiz de azalacaktır. **Bundan dolayıdır ki, kendimiz için daha çok vakit ayıracak şeyler yapmamız gerekir.** Özetle, başımızı kaldırıp, bir anlık olsa dahi zamanımızı nasıl tükettiğimizi düşünmemiz gerekmez mi?" (Aktaran: Smith, 1998: 9).

Zaman, ölçülen ya da ölçülebilen süre, uzaysal boyutları olmayan süremdir. Augustinus, 5. yüzyılda zamanın düşünce ve eylemlerin düzenlenişi açısından en alışılmış, ama tanımlanması en zor kavram olduğunu vurgulamış, yalın bir biçimde tanımlanamayan bu kavram, birbirinden çok farklı biçimlerde ele alınmıştır (Ana Britannica, 2000: 523).

Zaman, insanların sonsuzluk ölçüsüdür. Şimdiye kadar zamanla ilgili doğal olarak kabul ettiğimiz her şey, insan düşüncesinin ürünüdür ve görecelidir. Bilinçaltının düşündüğümüz gibi bir zaman kavramı yoktur. Hayatımızı yönetmesine izin verdiğimiz zaman programları, kendi düşüncemizin ürünüdür (Addington, 1996: 128).

Zaman, paha biçilmez ancak demokratik şekilde paylaşılan bir kaynaktır. Herkesin günde 24 saati, haftada 7 günü bulunmaktadır. Bununla birlikte zaman, belirli bir ritimle amansızca akıp gitmektedir. Ne kadar zengin olduğu hiç önemli değildir. Daha fazla zaman satın alınamaz, biriktirilemez, kiralanamaz, ödünç alınamaz, çalınamaz ve hiçbir şekilde değiştirilemez. Zaman hiç kullanılsa da tükenmeye devam eder, bu yüzden zaman kullanımı ile ilgili seçilecek en doğru yol, onu en verimli şekilde değerlendirme yoludur (Scoot, 1995: 9).

Zamanı verimli ve etkili kullanabilme, öncelikle bir eğitim işidir. Bu ise, okulların ve ailenin üzerinde olan bir sorumluluktur. Zamanı iyi kullanabilmek, insanın kendisine, çalışma hayatına, sosyal hayatına, dinlenme ve eğlenmesine,

çalışmaları) ile günlük 8 saati bulmaktadır. Kurum 24:00-08:00, 08:00-16:00 ve 16:00-24:00 saatleri arasında toplam 3 vardiya periyodu ile 24 saat çalışmaktadır. Ağır çalışma koşulları altında haftada 45 saat çalışan işçiler, ortalama 15 günde bir vardiya değişikliği yapmaktadırlar.

Kurumda yer altında çalışan personel, mesleki kıdem ve tecrübelerine göre sırasıyla “İşçi, Usta, Uzman ve Nezaretçi” olmak üzere öncelikle 4’e ayrılır. Ardından yer altında yapılan işlere göre toplam 24 adet sanat dalı bulunmaktadır (Ek 3). İşçi, bir akde bağlı olarak diğer bir kimsenin işyerinde bedenen veya fikren veya hem bedenen hem fikren çalışan kimse, “Sendikalar ve Sosyal Sigortalar Kanunu”na tabi, fakat “Devlet Personel Kanunu”na tabi olmayan kişidir. Usta ise yer altında üretim, hazırlık ve sondaj ünitelerindeki çeşitli işlemlerde çalışan işçilerin çalışmalarını denetleyip koordine eden kimsedir. Uzman, yer altında belli bir işte belli bir konuda özellikle teknik bilgi, görgü ve becerisi olan kimsedir. Nezaretçi ise, bir maden işletmesinde işlerin yürütümü, makine, tesis veya teçhizatın işletilmesini sağlamak için görevlendirilen ve bu işleri yürütme hususunda gerekli yetkiye sahip teknik eleman veya ehliyetli ve sorumlu kişidir (Öcal, Güngör, Gök, 1999: 162, 163, 266, 409).

Kuruma yer altı işçisi alımında, en az ilkokul mezunu olma şartı aranmaktadır. İşçiler kuruma alındıktan sonra, göreve başlamadan önce eğitim ocaklarında teknik konular ve özellikle ocak içi güvenlikle ilgili ortalama 4 haftalık bir eğitim görmektedirler (www.ttk.gov.tr; Kaya ve Akman ile yüz yüze görüşme, 20-21.03.2006).

1960 yılında daha gelişmiş bir teknolojiyle, Erdemir Demir-Çelik Fabrikası Ereğli'ye kurulmuştur. Bunu, Filyos Ateş Tuğla Fabrikası, Bartın Çimento Fabrikası ve diğer irili ufaklı fabrikalar izlemiştir. Böylece Türkiye Taş Kömürü Kurumu, sadece kendi içinde ve bulunduğu sınırlarda değil, tüm bölgede genel bir istihdam oluşumuna imkân sağlamıştır (Savaşkan, 1993: 63; www.ttk.gov.tr).

Günümüzde TTK, 7728 yer altı işçisi, 2853 yer üstü işçisi ve 2068 memur olmak üzere yaklaşık 12.000 çalışanı ile bölge istihdamına, yıllık ortalama 1.5 milyon ton taş kömürü üretimiyle de ülke ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır.

2.1.3. Kurum Çalışma Koşulları

Ülkemizde maden sektöründe yaklaşık 130 bin kişi çalışmaktadır. Bu rakamın yaklaşık 13 bini Türkiye Taş Kömürü Kurumu personelidir. Kurumun çalışan sayısının %60'ını yer altı işçileri oluşturmaktadır. Bu sayı son işçi alımlarıyla yaklaşık 8 bini bulmuştur.

Madencilik mesleği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın "İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Risk Grupları Listesi" tebliğine göre 1. ve 5. gruplar arasında en riskli grup olan 5. grupta bulunmaktadır. Yine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın "Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği"nde ilk sırada yer almaktadır. "Kanserojen ve Mutajen Maddelerle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkındaki Yönetmelik"de de yer alan madencilik mesleği, "Sağlık Kuralları Bakımından Günde Ancak Yedi Buçuk Saat veya Daha Az Çalışılması Gereken İşler Hakkında Yönetmelik"de de bulunmaktadır. Tüm bu kanuni dayanaklar, çalışma koşullarının ağırlığını açıkça ortaya koymaktadır (www.calisma.gov.tr).

Türkiye Taş Kömürü Kurumu yer altı işçileri, günlük 7,5 saat çalışmakta ve haftada bir gün izin hakları bulunmaktadır. Ancak bu süre, işçilerin ocaklara inmeden önce aldığı "tertup" (vardiya başlarında ve sonlarında yapılacak işleri belirlemek ve yapılan işler hakkında bilgi alışverişinde bulunmak için yapılan düzenleme

2.1.2. Kurum Tanıtımı

Türkiye Taş Kömürü Kurumu, yakın tarihinde çalışanları ve aileleri için sayısız imkânlarla sahip bir kurum niteliğindedir. İşçilerin tüm ihtiyaçları düşünülmüş, sosyal, kültürel ve sportif açıdan gelişimleri ön planda tutulmuş, çalışma koşullarının yarattığı olumsuzluklarla işçilerin bu şekilde başa çıkmalarına yardımcı olunmuştur. Bu imkânlar arasında; çevre civar ve köylerden gelen işçilerin barınma ve beslenmeleri için yapılmış pavyonlar (işçi yurtları), lojmanlar, misafirhaneler, lokaller, ekonomalar (uygun ücretle satış yapan kurum kantinleri), her müesseseye ayrı sinema ve tiyatrolar, eğitim okulları, çamaşırhaneler, eğitim radyosu, eğitim dergileri, ücretsiz okul ve iş servisleri, ücretsiz pazar arabaları, sakalar, ekmek fırınları, plajlar, dinlenme kampları, kuruma bağlı okullar, beden eğitimi ve spor aktiviteleri için antrenörler, işçilere yapılan kuru katık ve kömür yardımları bulunmaktadır (Savaşkan, 1993: 61; Toptan, yüz yüze görüşme, 21.03.2006; Ek 2)

Ancak kurumun yıllar içinde geldiği nokta, eski günlerini aratır niteliktedir. Geçmiş yıllarda sahip olunan imkânların neredeyse tamamı günümüzde bulunmamaktadır. Buna bağlı olarak TTK işçisi, çalışma hayatını rutin ve yorucu kimliğiyle sürdürmektedir.

Türkiye Taş Kömürü Kurumu, Zonguldak'ta beş ayrı Taş Kömürü İşletme Müessesesi ile yer altında faaliyet göstermektedir. Bunlardan Üzülmüş, Kozlu ve Karadon müessesesi il merkezinde, Armutçuk müessesesi Ereğli ilçesinde, Amasra müessesesi ise Bartın ilinde bulunmaktadır. Bu müesseselerde yer altında çalışma aralığı, deniz seviyesine göre -630 metre ile +155 metre arasındadır.

Koklaşabilme özelliği ve yüksek kalorisiyle demir-çelik sanayinin ve enerji sektörünün vazgeçilmez ürünü olan taş kömürü, bulunduğu bölgenin sanayileşmesinde önemli rol oynamıştır.

Taş kömüründen en etkin şekilde faydalanabilmek için sırasıyla, 1937 yılında Karabük Demir Çelik Fabrikası, 1948 yılında Çatalağzı Termik Elektrik Santrali ve

1914 yılında, 1. Dünya Savaşı ile birlikte Almanlar kömür havzasının yönetimini ele almıştır. Savaşın galipleri arasında yer alan Fransızlar, 8 Mart 1919'da sermayelerini korumak bahanesiyle Zonguldak merkezini işgal etmiş, ancak halkın direnişi ve Büyük Millet Meclisi'nin girişimi sonucu 18 Haziran 1920'de bölgeyi terk etmişlerdir. Bu dönemde, merkezi İstanbul'da bulunan "İtilaf Kuvvetleri Kömür Komisyonu", havzanın idaresini ele almıştır.

Bu süreçte gelişimini sürdüren Zonguldak, cumhuriyetle birlikte 1924 yılında il olmuş, yine aynı yıl Türkiye'nin ilk maden mühendisliği okulu olan "Yüksek Maadin ve Sanayi Mühendis Mektebi" ilde açılmıştır. Bu arada çeşitli aşamalardan geçen kurum, 27 Ağustos 1937'de, İhsaniye İtalyan ocaklarının, İş Bankası ve Fransız hisselerinin alınmasından sonra, Etibank'ın bünyesinde kurulan "Ereğli Kömürleri İşletmesi Türkiye Anonim Şirketi"nde (EKİTAŞ) birleşmiştir.

5 Haziran 1940'da, 3867 sayılı "Kömür Havzasındaki Ocakların Devletçe İşletilmesi Hakkındaki Kanun" yayımlanmış, 22 Mayıs 1957 yılında ise 3460 sayılı Kanuna ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı bulunmak koşulu ile, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu (TKİ) kurulmuş ve Etibank'a bağlı bulunan tüm işletmeler, bu kuruma bağlanmıştır.

28 Ekim 1983'de, 96 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1989'da "TTK Rehabilitasyon ve İşgücü İyileştirme Projeleri" başlatılmış, son olarak 12 Mart 2000'de kurum ana statüsünde yapılan değişiklik ile Zonguldak Kömür Havzası'ndaki diğer madenleri işletme veya işletme yetkisi de, kuruma verilmiştir (Savaşkan, 1993: 34; Erkin, 1999: 9-11; www.ttk.gov.tr).

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, çalışmamızda yer alan kavramların tanım ve açıklamaları, tarihsel süreçleri, sınıflandırmaları ve özellikleri gibi bilgiler bulunmaktadır.

2.1. Türkiye Taş Kömürü Kurumu

Zonguldak ilinde bulunan Türkiye Taş Kömürü Kurumu, yıllar içinde birçok aşamadan geçerek günümüze gelmiş ve son halini almıştır. Kurumun tarihçesi, tanıtımı ve çalışma koşulları ile ilgili bilgiler bu bölümde yer almaktadır.

2.1.1. Kurum Tarihçesi

Zonguldak, 1811 yılında şu an ilçesi olan Çaycuma bucağının Gaca Köyü'ne bağlı küçük bir mahalledir. 1829 yılında Ereğli ilçesi Kestaneci Köyü'nden Uzun Mehmet tarafından Zonguldak havzasında taş kömürünün bulunması ile bölgenin kaderi değişmiştir.

1848 yılında Havza sınırları ilk kez belirlenerek, Hazine-i Hassa (Osmanlı padişahlarının şahsi gelir ve giderlerine ait işlere bakan teşkilât) adına taş kömürü işletmeciliği başlatılmıştır.

1890'da Fransız, Belçika, Alman ve İtalyan şirketleri havzaya yerleşmiştir. 1896 yılında, uzun yıllar Zonguldak'ta kalacak olan Fransızların "Ereğli Şirketi Osmaniye"si, mühendis ve teknik elamanlar getirmiş, 1970 yılına kadar sözleşme yapmış, demir yolları ve limanlar kurmuştur. Bu dönemde, Havza'da Ruslar, yerli Ermeniler ve Rumların şirketleri de bulunmaktadır. 30 Ocak 1911'de, 289 sayılı "Teskere-i Samiye" ile havza kamulaştırılmıştır.

Rekreasyon alanında yapılan bilimsel araştırmaların, projelerin, üretilen yeni fikirlerin artması ile, toplumumuzda boş zaman değerlendirme bilinci artacak ve rekreasyon programları kamu ve özel sektörde sistemli bir şekilde uygulanmaya başlanacaktır. Ancak ülkemizde, özellikle “endüstriyel rekreasyon” ya da “iş yeri rekreasyonu” üzerinde sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır. Ağır çalışma koşullarına sahip ve her an hayati tehlike ile karşı karşıya olan, Zonguldak ili maden ocaklarında çalışan yer altı işçileri, çalışmamızın evrenini teşkil etmektedir.

Zonguldak ili, taş kömürü rezervleriyle dünyada ve ülkemizde önemli bir yere sahiptir. İde bulunan ve son halini 1983 yılında alan Türkiye Taş Kömürü Kurumu, 7728’i yer altı işçisi olmak üzere yaklaşık 12.000 çalışanı ile bölge istihdamına, yıllık ortalama 1.5 milyon ton taş kömürü üretimiyle de ülke ekonomisine önemli katkı sağlamaktadır. Kurumun üretiminde başrol oynayan yer altı işçisi, haftada 45 saat çalışmakta ve 1 gün izin hakkı bulunmaktadır. Genellikle 15 günde bir vardiya değişikliği yaparak ağır koşullarda çalışan yer altı işçilerinin, çalışma saatleri dışında kendilerine ayırmaları gereken zaman, araştırmamızın merkez noktasını oluşturmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda bu çalışmanın amacı; Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğü Zonguldak maden ocaklarında çalışan yer altı işçilerinin, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespit edilmesi, çalışma hayatı ve boş zaman değerlendirme ilişkisine bakış açılarının saptanması, çalıştıkları kurumda ve çevrelerinde, boş zamanlarını diledikleri gibi değerlendirebilmelerine olanak sağlayacak imkânların yeterliliğine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesidir.

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Hızla gelişen dünyanın modern toplumları artık zamanı olumlu yönde kullanmak adına birbirleri ile yarışmakta, en az zamanda en çok işi yaparak her alanda en kaliteliyi ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Günümüzde “zaman kullanımı”, toplumların çalışma felsefelerini belirlemekte, kamu ve özel sektörün araştırma geliştirme birimlerinin ve hizmet içi eğitimlerinin merkezinde bulunmaktadır.

İnsanlar, genel olarak hayatlarını devam ettirebilmek, daha iyi koşullarda yaşamak, statü sahibi olmak, toplum içinde üretken konumda bulunmak için çalışmaya gereksinim duymaktadırlar. İnsanların yaşantıları adına daha iyiye yol almaları içinse, toplam zamanlarından önce kendi özel zamanlarını, diğer bir deyişle, “boş zamanlarını” olumlu yönde kullanmaları gerekmektedir.

Genel olarak insanın boş zamanını, insanın çalışma zamanının belirlediği bilinmektedir. Ancak insanoğlunun sahip olduğu en doğal haklardan biri olan boş zaman, artık çağdaş toplumlarda neredeyse çalışma zamanının belirleyicisi olma noktasına gelmiştir.

Ülkemizde de son yıllarda zaman ve boş zaman kavramı giderek önem kazanmaktadır. İnsanlar bilinçlenmekte, ancak ekonomik, eğitimsel ve çevresel faktörler standartlara erişemediğinden, boş zaman değerlendirme ile ilgili çeşitli alternatifler, toplumun belirli kesimlerine hitap etmekte, toplumun diğer kesimleri için boş zaman değerlendirme hayal gücüyle değil, ekonomik güçle sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda üniversitelerin “Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları” bünyesinde “rekreasyon bölümlerinin” açılması, gelecekte bu sınırı kaldırmak ve topluma farklı boş zaman değerlendirme alışkanlıkları kazandırmak adına pozitif bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu bölümler, “boş zaman ve rekreasyon” kavramının, farklı ülkelerdeki resmi kurumsal yapısının, benzer şekilde ülkemizde de hayata geçirilmesinin önemli bir safhasını oluşturmaktadır.